

T. C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN İLANI
VE
KAMU OYUNDARI YANKILARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Semra EĞİ - ERGENELİ

Tez Yönetmeni :
Prof. Dr. Alim Şerif ONARAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	
SUNUŞ	
I - KIBRIS'IN GEÇİRDİĞİ STATÜLER	1
A - TÜRK YÖNETİMİNDEN ÖNCE KIBRIS	1
B - KIBRIS'IN ÖSMANLI İMPARATORLUĞU'NA GEÇİŞİ	3
C - KIBRIS'IN İNGİLİZ İDARESİNE GEÇİŞİ	4
1 - Yunanistan ve Kıbrıs Rumları'nın İlk ENOSİS İstekleri	5
2 - Kıbrıs Sorununun Uluslararası Alana Kayışı	6
a. Zürih Antlaşması	9
b. Londra Antlaşması	10
D - BAĞIMSIZ KIBRIS CUMHURİYETİ	11
16 Ağustos 1960 Lefkoşe Antlaşması ve Anayasanın ilanı	11
1 - Kıbrıs Yöneticilerinin Anayasa'dan Kurtulma Çabaları	12
2 - 1963 Olayları	14
a. Güvenlik Konseyi Kararı	17
b. Cenevre Görüşmeleri	18
3 - 1967 Olayları	20
a. Keşan-Dedeoğaç Görüşmeleri	22
b. 1967 Rum Saldırısı	23

*Bah d.
sayfa 3.*

Bah sayfa 3.

	<u>Sayfa</u>
II - 1974 OLAYLARI	25
A - DARBE ÖNCESİ KIBRIS'TAKİ DURUM	25
B - 15 TEMMUZ HÜKÜMET DARBESİ	27
C - TÜRKİYE'NİN MÜDAHALE YETKİSİNİ KULLANMASI	28
1 - 20.Temmuz.1974 "1.Bariş Harekâtı"	28
a. Türk Müdahalesinin Siyasi Nedenleri	30
b. Birinci Cenevre Görüşmeleri	33
c. İkinci Cenevre Görüşmeleri	34
2 - İkinci Türk Askeri Müdahalesi	38
a. Ada'da Kesin Bariş Sağlayacak Olan Türk Tezi	41
III - KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ'NİN KURULUŞU	42
A - FEDERE DEVLET İLANINA TEPKİLER	44
B - KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ'NDEN, KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NE	47
IV - BAĞIMSIZLIK - KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN İLANI	54
A - BAĞIMSIZLIĞIN GETİRDİKLERİ	60
1 - Bağımsızlık Bildirgesi	60
2 - Self-Determinasyon Hakkı	61
3 - Kıbrıs'ta Bağımsız Devlet İlânının Gerekçeleri	63
4 - Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin İlkeleri	63
5 - Uluslararası Hukukta "Tanınma" Nedir ?	64
6 - Uluslararası Hukukta Bağımsızlık Ya da Egemenlik Nedir?	65
B - ANKARA'NIN KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'Nİ TANIMASI	66
C - BAĞIMSIZLIK İLANINA TEPKİLER	71

Sayfa

D - TÜRK KAMUODYUNDA KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ	77
E - KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDE ANAYASA	127
1 - Kıbrıs'ta Anayasa Oylaması	127
SONUÇ	138
KAYNAKÇA	146
a. Kitaplar	146
b. Gazeteler	147

gerek yok

Tez çalışmamda benden yardımlarını esirgemeyen Prof.Dr.Alim Şerif ONARAN'a, kaynak temininde yardımcı olan Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Selahaddin BALÇIOĞLU'na, Serpil Egi'ye , sabırlı katkılarından dolayı Eşim Halûk Ergeneli'ye , içten teşekkürlerimi dile getirmek isterim.

Semra Egi - Ergeneli

SUNUŞ

27 Mayıs Devrimi ile 1960-1970 yıllarını tümüyle Türkiye'nin yeniden uyanma dönemi olarak tanımlamak gerekir.

Bu uyanma iç politika sorunlarında olduğu kadar, dış politika konusunda da olmuştur.

Türk dış politikasının belirgin ve yaygın birtatışma konusu özellikle Kıbrıs sorunu ile bu sorunun alevlendiği 1964 yılı ile başlar. Günümüzde de devam etmektedir. Bir noktada Türkiye'nin en büyük dış politika konusu "Kıbrıs Meselesi" olmuştur. Kamuoyunu en fazla meşgul eden konu yine "Kıbrıs Konusu"dur.

Kıbrıs sorunu, Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhakını açıkça talep ettikleri ve Ada'da tedhiş-terör olaylarını organize ettikleri 1955 yılında uluslararası alana kaymıştır.

Yunanistan'ın genişleme ve yayılma siyasetinin bir tezahürü olan Kıbrıs problemi binlerce insanın canına ve ızdırabına neden olmuştur.

Daima hakları yenmiş azınlık durumuna düşürülmüş olan Kıbrıs Türkleri, 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra Ada'da rahat nefes almaya başlamışlardır. 1975 yılında kurulan Kıbrıs Türk Federe Devleti ve 1983 yılında ilân edilen bağımsızlıkla birlikte mücadelelerinde yeni bir safhaya girmişlerdir.

Cumhuriyet ilân edildikten sonra günümüze kadar tanınma savaşı veren Kıbrıs'lı Türklerin tanınma yolunda katettikleri mesafeyi, çabalarını, karşılaştıkları güçlüklerini tezime konu olarak seçtim. Fakat konunun önemi ve bağımsızlık müca-

delerinin nereden kaynaklandığını, sebeplerinin ne şekilde ortaya çıktığını daha belirgin bir hale getirmek için konunun ağırlığını 1974 Barış Harekâtı ve sonrası-na vererek Kıbrıs Ada'sının geçirdiği statülere de tezimde yer vermek gereğini gördüm.

Çalışmamda kuşkusuz gözden kaçan noktalar ve gereği gibi değerlendirilemeyen olaylar olabilir. Her eserde olabilecek hataların çalışmamda hoş karşılanması dileğimdir.

Semra Egi - Ergeneli

Bah
Kendekster
(A) siber

I - KIBRIS'IN GEÇİRDİĞİ STATÜLER

A - KIBRIS YÖNETİMİNDEN ÖNCE KIBRIS

Kıbrıs, Ege Denizi, kıyıları ile Mısır ve Suriye sahilleri arasında deniz seferleri başladığı günden itibaren ehemmiyet kazanmıştır. Ada'nın ismi İ.Ö. 1500'lere doğru Mısır kayıtlarında İşj olarak geçmektedir. Daha sonraları bu isim alasia'ya dönüşmüş, İbrani kaynaklarına ise Kittim olarak geçmiştir. Yunan'ca da "Kypros" adına ilk Homeros'da rastlanmaktadır. Kypros, Yunanca da bakır manasına gelip, Ada'nın zengin bakır madenlerine atfen bu ismin kullanıldığı anlaşılmaktadır. (C.) nereden biliyorsun?

Kıbrıs'ın ilk sakinlerinin eski Grek Medeniyeti ile herhangi bir ilişkisi ve benzerliği olmadığı şüphesizdir. Ada'nın bu ilk sakinlerinin bazen bir idare altında toplanmış mahalli teşekküller halinde muhtar bir hayat sürdürdüğü ve Ada üzerinde siyasi manada yabancı hakimiyetin ilk defa Mısır'lılar tarafından tesis edildiği biliniyor. nereden biliyorsun?

Asuri Hükümdarı Sargon II, İ.Ö. 715'lere doğru Ada'yı zaptetmiş ancak Asur'un dağılmasından sonra, Ada gene Mısır'a bağlanmıştır. Daha sonra İran hakimiyetine geçen Kıbrıs, İ.Ö. 333'de Issos Savaşından sonra Büyük İskender'in ve İskender'in ölümünden sonra da Mısır Batlamyüsleri'nin hükmü altına girmiştir. nereden biliyorsun?

Ada İ.Ö. 59 yılında Roma tarafından zapt edilmiş, Roma ikiye ayrıldığı zaman Kıbrıs, Doğu Roma İmparatorluğu'nun bir vilayeti ilân edilmiş ve 1184 yılına kadar Doğu Roma'nın hakimiyeti altında kalmıştır.

Bu devirde bölgede Ortodoks Mezhebi yaygınlaşmış ve Kıbrıs Ortodoks Kilisesi kurulmuştur. Ayrıca Doğu Roma İmparatorluğu dahilinde Rumca resmi dil olarak

kabul edilmiştir. Kıbrıs'ta yaşayan çeşitli milletlere mensup halk arasında dil ve din birliği sağlanmış ve aslen Yunanlılıkla bir ilgisi bulunmayanlar, günümüzde Kıbrıs Rumları olarak anılan toplumun kökenini oluşturmuşlardır (1).

İslâmların ilk Kıbrıs Seferi, Halife Osman zamanında Şam Valisi Muaviye tarafından yapıldı. (İslamiyetin yayılmaya başladığı tarihlerde Ada, Doğu Roma'ya ait bulunuyordu.) Bu seferin tarihi İslâm kaynaklarında İ.S.649 yılı olarak gösterilir. 653-654 yıllarında ikinci bir İslam seferinden sonra Müslümanlar Ada'ya yerleşmeye başladılar. 688-689 yıllarında imparator Justinien II ile yapılan bir anlaşma ile de Kıbrıs'da alınan verginin iki devlet arasında ortaklaşa taksim edildiği kaynaklarda yer alır (2).

Emeviler zamanında Kıbrıs, Doğu Roma ve Emeviler arasında bağımsızlığını korumuş ve bu devletlere yalnızca bir vergi ile bağlanmıştır.

Abbassiler zamanında da durum değişmemiş, Harun Reşid zamanında (802) ve daha sonra Kıbrıs'a sonuç vermeyen bazı seferler yapılmışsa da, bunlardan hiç biri Ada'nın kesin işgalini sağlayamamıştır. 802 yılında, İmparator Basil Macedonien, Kıbrıs'ı yeniden Doğu Roma hakimiyet altına almış, fakat daha sonra Ada yine arapların eline geçmiştir. Doğu Roma imparatoru Nikefor Focas tarafından 964 yılında Ada tekrar zaptedilmiş yeni bir vilayet olarak XII. yüzyıla kadar Doğu Roma hakimiyetinde kalmıştır.

Üçüncü Haçlı Seferleri sırasında, 1191 yılında Kıbrıs tarihte ilk defa İngilizlerin eline geçmiş fakat kısa bir süre sonra İngiliz Kralı I. Richard, Ada'yı önce Templiler Şövalyelerine satmış daha sonra da Kudüs Kralı ünvanını taşıyan Guy de Lusignan'a devretmiştir. Lusignan'lar yaklaşık üç asır Kıbrıs'ta hakimiyet kurmuşlar ve Ada'ya hakim oldukları ilk yıllardan itibaren Katolikliği yaymaya uğraşarak Kıbrıs Ortodoks Başpiskoposluğu'nu ortadan kaldırmışlardır. Bu durum, Kıbrıs'da Türk hakimiyetinin kurulup, ortodoks kilisesinin ihya edilmesine kadar sürmüştür. Lusignan'lar devri sadece dini bakımdan değil sanat ve kültür bakımından da önemli bir devir olmuş, Ortaçağın en güzel mimari eserleri de bu dönemde meydana getirilmiştir(3).

(1) Chatham House Memoranda, Cyprus The Disput And The Settlement, 1959s.1.

(2) GÜRÜN, Kamuran, Dış ilişkiler ve Türk Politikası (1939'dan günümüze kadar) s.983, s. 380-381.

(3) Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi ve K.K.T.C - Kıbrıs Kültür Derneği Yayınları. s.5.

yayımlanmış
5. s. 5

Borde içindeler ke

Kıbrıs Lusignanların elinde bulunduğu sırada zaman zaman Mısır'ın Memluk Kuvvetlerinin, Ceneviz'lilerin ve Venedik'lilerin nüfuz ve himayesine girmiştir. 1489 yılında Venedikliler Lusignanlar'ın hakimiyetine son vermiş ve Kıbrıs'ı kendi yönetimleri altına almışlardır. Venedik idaresine geçen Ada, bu dönemde sanat, uygarlık ve yaşam şartları bakımından gittikçe gerilemiştir. Askeri bir işgal niteliğinde olan Venedik İdaresi, Kıbrıs Halkını memnun etmemiş, Ada vergiler ve savaşlar yüzünden harap duruma gelmiştir. Bu kötü şartlar 1570-1571 yıllarına kadar sürmüştür (4).

B - KIBRIS'IN OSMANLI İMPARATORLUĞU YÖNETİMİNE GEÇİŞİ

Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu bütün Orta Doğu'yu, Arap Yarımadası'nı ve Kuzey Afrika'yı hakimiyeti altına alan büyük ve güçlü bir imparatorluk durumunda idi. Karadeniz, Ege ve Doğu Akdeniz imparatorluğun iç sularını meydana getiriyordu. Bu durumda Kıbrıs'ın da Osmanlı İmparatorluğu'na katılması imparatorluğun siyasi, dini ve ekonomik çıkarları bakımından önem taşıyordu. Ayrıca Venediklilerin hakimiyetinde bulunan Ada'da üstlenen korsanların, İskenderiye-İstanbul arasındaki ulaştırmayı güçleştirmesi de, Ada'nın fethini zorunlu kılan sebeplerden birini meydana getiriyordu. Bu nedenlerle, Osmanlı İmparatorluğu Ada'ya seferler düzenleyerek 1571 yılında Ada'yı hakimiyeti altına almıştır. Venedikliler, bu durum karşısında Osmanlı İmparatorluğu ile bir andlaşma imzalıyarak Kıbrıs üzerindeki bütün haklarından vaz geçmek zorunda kalmışlardır.

Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethi ile Hristiyan halka geniş özgürlükler verilmiştir. Kapatılan Ortodoks kiliseleri tekrar açılmış ve Başpiskopos'un yetkileri genişletilmiştir. Başpiskopos ortodoksların ruhani lideri olduğu gibi, Kıbrıs'lı Rumların siyasi ve ulusal temsilcisi olarak da kabul edilmiştir. Böylece Kıbrıs Rumları'nın, Başpiskopos'un liderliği altında örgütlenerek, toplumsal ve kültürel alanlarda her türlü özgürlüğe sahip, kuvvetli topluluk haline gelmesi, Türk Yönetimi devrinde ve Türklerin kendilerine tanıdığı haklar ve imtiyazlar sayesinde olmuştur.

Osmanlı İdaresi'nin bütün milletlere tanıdığı ekonomik, kültürel ve sosyal özgürlükler nedeniyle kilise, Kıbrıs'ın Hristiyan halkının eğitiminde

(4) Meydan Larousse, Cilt 7, s.223.

→ tam değil !

büyük serbesti kazanmıştır. Bu imkanlarını Helen dili ve Ortodoksluğun etkisi ile eski Yunan bilincini yaşatmak yolunda kullanmıştır (5).

Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'i kontrol edecek bir mevki de bulunması, Ada'nın sayınmasına önem verilmesini gerektiriyordu. O devrin savunma gücü insan faktörüne bağlı olduğundan, Osmanlı Devleti fethettiği yerlerde daima uyguladığı usulle Ada'yı istila tehlikesine karşı güven altına almak için Anadolu'dan Kıbrıs'a mecburi göç yaptırarak Türk Müslüman nüfusun artmasını sağlamış, Kıbrıs'a sevk edilen ailelerden başka Kıbrıs'ın fethine katılan askerlerden 30.000 kişiyi de Ada'da bırakmıştır. Bu dönemde, Ada halkının % 60'ını Türkler oluşturuyordu. Topraklarının da % 70'i Türkler'e aitti. Fethin ilk yıllarındaki güçlükler ortadan kalktıktan sonra Ada ile İmparatorluğun bağları kuvvetlenmiş ve Anadolu'dan Ada'ya göçler çoğaldıkça Türk köylerinin sayısı artmıştır(6).

C - KIBRIS'IN İNGİLİZ İDARESİNE GEÇİŞİ

Osmanlı İmparatorluğu, Kıbrıs'da yerleşmiş ve 308 yıl (1570-1878) hükümler olmuştur. Ancak 1877 yılında Ruslar'la başlayan savaşların Osmanlı İmparatorluğu aleyhine sonuçlanması ve 3 Mart 1878'de Ayestefanos Antlaşması'nın imzalanması, Osmanlı İmparatorluğunu çok güç bir duruma sokmuştur. Bu antlaşma ile imparatorluk, Balkanlar'da ve Doğu Anadolu'da büyük toprak kaybına uğramıştır. Rus Ordularının Boğazlar için ciddi bir tehdit ve tehlike oluşturması aynı zamanda Akdeniz ve Hindistan yolunu kontrolüne geçirmesi ihtimali karşısında başta İngiltere olmak üzere, bazı Avrupa Devletleri bu antlaşmanın şartlarını değiştirmek üzere Berlin'de bir kongre toplanmasına karar vermişlerdir. Bu devletler bir taraftan Ayestefanos Antlaşmasını değiştirirken, diğer taraftan Kıbrıs'ın İngiltere'ye terk edilmesi planlarını hazırlamışlardır.

İngiltere sömürgelerini korumak, Akdeniz'de önemli bir stratejik mevki bulunan Kıbrıs'ı ele geçirmek amacıyla, Osmanlı imparatorluğunun içinde bulunduğu güç durumdan da faydalanarak, 4 Haziran 1878'de Osmanlı İmparatorluğu ile bir savunma antlaşması imzalamıştır. 1 Temmuz 1878'de imzalanan ek bir sözleşme ile, hukuken Osmanlı İmparatorluğuna bağlı olmak ve her yıl 92.800 liralık bir vergi ödemek suretiyle Kıbrıs'ın geçici olarak idaresi İngiltere'ye bırakılmıştır.

(5) HILL, A., History of Cyprus, IV, 50-51.

(6) Facts The Greek Cypriot Administration Suppressed, s.1.

Millî Hedef olarak tespit ettikleri Megali İdea ve Enosis (İlhak) uğruna planlı çalışmalarla Osmanlı İmparatorluğu'ndan toprak kopara kopara bugünkü duruma gelmiş olan Yunanistan tarihin hiç bir devrinde Kıbrıs'a sahip olamamıştır. Bir Yunan Ada'sı olmayan Kıbrıs'ta bu politikanın uygulanması ile bir Rum çoğunluğu oluşturmaya çalışması ve İngiliz yönetiminin taraflı tutumu, nüfus dengesinin Türkler aleyhine bozulmasına neden olmuştur (7).

Yunanlılar İngiliz işgalini, Ada'yı Yunanistan'a ilhak (Enosis) için bir basamak saymışlardır. İngiliz idaresinin tutumundan da faydalanarak demografik, ekonomik ve kültürel bakımlardan ilhakin bütün şartlarını sistemli bir şekilde hazırlamaya başlamışlardır. İngiliz İdaresi, Türk Toplumunda büyük bir tedirginlik yaratmıştır. Rumlar ise bu idarenin Helen İdealleri'nin gerçekleştirilmesi yolunda yardımcı olacağı inancını taşımışlardır (8).

İngiliz'ler Ada'ya yerleşir yerleşmez, Ada'nın Osmanlı İmparatorluğu'na ait olduğunu gözönüne almaksızın, Kıbrıs'ın İngiltere'nin bir parçası olduğu görüşü ile hareket etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Osmanlı İmparatorluğu'nun İngiltere karşısında yer alması, İngiltere'nin 5.Kasım.1914 tarihli bir deklarasyonla Kıbrıs'ın İngiltere'ye ilhak ettiğini ilân etmesine neden olmuştur. Aynı deklarasyonla Kıbrıs'ın İngiliz İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu ve 1878 Antlaşmasının geçersizliği de ilan edilmiştir. Bu fiili durum karşısında Türkiye için Kıbrıs'ın kaderi hakkında söz söylemek mümkün olmamış ve 1923 Lozan Konferansı ile İngiltere'nin Kıbrıs üzerindeki hukuki hükümlerini Türkiye tarafından kabul edilmiştir. Böylece Kıbrıs, bu tarihten itibaren İngiliz İmparatorluğu'na bağlı bir sömürge olarak yönetilmiştir.

Milletlerin kendi kaderini tayin etmesi ve kendi kendilerini yönetmeleri prensibinin uluslararası alanda gelişme göstermesi, özgürlük ve bağımsızlık anlayışının güç kazanması, İngiltere'ye bağlı diğer sömürgelerde olduğu gibi, Kıbrıs'ta da özgürlüğe kavuşma yolundaki akımı güçlendirmiştir.

1 - Yunanistan ve Kıbrıs Rumları'nın İlk Enosis İstekleri

Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Ada'nın İngiltere'nin yönetimine geçtiği ilk günden itibaren Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini amaçlamıştır. Bu tür bir

(7) D.Kitsikis, Yunan Propagandası, s.21.

(8) E. Hill, D. History of Cyprus, Cilt: IV, s.488.

Bek 5.4 dipnot 5.

çözümü başlangıçtan beri reddeden Kıbrıs Müslüman Türk Halkı da, İngiliz idaresine son verilmesi durumunda Ada'nın, Osmanlı İmparatorluğu'na geri verilmesi tezini ileri sürmüştür. Siyasi amaçlardaki bu ayrılık, dil, din, kültür ve gelenek bakımından farklı olan bu iki toplumu birbirinden daha da uzaklaştırmıştır.

ENOSİS'i siyasi çıkarları açısından uygun bulmayan İngiltere, idaresi sırasında bu kutuplaşmadan yararlandığı gibi, Ada için öngörülen anayasal düzenlemelerle iki toplumun ayrılığı bilincinin güçlenmesine neden olmuştur. Ancak, enosis isteğinin anayasal kuruluşlar çerçevesinde gerçekleştirilemeyeceğini anlayan Kıbrıs Rum Toplumunu, kendi arasında örgütlenme yoluna gitmiştir. Kıbrıs Hıristiyan halkı ve Türk Müslüman halkı birbirinden tamamen kopmuştur.

Yunanistan'ın Megali-İdea doğrultusunda Kıbrıs'ı ilhak politikası gütmesi, meseleye Türkiye ile Yunanistan arasında bir uyumsuzluk niteliğini kazandıran önemli bir faktör olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında güç kazanan Yunanistan'ın Enosis isteği, Ada üzerindeki egemenliğin değiştirilmesini amaçlaması yönünden siyasi bir sorun yaratmışsa da, bu sömürge idaresi ile sömürge halkı arasında kalan bir sorun niteliğinden öteye geçmemiştir.

Ancak İkinci Dünya Savaşı sonunda, durum değişmiş ve Yunanistan'ın da gayretleriyle Kıbrıs, uluslararası bir sorun niteliği kazanmıştır.

Kıbrıs için Yunanistan ile birleşmekten başka bir siyasi çözüm şeklini reddeden Yunanistan güdümündeki Kıbrıs Rum Halkı, bu amaca ulaşmak için, bir yandan İngiltere'nin Ada'da kalmasını güçleştirme siyaseti izlerken, öte yandan Yunanistan aracılığıyla uyumsuzluğun uluslararası alana kaydırılmasını sağlamıştır (9).

2 - Kıbrıs Sorununun Uluslararası Alana Kayışı

18.Şubat.1952'de Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girişleri, bu iki ülkenin ilişkilerinde bir hareketlenme meydana getirmiş, hatta karşılıklı dostluk ziyaretleri düzenlenmesine yol açmıştır.

(9) Chatham House Memorandum, op.cit., s.3.

Bütün bunlara rağmen, Yunan Kralı'nın özellikle Türkiye'yi ziyaretten döndükten sonra, "Kıbrıs'ı Yunanistan'a İlhak Cemiyeti'nin" onursal başkanlığını kabulüyle, ENOSİS diye bağırarak elli bin kişilik topluluğa devlet memurlarınınında katılmasını sağlamak için resmi daireleri tatil etmesi, oynanan oyunu ortaya koyuyordu. Artık Yunanlılar tarafından bir sorun haline getirilmiş olan Kıbrıs'ın durumu, B.M. Genel Kurulu'nda Yunan Deleşesi D.Lambors tarafından ilk olarak 24.Kasım.1952'de söz konusu edildi. Yunan Deleşesi B.M.'deki konuşmasında Kıbrıs'tan Yunan Ada'sı diye bahsederek, Kıbrıs Sorununun gelecekte değişik şekiller altında ortaya çıkacağını vurgulamak suretiyle Kıbrıs'ı uluslararası sorun haline getirmek için ilk adımı atıyordu.

28. Nisan.1954'de Yunanistan'ın, Ada'nın kendisine terk edilmesi konusunda İngiltere ile müzakerelerde bulunma isteği, Avam Kamarası'na getirilmiştir. İngiltere'nin, Kıbrıs'ın statüsü konusundaki kararında bir değişiklik olmaması üzerine, yayılmacı bir politika güden Yunanistan, konuyu tekrar B.M.'e götüreceğini açıklamış ve 24.Eylül.1954'de Kıbrıs Sorununun gündeme alınmasını sağlamıştır.

Bu oturumda, İngiliz Başdeleşesi Selwyn Lloyd'un ileri sürdüğü noktalar oldukça ilgi çekicidir.

- Lozan Antlaşmasını imzalamakla Kıbrıs'ın egemenliğinin İngiltere'ye geçmesini kabul eden Yunanistan'ın, B.M. nezdinde ileri sürdüğü istek; coğrafî bakımdan Anadolu'nun bir parçası olan ve tarihte hiç bir zaman Yunanistan'a ait olmamış Kıbrıs'ın iç işlerine müdahale teşkil etmektedir.

- Yunanistan self-determination hakkını ileri sürerken, Kıbrıs'a bağımsızlık verilmesini değil, bu Ada'yı kendisine ilhak etmek istemekte ve sadece Ada'daki Rum Toplumunu gözönüne almaktadır. Halbuki Ada'da Rumlar'ın isteklerini paylaşmayan, Türkiye'ye ırk ve kültür yönünden bağlı, Ada'nın ekonomisinde önemli rol oynayan bir Türk toplumu da vardır.

- Bu konunun B.M.'ne götürülmesi, Kıbrıs'taki huzursuzluğun daha da artmasından başka bir işe yaramayacaktır.

İngiliz delegesinden sonra söz alan Norveç delegesi Halvord Lange'da, B.M.-in bu işe karışmasının, Kıbrıs'la ilgili devletler arasındaki anlaşmazlıkları daha da kışkırtacağını, Yunan isteğinin altında yatanın, Ada halkına kendi kaderini tayin hakkını vermek değil, Ada'yı Yunanistan'a ilhak etmek olduğunu vurgulamıştır.

İngiltere, Yunanistan'ın Enosis isteği ile Kıbrıs'ı uluslararası sorun haline getirme gayretlerine karşı koymak ve tezini gerek millî ve gerekse uluslararası alanda haklı göstermek için; siyasetinin temelinde yatan askeri ve stratejik nedenler yanında, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk toplumunun çıkarlarının korunması gereğini ileri sürmüştür. Böylece, Türkiye'nin uyumsuzluğa taraf olmasında etkin olarak, Kıbrıs sorununun basit bir sömürge sorunu olmadığı yolundaki görüşünü doğrulamak istemiştir.

1955 yılında Türkiye lehine olan tek gelişme, bu tarihe kadar İngiltere ve Yunanistan arasında bir sorun olarak görülen Kıbrıs sorusunda, Türkiye'nin taraf olduğunun kabul edilmesi ve 29.Ağustos.1955'de Londra'da, "Doğu Akdeniz ve Kıbrıs Hakkında Üçlü Konferans" adı altında yapılan toplantıya Yunanistan'ın yanında, Türkiye'ninde davet edilmiş olmasıdır.

Kıbrıs'ta olayların bir bunalım halini alması, İngiltere'yi sorunu görüşmek üzere üç devleti konferansa çağırmaya zorlamış ve Londra Konferansında, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan karşı karşıya gelmişlerdir. Yunanistan ada'nın kendi kaderini tayin hakkına sahip olması tezini ileri sürerken, dayandıkları temel prensip, Ada'daki nüfus çoğunluğunun Rum olması idi. Kıbrıs'ta bulunan Türkler'e azınlık gözü ile bakılıyordu. Asıl maksat ise Enosis idi. Türkiye Kıbrıs'ın hukuki durumu, tarihi ve jeo-stratejik önemi nedeniyle Yunan tezine karşı çıkmış ve taraflar arasında bir anlaşma sağlanamaması yüzünden 7.Eylül.1955'de Konferans dağılmıştır. Bunun üzerine Yunanistan, konuyu tekrar uluslararası platforma çıkarmak için, B.M.'de görüşülmesini talep etmiş fakat olumlu sonuç alamamıştır.

Yunanistan, Ada'nın hukuki yollardan ilhak edilemeyeceğini anlayınca, Kıbrıs'ta bir yeraltı örgütü kurulmasını sağlamış ve Yunanistan'ın desteğinde dünyanın dikkatini bu bölgeye çekmek isteyen Rumlar, Kıbrıs'ta tedhiş hareketlerine başlamışlardır (10).

(10) Chatham House Memoranda, op.cit., s.16-18.

Londra Konferansı ertesinde İngiltere'nin başlıca uğraşısı Ada'daki Rumlar tarafından başlatılan tedhiş ve terör hareketlerinin bastırılması olmuştur. Adadaki barış ve güvenliğin sağlanması şartına bağlı olarak sınırlı bir özerklik tanınmasını öngören bir anayasanın hazırlanması için Kıbrıs Rum Toplumu temsilcisi Makarios ile Vali Sir John Harding arasında görüşmeler yapılmış, bu görüşmelerden, Türk toplumunun temsili konusunda görüş birliğine varılamaması nedeniyle bir sonuç alınamamıştır (11).

9.Mart.1956 tarihinde Başpiskopos Makarios, tedhis ve terör hareketleriyle olan ilişkisi nedeniyle Seychelles (Seysel) Adaları'na sürülmüştür.

Bundan sonra hazırlanan ve Lord Rodcliffe Anayasa Tasarısı adıyla anılan tasarının esasları 19.Aralık.1956'da açıklanmıştır. Türkiye ve Kıbrıs Türk toplumu tarafından müzakere esası olarak kabul edilen Rodcliffe Tasarısı, Yunanistan tarafından sömürge idaresinin devam ettirilmesi olarak nitelendirilerek reddedilmiştir. Kıbrıs Rum Toplumu ise Liderleri Makarios sürgünde bulunduğu sürece bu konuda bir tartışmaya girmeyeceklerini açıklamıştır (12).

Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet kurulması tezi üzerinde anlaşmaya varılmasından önce, İngiltere tarafından önerilen son anayasa tasarısı MacMillan Planı adını taşımaktadır. 19.Haziran.1958'de açıklanan bu tasarı, Ada'nın idaresinde Rum toplumu ile Türk toplumunun ve İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın ortaklığı esasına dayalıdır. MacMillan Planı o zaman taksim tezinde ısrar eden Türkiye tarafından olduğu kadar Ada'da self-determination prensibinin derhal uygulanması ile dolaylı olarak Ada'nın Yunanistan'a ilhakında ısrar eden Yunanistan ve Kıbrıs Rum Toplumu tarafından da uygun karşılanmamıştır (13).

a) Zürich Antlaşması

1958 yılı sonuna doğru, NATO'nun Kıbrıs sorununa bir çözüm bulmak için giriştiği çabalar sonuca ulaşamayınca, Yunanistan, Kıbrıs meselesini tekrar Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'na götürdü. Sorun 25 Kasım-5 Aralık tarihleri arasında Birleşmiş Milletler'de görüşüldü. 5 Aralık'ta Genel Kurul Meksika Delegatesi-

(11) Chatham House Memoranda, op.cit., s.21-22.

(12) Keasing's Contemporary Archives, 1957-58 Vol. XI, s. 15473.

(13) Keasing's ... loc.cit.

nin ileri sürdüğü ve "Birleşmiş Milletler şartına uygun olan barışçı demokratik ve adil bir çözüme varılması için tarafların çaba göstereceğine güvendiğini" belirten karar suretini oylamaya gerek kalmadan kabul etti.

Bu durumda Yunanistan Kıbrıs Sorununun ancak görüşmeler yoluyla, ve barışçı çabalarla çözülebileceğine inandı. Böylece, Kıbrıs sorununun çözüme ulaşacağı Züriç görüşmelerinin yolu açılmış oldu.

Şubat ayının ilk haftası içinde, Türk ve Yunanistan Dışişleri Bakanları Zorlu, ve Averoff, Züriç'te Kıbrıs görüşmelerine başladılar. Bu görüşmelerden, Kıbrıs'da bağımsız bir cumhuriyet idaresinin kurulması ve gelecekteki Devlet statüsü içinde Türk ve Rum topluluklarının haklarının neler olacağı tartışıldı. Uzun süren tartışmalar sonunda gerekli prensip kararlarına varıldı. İki devletin Başbakanlarının da katılacağı toplantılarla son görüşmelerin yapılarak metinlerin yazılıp imzalanmasına karar verildi. Böylece 11.Şubat.1959'da Kıbrıs için bağımsız bir Cumhuriyet İdaresini öngören son çözüm şekli 27 madde içerisinde kaleme alınarak her iki devletin Başbakanları tarafından imzalandı.

b) Londra Antlaşması

Kıbrıs'a bağımsızlık verilmesini öngören ve 11 Şubat'da imzalanan antlaşmanın İngiltere ile Kıbrıs'lı Türk ve Rum toplulukları tarafından tasvibi gerekiyordu. Gerçi İngiltere bir süre önce, Türkiye ile Yunanistan'ın kabul edecekleri bir çözüm şekline itiraz etmeyeceğini bildirmişti ama, İngiltere'nin tasvibi alınmadan ve bu konuda yapılacak antlaşmalarda imzası bulunmadan, kurulacak yeni devletin statüsünü uygulamaya koymak ne hukuken, ne de pratikte mümkün değildi. Öte yandan, Ada'daki iki topluluğun da Kıbrıs'ın geleceğini tayin eden bir antlaşma üzerinde söz sahibi olmaları zorunlu idi. Bunun üzerine taraflar, Türkiye ile Yunanistan arasında Züriç'te akdedilen "ön antlaşmayı" görüşmek üzere Londra'da toplandılar. Lancaster House'da iki gün devam eden görüşmeler sonunda Züriç'te akdedilen Antlaşma, önce Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Başkanları tarafından imzalandı. Daha sonra antlaşmaya Rum topluluğu lideri Makarios ile Türk topluluğu lideri Fazıl Küçük'ün ayrı ayrı yaptıkları deklarasyon eklendi. Böylece Londra antlaşmaları oluştu.

Görülüyor ki, Londra Konferansında aslında, milletlerarası hukuk bakımından bağımsız Üç Devletin, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin temsilcileri masa başına oturmuşlardır. Kıbrıs Ada'sı henüz üzerinde iki cemaatin yaşadığı bir toprak niteliğini korumaktadır. Ancak kendi geleceklerini tayin edecek olan böyle bir toplantıda topluluk liderlerinin de hazır bulunmaları arzu edilmiştir. Öte yandan bu liderler Londra Konferansı sonunda akdedilen antlaşmalara imzalarını koymalarına rağmen bu sıfatlarıyla ayrı ayrı deklarasyonlarda bulunmuşlardır. Bundan çıkarılan sonuç şudur; Londra Konferansı süresince olduğu gibi, Konferans sonunda akdedilen Antlaşmalardan sonra da Ada, henüz üzerinde iki topluluğun yaşadığı İngiltere'ye ait bir toprak niteliğinden kurtulamamıştır.

D) - BAĞIMSIZ KIBRIS CUMHURİYETİ - 16 AĞUSTOS 1960 LEFKOŞE ANTLAŞMASI VE ANAYASA'NIN İLANI

Zürich ve Londra Antlaşmalarının VIII. Bölümünün 1. maddesine göre, konferansa katılan taraflar, 19 Şubat 1960'dan başlayarak en geç 12 ay içinde bu antlaşmada belirtilen hususları uygulamaya koyabilmek için egemenliğin devredilmesine ilişkin tedbirlerin alınmasına başlayacaklardı. 1959 Mart ayında şu komisyonlar kuruldu:

1 - Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa tasarısını hazırlamak üzere, Kıbrıs'taki Türk ve Rum topluluklarını temsil eden birer temsilciyle, Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları'nın üzerinde ortaklaşa anlaştıkları tarafsız hukuk danışmanından oluşan karma komisyon.

2 - Kuruluş Antlaşmasının 5. maddesine göre, yönetimin Kıbrıs Cumhuriyetine devredilmesini hazırlamak üzere Kıbrıs Valisi, Kıbrıs Türk ve Rum temsilcilerinden oluşan geçici komite,

3- Londra Konferansında alınan kararları uygulamaya koyabilmek ve son aşamaları hazırlamakla yükümlü Türkiye, İngiltere ve Yunanistan ve Kıbrıs'ta ki Türk ve Rum cemaatlarının birer temsilcisinden oluşan ve Londra'da toplanan bir karma komite.

Bu üç komite 1959 Mart ayı içinde gelişmeye başladı. Bunların içinde en güç sorunları çözme durumunda olan, Londra'daki üçüncü komite idi.

Büyük bir gizlilik içinde sürdürülen anayasa tasarısı üzerindeki çalışmalar 6.Nisan.1960 günü tamamlanabildi. 6.Temmuz.1960 günü anayasa tasarısı üzerinde son değişiklikler yapılarak kabul edildi. Anayasanın son biçimini almasından ve ada'daki son İngiliz Üsleri sorununun çözülmesinden sonra İngiliz Parlemtentosu Kıbrıs'ın bağımsız bir Cumhuriyet olması ile ilgili kanun tasarısını 21.Temmuz. 1960'da oyladı."1960 Kıbrıs Kanunu"adını taşıyan bu metne dayanılarak, 3.Ağustos. 1960'da "1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Emirnamesi" çıkarıldı. Emirnameye göre Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası 16 Ağustos 1960 günü yürürlüğe girecekti.

Zürich-Londra Antlaşma metinleri, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan temsilcileriyle Türk ve Rum Cemaat Liderleri tarafından imzalanmış ve Kıbrıs Devleti anayasası'nın yürürlüğe girmesi ile Cumhuriyet ilan edilmişti. Bu tarihe kadar, bir Kıbrıs Devleti mevcut değildi. Yine bu tarihe kadar Milletlerarası bir antlaşmaya taraf olacak bir Kıbrıs Cumhuriyeti hukuken yoktu. Londra'da, Türkiye, Yunanistan ve İngiltere'nin bağımsız birer devlet olarak aktettikleri antlaşmalar bu nedenle 16.Ağustos.1960'da Lefkoşe'de Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra, bu sonuncusunun da imzasını taşıyan ve taraf sayısına dörde yükselten "Lefkoşe Antlaşmaları" adını almıştır.

1.- Kıbrıs Yöneticilerinin Anayasa'dan Kurtulma Çabaları

Bu çabalar 1974 olaylarının temelinde yatan nedenleri açıklamak bakımından üzerinde durulmaya değerdir. Ne var ki, 1960-1974 arası olayların önemli noktaları üzerinde durup, siyasal gelişmelere ayrıntılara girmeksizin değineceğim.

Kıbrıs Devleti'nin kuruluşundan hemen sonra, Makarios ve Rum yöneticileri Kıbrıs Devletini kuran milletlerarası antlaşmaları ve Anayasa'yı benimsemediklerini gösteren bir tutum alarak, bunları değiştirme eğilimlerini açıkça ortaya koydular.

1962'de Ankara'yı ziyaret eden Makarios, bu eğilimini dile getirdi ve Türk Hükümeti'nden olumsuz cevap aldı. Nitekim İsmet İnönü, Mayıs 1964'de Millet

Meclisi'nde Kıbrıs'la ilgili olarak açılan genel görüşme sırasında bu dönemle ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır:

" Kıbrıs Hükümeti nezdinde 13.Şubat.1962'den 1963 Aralık ayı başına kadar on dört defa teşebbüs yapılmıştır. Bunların hepsinde Anayasa'ya ayrıki olarak ittihaz edilen kararlardan ve tutumlardan bahsolunmuştur. Yunan Hükümeti nezdinde 1960'dan 1963 Aralık ayının son haftasına kadar onbir defa teşebbüs yapılmıştır. Ve hepsinde Kıbrıs Hükümeti'nin politikasından şikayet edilmiştir. Bu zaman zarfında 1962'den 1963 Aralık sonuna kadar, İngiltere Hükümeti nezdinde beş defa şikayet yapılmıştır....."

" Makarios'un Ankara'yı ziyaretinde Kıbrıs Anayasa'sını değiştirmek arzusunda olduğu sezilmiş idi. Bunun üzerine kendisine açık olarak izah ettim ki, bu anayasa üzerinde ahdi hakkımız olduğu gibi, bizim rızamız olmadan hiçbir inhiraf yapılamaz. Ve böyle bir teşebbüs Kıbrıs davasını 1959 Antlaşmasından önceki devre ve onun karanlık günlerine darhal geri götürür"(14).

Makarios, Ekim 1963 sonlarında Kanada radyosuna verdiği demeçte, Anayasa'nın değiştirilmesinde ısrar etmiş, Kıbrıs Rum Cemaatinin Züriç ve Londra Antlaşmalarını zorla kabul ettiklerini sözlerine eklemiştir. Şunu da belirtelim ki, Züriç ve Londra Antlaşmalarının imzacısı Karamanlis, bu dönemde seçimleri kaybederek siyasal hayattan çekiliyor, Papandreu, parlamentodaki çoğunluğu sağlayamayarak Yunanistan bir hükümet bunalımına itiliyordu.

6.Aralık.1963'de, Makarios'un Kıbrıs Anayasası'nın değiştirilmesi konusunda Türk Hükümeti'ne verdiği muhtıra reddedilince, Makarios ağız değiştirecek ve "Türkiye'ye Anayasa değişikliği teklifinde bulunmadım, bilgilerine sundum sadece. Anayasa değişikliği Kıbrıs'ın iç sorunudur ve bu konuda dış müdahaleye müsaade edemeyiz." diyecek, anayasa değişikliğini reddeden cevabi notamızı mühürsüz ve imzasız bir yazı ile reddedecektir (15).

"0 tarihte İsmet İnönü, Başbakan olarak üçüncü koalisyon hükümetini kurma çalışmaları içinde idi."

(14) Millet Meclisi Tutanakları, 1964

(15) Cumhuriyet, 18.aralık.1963.

2 - 1963 Olayları

Türkiye'de İsmet İnönü'nün, Yunanistan'da Papandreu'nun koalisyon hükümetleri kurmaya çalıştıkları Aralık 1963'de Makarios'un Anayasa değişikliği önerilerinin Türkiye tarafından reddedilmesi üzerine, Kıbrıs'ta gerginlik arttı. 24 Aralık 1963 günü öğleye kadar yirmidört Türk öldürüldü. Kırk Türk yaralandı. Bunun üzerine, 25 Aralık 1963 tarihinde, Türk jetleri Ada üzerinde uçtu. Kıbrıs'taki Türk alayı, Lefkoşe'nin Türk kesimine girdi. Karışıklıkların devam etmesi üzerine ilk ve son defa, üç garantör devletin birlikte hareket ettiğini görüyoruz. İngiltere, Türkiye ve Yunanistan, İngiliz Generali Young'un komutasında Ada'da duruma müdahale etmeye hazır bir barış gücü kurdular. Fazıl Küçük ve Makarios Ada'da ateş kesilmesini kabul ederken, Üç Garantör Devletini bir komutanlık altında Ada'da Anayasa düzenini yeniden sağlamak için çalışmaları sonuçsuz kaldı. Çünkü Rumların, her zaman olduğu gibi, ileri sürdüğü bağımsızlık anlayışı daima Enosis'e bir basamak yapılmaya çalışılmıştır.

Bu arada Türk Hükümeti; Garantör Devletlerin Kıbrıs'ta asayişin sağlanması için gerekli notaları İngiltere ve Yunanistan'a verdi. Bu sırada Türk kamuoyunda Kıbrıs konusu tartışılıyordu. Ecvet Güresin, taksim tezini savunurken, Kayhan Sağlamer, 5.Ocak.1964 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde; "Madem ki kalbimizden Kazınması imkanı olmayan taksime karşı başkalarında bir allerji mevcuttur, Türk azınlığının can ve mal emniyetini teminat altına alacak bir federasyona gidilemez mi?" diyordu. Öte yandan, Prof.Mahmut Belik'de federasyon görüşünü savunarak buna örnekler veriyordu (16)

30.Aralık.1963'de, Lefkoşe'yi iki bölgeye ayıran "yeşil hat" üzerinde topluluklararası bir anlaşmaya varıldı. Uygulamada, "yeşil hat" Kıbrıs'da iki ayrı yönetimin fiilen kurulmasının başlangıcı oldu. Çünkü yöneticiler ve memurlar ancak kendi bölgelerinde görevlerini sürdürebilmek durumuna düştüler. Böylece, devlet mekanizmasını ellerine geçiren Rumların karşısında, Türklerde kendi yönetimlerini kurmak zorunda kaldılar.

Ocak 1964 başında, Makarios, Garanti ve ittifak Antlaşmalarını feshettiğini bildirdi. Ne var ki, İngiliz Sömürgeler Bakanı Duncan Sandys'nin söz konusu ant-

(16) Cumhuriyet, 11 Ocak 1964.

laşmaların tek taraflı bir feshe elverişli olmadığını hatırlatması üzerine, Başpiskopos bu kez de bir dönüş yaparak antlaşmaları fesh etmediğini, antlaşmaları müsait bir yoldan feshinin samimi arzuları olduğunu bildirmek zorunda kaldı.

Üçüncü koalisyon hükümetinin İnönü başkanlığında kurulduğu Ocak' 1964 başında, İngiltere Hükümeti'nin beşli bir konferansın Londra'da toplanmasını, ayrıca Birleşmiş Milletler'in Kıbrıs'a müşahit göndermesini istediğini görüyoruz. İngiltere'nin konferansı toplamadaki amacı, kendisini büyük bir yükten kurtarmak; muhafazakar hükümetin seçimler arifesinde karmakarışık bir sorunun içine girmesini önlemektir. Çünkü üçlü yönetimin kendi üzerine düşen ağır yükünü İngiliz'ler artık taşımak istemiyorlardı.

İngiltere, yüklendiği sorumluluktan kurtulmak için milletlerarası bir polis kuvvetinin Kıbrıs'taki üçlü kumandanlığın yerini almasını istiyordu. İngiliz Sömürgeler Bakanı Sandys'in teklifi özetle, üçlü garanti sisteminin yerini bir milletlerarası garantinin (Birleşmiş Milletler, Commonwealth veya NATO) alması, Kıbrıs'ta Türkler'e sadece munzam hakların tanınması idi. Rum temsilcilerinin de ceaatlerin ayrılması tezini kesio olarak reddetmesi üzerine, Londra çalışmalarına ara verildi.

Bu arada Makarios'da boş durmamış, başta Arap Devletleri ve Sovyet Rusya olmak üzere, bir çok devletin kendisini destekleyeceğini hesaplayarak, Kıbrıs sorununu Birleşmiş Milletlere getirmek için kulis çalışmalarına başlamıştı. Yeniden çalışmalara başlayan üçüncü Londra konferansında, konferansa yakın çevreler, Türkiye'nin üçlü garanti yerine, ancak NATO garantisini kabul edebileceğini belirttikleri sırada, İngiltere'nin teşvikiyle, Londra Konferansına taraf olmayan A.B.D.'nin Kıbrıs'ta bir NATO kuvveti kurulması ve Avrupalı tarafsız bir arabulucunun seçilmesi hakkında yaptığı teklifler, Makarios tarafından reddedilmiştir. Rumlar, kurulacak barış kuvvetinin Birleşmiş Milletlerin otoritesi altında olmasında ısrar ettiler. Kıbrıs'ta, Makarios'un etrafında bir grup, biraraya gelmek için göç etmekte olan Türkler üzerine silahlı baskının gizli yapılması ve Birleşmiş Milletler'e gidildiği sırada açık taarruza baş vurulmaması görüşünde idi. Fakat Grivas'a bağlı E.O.K.A. Liderleri bu görüşü paylaşmıyorlardı. İkinci bir taarruzla bu davayı bitirmek, Türkleri dize getirmek istiyorlardı.

Öte yandan, coğrafi federasyon tezi taraftar bulamazken, Kıbrıs'ta 25.Ocak. 1964'de EOKA, Türk Bölgelerini yok etmek için harekete geçti.

Kıbrıs, 1964 yılının Ocak ayında bütün dünya kamuoyunun ilgisini çeker olmuştu. Bu dönemde dünya basınında çıkan yazılar durumu belgelemektedir. Bunların arasında tarihçi Arnold Toynbee'in 6.Ocak.1964 tarihli New York Herald Tribune'de çıkan yazısı ilgi çekicidir. Toynbee'ye göre; iki milletten meydana gelen Kıbrıs'ın, bağımsız devlet olarak yaşamasına imkân yoktur. Türkiye ve Yunanistan'ın haklarını ve prestijini sarsmayacak olan çözüm, Rumların çoğunlukta bulunduğu Kıbrıs'ı Yunanistan'a, Türkler'in çoğunlukta bulunduğu Batı Trakya Bölgesini de Türkiye'ye vermektir. Her iki tarafta da azınlıklar bulunduğuna göre, taraflar bu durumu göz önünde bulundurarak azınlıkların haklarını gözetmek zorunda kalacaklardır.

Ocak 1964 sonlarında Londra Konferansı bir sonuç vermeden dağıldı. NATO kuvveti çerçevesi içinde Ada'ya A.B.D.'nin asker göndermesi teklifini Türkiye ve Yunanistan kabul ederken, Makarios Anglo-Amerikan planında kendi istekleri doğrultusunda yapılan çeşitli değişikliklere rağmen, planı reddetti. Bu arada Sovyetler Birliği de Birleşmiş Milletleri Kıbrıs'ın bağımsızlığına korumaya çağırdı. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iç işlerine herhangi bir yabancı müdahaleyi Ada'ya NATO kuvveti yollanmasını kınadığını bildirdi.

O dönemde, Türk Basını ve kamuoyunun genel eğilimini göstermesi bakımından 15.Şubat.1964 tarihli Forum Dergisi'ndeki konuyla ilgili şu görüşleri aşağıya almakta fayda görüyorum.

".....Kıbrıs'ı Küba haline getirmek arzusunda olan Rusya'nın söz sahibi edileceği her alternatif, Batı İttifakı ve Doğu Akdeniz'in güvenliği bakımından akılsız bir yol olması bir yana taraf devletleri bir yana iterek meseleye geniş bir milletlerarası veçhe vermek gayreti, mevcut antlaşmalara aykırı bir tutumdur..... Hükümetin Birleşmiş Milletler Kuvveti tezini benimseyeceği pek sanılmaz. Kurulması zor ve zaman alacak Birleşmiş Milletler Kuvvetleri yerine, NATO üyesi kuvvetlerin tercihi, hem basit hem de süratli sonuç verecek bir tercihtir."

1964 Şubatı'nın ortalarında, İngiltere ve Makarios'un müracaatı üzerine Güvenlik Konseyi, Kıbrıs sorununu görüşmeye başlarken, Yunanistan'daki seçimleri 300 sandalyeden, 173'ünü elde eden Papandreu kazanıyordu.

a) Güvenlik Konseyi Kararı

Güvenlik Konseyi'nin 4.Mart.1964 tarihli kararında 4. maddede aynen şöyle denilmekteydi :

" Kıbrıs Hükümeti'nin mutabakatı ile Kıbrıs'ta bir Birleşmiş Milletler Barış Kuvveti'nin teşkilini Güvenlik Meclisi tavsiye eder. Kuvvetin kuruluş şekli ve miktarı, Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan ve Birleşik Krallık Hükümetleri ile istişare halinde Genel Sekreter tarafından tesbit edilecektir. Kuvvet Kumandanı, Genel Sekreter tarafından tayin edilecek ve kendisine rapor verecektir. Genel Sekreter Kuvveti temin eden hükümetlere tam bilgi verecek ve bu kuvvetin hareketi hakkında Güvenlik Konseyi'ne zaman zaman rapor sunacaktır".

Barış Gücü'nün Ada'ya çıkmasından önce Rumlar Türklere karşı tekrar harekete geçtiler. Ve çarpışmalar oldu. Bunun üzerine Hükümetimiz, Amerika ve İngiltere'ye birer nota vererek Kıbrıs'a her an müdahale edebileceğimizi hatırlattı. 16.Mart. 1964'de Bakanlar Kurulu Meclis'ten gerektiğinde müdahale yetkisi aldı. Makarios da Mart sonlarına doğru iki Türk Bakanı'nın (Sağlık ve Tarım Bakanları) görevlerini ihmal ettikleri gerekçesiyle işlerine son verdi.

Makarios'un bu işlemi Anayasa'ya aykırıydı. Çünkü Anayasa'nın 49. maddesinin (a) bendine göre, Türk Bakanlarının görevlerine son verme yetkisi ancak Cumhurbaşkanı Yardımcısı tarafından yapılabilirdi.

Yunun Başbakanı Papaendru, iki ay ara ile yapılmış olan Yunanistan seçimlerinde Kıbrıs sorununu geniş ölçüde istismar etti. Ve kamuoyu önünde Makarios'un tezine angaje oldu. Bu tez bilindiği gibi önce Zürih ve Londra antlaşmalarının feshi, sonra da Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakıdır. Türk-Yunan dostluğu, bu dostluk hakkında söylenen parlak sözlere rağmen, artık bunalım dönemine girmiş bulunuyordu. Nisan 1964 ortalarında, Papandreu'nun Kıbrıs konusunda Yunan politikasını açıklayan 10 maddelik bildirisini bunun açık bir kanıtıdır.

1964'de Türkiye'nin Kıbrıs tezinin Federasyon olduğu belirtilmekle beraber, buna ters düşen yorumlara ve değerlendirmelere de rastlanıyordu. İnönü, arabulucu Sakari Taomija ile görüşürken Federasyon tezi üzerinde ısrar etti. Dışişleri Bakanını Feridun Cemal Erkin "Bizim tezimiz Federasyondur. İstedığımız coğrafi ayrılık mahalli muhtariyettir. Ada'da coğrafi esaslar üzerine kurulacak bölgelerde Türkler'in ve Rumlar'ın ayrı ayrı yaşamalarının sağlanması ve böylece bu bölgelerde bir güvenlik tesisi ile birlikte bu bölgelere bağımsızlık tanınmasını, Türk Hükümeti'nin tezinin ana hatları olarak arabulucuya ilettiğini" bildiriyordu.

Ne var ki, 18.Nisan.1964 günü Türkiye Radyolarının günün yorumunda "Türkiye Anavatanın güvenliği, Ada Türkleri'nin can ve mal güvenliği, nihayet barışın korunması için çareyi taksimde görmektedir. Taksim en kestirme yol haline gelmiştir. Bu olacaktır. Bunu Yunanistan'da bilmelidir....." deniliyordu.

b) Cenevre Görüşmeleri

Washington görüşmelerinden sonra, 1963 Temmuz'unun başlarında Birleşmiş Milletler arabulucu Tuomioja'nın başkanlığında gerçekte ise Amerika'nın eski Dışişleri Bakanı D.Acheson'un girişimi ve arabuluculuğu ile Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında görüşmeler başladı. Yunanistan önce Cenevre görüşmelerine karşı koydu. Daha sonra Acheson aracılığı ile dolaylı yoldan katılmaya razı oldu. Türkiye'yi Cenevre'de Nihat Erim temsil ediyordu. Nihat Erim'in Tuomioja ile ilk teması 8.Temmuz'da yaptığı Cenevre görüşmeleri sırasında olmuştur. Öte yandan Temsilciler Meclisi Rum üyeleri Anayasa Mahkemesi ile Türk mahkemelerinin feshini öngören Adliye Teşkilâtı ile ilgili kanunu 9 Temmuz'da kabul ettiler. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı bu hareketi şiddetle protesto etti. Bu karar hem Kıbrıs Anayasa'sına hem de 4.Mart.1964 günlü Güvenlik Konseyi'nin kararına aykırıydı. Bu bakımından da hiç bir hukuksal değer taşımamakta idi.

Kıbrıs sorunu kitabında Cenevre görüşmeleri sırasında Türkiye'nin dünya kamuoyu önünde bıraktığı izlenimi dile getiren bir yazıda şöyle denmektedir :

"Türkiye, konunun Türkiye ile Yunanistan arasında müzakere ile yapılmasını istemiş ve bu arada taksim, Federal Devlet veya Türkiye'ye üs verilmesi gibi

çeşitli alternatifler üzerinde durmuştur. Türkiye'nin Yunanlılar gibi sabit bir tezi olmadığı izlenimini bırakan husus, Türkiye'nin Kıbrıs'lı ırkdaşlarınınin hukuk ve emniyetini sağlamak ve kuvvet muvazenesini tek taraflı olarak Yunanistan lehine çevirmeyecek muhtemel hal tarzlarını müzakere etmeye taraftar görünmüş olmasıdır. Bu tutumumuz bazen dünya basınında Türkiye'nin Kıbrıs hakkında muayyen bir tezi olmadığı ve hatta ne istediğini bilmediği şeklinde tefsir edilmiştir. Doğrusunu söylemek gerekirse, mazideki müsbet ve anlaşmayı kolaylaştırıcı tutumumuz, dünya kamuoyu önünde bize puan kaybettirmeye başlamıştır. Artık muayyen bir görüş ve hal tarzı üzerinde ısrar etmek ve bu görüşten hiç bir şekilde ayrılmamak zamanı gelmiştir."

Bu dönemin en belirgin özelliklerinden biri, Türkiye'nin başta Amerika olmak üzere dostlarından, Kıbrıs uyuşmazlığı konusunda umduğu yardım ve desteği görmemesi ve dış politikamızın kamuoyunda tartışma haline gelmesidir.

28 Ağustos 1964'de Ankara da 20 bin genç, Amerikan Elçilik binasına yürüyor. Yunan Elçiliği'ni de taşıyordu. Bu durum, Türkiye Sovyetler Birliği ilişkilerini normalleştirme zorunluluğu getiriyordu. Feridun Cemal Erkin bu amaçla Moskova'ya gönderildi. Öte yandan Türk Hava Kuvvetleri'nin 8-9 Ağustos bombardımanından sonra Kıbrıs'da çatışmalar azalmıştı. Bunun yerini, Rumlar'ın Türklere karşı uyguladıkları ekonomik abluka tedbirleri almıştı.

Birleşmiş Milletler arabulucusu Sakari Tuomioja, 10.Eylül.1964'de öldü. Yerine Ekvator'lu Gallo Plaza atandı. Makarios ise, tarafsız dış politikasından, (konu Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na geldiği takdirde) yararlanmak için çalışmalarını yoğunlaştırdı. 1964 Ekimin de Kahire'de toplanan Tarafsızlar Konferansı Makarios için iyi bir fırsat oldu. 57 ülkenin katıldığı Tarafsızlar Konferansının ortak bildirisinde şöyle deniliyordu :

" Kıbrıs'ın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne bütün ülkelerin saygı göstermesi gerekir. Kıbrıs halkına siyasi geleceğini tayin etme hakkı tanınmalıdır. Yabancı ülkelerin Kıbrıs'ın içişlerine müdahale etmeye ve Kıbrıs'da kuvvet kullanmaya hiç bir hakkı yoktur. Ada'daki askeri üsler kaldırılmalı ve bütün yabancı kuvvetler Kıbrıs'tan çıkarılmalıdır.

Görüldüğü gibi, çoğu, siyasi bağımsızlığına yeni kavuşmuş olan ülkeler, eski sömürgeci devletlerin kendilerine kabul ettirdikleri türlerden müdahale antlaşmalarına olan allerjilerini ortak bildiride dile getiriyordu. Ayrıca Garantör Devletlerin, yabancı ülkelerin, Kıbrıs'ın iç işlerine müdahale etmeğe ve Kıbrıs'da kuvvet kullanmaya hiçbir hakları olmadığını savunuyorlardı.

Ekim 1964 sonlarında, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda, Kıbrıs konusunda görüşmelere hazırlık olarak, dışişlerinin çalışmaları basına şu şekilde yansıyor-
du.:

" Yeni tezimiz bağımsızlık, Federasyon sisteminde ısrar ediyoruz".

Ada'da bir Federatif sistemi uygulamanın gerekliliği yavaş yavaş Türkiye ve diğer ülkelerde taraftar kazanmaya başladığı bir sırada, yeni arabulucu olarak seçilen Gallo Flaza'nın Atina'da verdiği bir demeçte şöyle deniliyordu : "Kıbrıs-
da Federatif sistemin uygulanabileceğine inanmıyorum, bağımsızlıktan sonra, Kıbrıs halkı ENOSİS isterse, buna karşılık bir şey yapamam."

1966 yılı Türkiye ve Yunanistan'ın Kıbrıs sorununu kapalı kapılar arkasında çözüm aradığı bir yıl oldu. Ne var ki, bu ikili görüşmelerde de bir sonuca varılamadı.

3 - 1967 Olayları

1967 yılı başlarında Kıbrıs Rumları tekrar silahlanmaya başladılar. Rumlar önce İtalya'dan silah alma girişiminde bulundular. Bir sonuç elde edemeyince Çekoslavya'dan silah alma yolunu seçtiler. Öte yandan, Yunanistan Merkez Birliği Partisi sol kanat lideri Andreas Papandreu verdiği bir demeçte, Türkiye'nin Yunanistan'dan üç kat daha güçlü olduğunu belirterek şöyle diyordu:

" Bir müttefik diğer müttefikini tehdit ederken ittifak olur mu? İttifak da tarafsız mı kalacak? Nasıl oldu da Türkiye Yunanistan'dan üç defa daha kuvvetli duruma geldi? Bu dengeyi önceden kim tespit etti? NATO mu? İttifaka yaptığımız hizmetlere uygun olarak bazı haklara sahip bulunmuyor muyuz?Yunan Milleti

gururlu olduğu için, bağımsızlık ve demokrasi uğruna fedakârlığa katılmayı bildiğinden bu soruları ortaya atacaktır".

1967 başlarında, Birleşmiş Milletler nezdindeki Başdelegemiz Orhan Eralp U-Thant'a, makamında yaptığı ziyaretle, Makarios'un, Çekoslovakya'dan aldığı silahları Rum muhafız gücüne ve antlaşmalara aykırı olarak kurduğu polis teşkilatına dağıttığını söylüyor, Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ise, Amerika Büyükelçisi Parker T.Hart'dan, Makarios'un Çekoslovakya'dan aldığı silahların Barış Gücüne teslimi konusunda Amerika'nın daha enerjik davranmasını istiyordu.

Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Oktay İşcen, Makarios'un Çekoslovakya'dan aldığı silahların Barış Gücüne verilmesi konusunda temasların devam ettiğini ancak gerektiği takdirde silah dengesinin sağlanması için harekete geçileceğini belirterek, " Makarios'un buna engel olması Türkiye'ye müdahale sayılır ve gereği ona göre yapılır" diyordu(17).

Ocak 1967 ortalarında, Lefkoşe yakınlarındaki köylerde, Türkler ile Rumlar arasında çatışma oldu. Olayın daha fazla büyümesi Barış Gücü'nün müdahalesiyle önlemlendi. Rum yöneticilerinin, Çekoslovakya'dan ithal ettikleri silahları 31.Ocak, 1967 günü askerlere dağıtacakları ve bunları Barış Gücü'ne teslim etmeye razı olmadıkları konusundaki haberler üzerine, Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, Türk cemaatinin güvenliği için gerekli bütün tedbirlerin alınacağını, Türklere havadan silah ikmalinin mümkün olduğunu belirtti.

Mart 1967 başlarında, Dışişleri Bakanlığı tarafından Kıbrıs'tan alınan haberlerde, Lefkoşe'de Türklerin Rum kesimine geçmelerinin yasaklandığı öğrenildi. Rum Hükümeti tarafından alınan bu tedbire paralel olarak, Ada'da bulunan Rum yöneticilerinin şehrin Türk kesimine girmesi de yasaklandı.

1964 yılında, Londra Konferansı'nda, Türk Cemaatini temsil eden Rauf Denktaş, Kıbrıs'a dönmek üzere Ankara'ya geldiği bir sırada, Kıbrıs Rum yönetimi tarafından Ada'ya dönmesine izin verilemeyeceği açıklandı. Bu nedenle, 1964 yılı Ocak ayından itibaren Denktaş, Ankara'da ikâmete başladı. Kıbrıs Rum yönetiminin bu kararı karşısında, gerek Cumhuriyet Hükümeti'nin, gerekse Kıbrıs Türk cemaati yetkililerinin o tarihlerde başlayan girişimlerinden bir sonuç alınamadı.

(17) Cumhuriyet, 22.Kasım.1964.

Mart 1967 ortalarında Türkiye ile Yunanistan arasında ikili görüşmeler başladı. Makarios, ikili görüşmelerle ilgili olarak verdiği demeçte, Yunan Hükümeti'nin ikili görüşmelere devam etmesi halinde, Kıbrıs yöneticilerinin onayı olmadan Türkiye ile bir anlaşmaya varılamayacağını söylüyordu. Makarios aynı demeçte, Kıbrıs'ın ENOSİS'ten sonra da silahsız bölge olarak kalmasını temenni ettiğini, bununla beraber günün birinde Ada'da bir NATO üssü kurulması halinde, buna Türk askerlerinin sokulamayacağını belirtiyordu (18).

Mayıs ayında, Akşam Gazetesi tarafından Kıbrıs mahreciyle verilen bir haberde, Dr. Fazıl Küçük ile Makarios arasında, Ada'daki durumu normalleştirmek için gizli görüşmeler yapıldığı bildiriliyordu.

Haziran sonlarında, Kıbrıs'tan gelen bir haber ise oldukça ilginçti. "Kıbrıs Rum Hükümeti derhal "ENOSİS" isteyen Rumlar aleyhine sıkı bir kovuşturma başlattı diye başlayan haber, Grivas'ın önderlik ettiği bu akımın taraftarlarının evlerine baskın yapılarak silah arandı. Polis üç evde patlayıcı madde ele geçirdi .." diye devam ediyordu (19).

a) Keşan-Dedeoğaç Görüşmeleri

1967 Eylül başında Demirel ile Kollias arasındaki görüşmelerin bir gün Türk, bir gün Yunan topraklarında yapılacağı, bu görüşmeler için Keşan ve Dedeoğaç'ın seçildiği haber veriliyordu. Cumhuriyet Gazetesi'ne göre, 9.Eylül.1967 de yapılan ilk toplantıda Yunanistan'ın yaptığı teklif özetle şöyledir :

- 1) ENOSİS'e karşılık Türkiye'ye 99 mil karelik İngiliz üsleri ve bir kısım Kıbrıs toprağı verilecektir.
- 2) Yunanistan'a verilecek toprakların 24 mil karelik kısmında bir NATO üssü kurulacak ve Türkiye burada asker bulundurabilecektir.
- 3) Türklerin toplu yaşadığı ilçe ve bucaklarda ortak yönetim kurulacaktır (20).

(18) Gerçek.Bülten 61. Dış Dünya Haberleri Bölümü. Mart 1967, s.410.

(19) Gerçek, Yıl 11, Bülten 78, 3.Temmuz.1967, s. 394.

(20) Cumhuriyet, 14.Eylül.1967.

Türk-Yunan Zirve Konferansı başarısızlıkla sonuçlandı. Haberler arasında Türkiye'nin ENOSİS'e karşılık Kıbrıs'ın yüzde onbeşine razı olduğu da vardı.

Kollias, görüşmelerden sonra, Kıbrıs konusunda ilk yaptığı açıklamada, Kıbrıs davasıyla ilgili Yunan görüşlerinin milletlerarası prensiplere ve bütün Hellenizm arzusuna uygun olduğunu söylerken, New York Times muhabiri 14.Eylül. 1967 tarihinde son gelişmeler hakkında şunları yazıyordu :

" Yunanistan'ı yöneten askeri cuntanın, ENOSİS'i barışçı yollardan gerçekleştirmek için Türkiye ile anlaşmak suretiyle, dahilde ve hariçte muhtaç olduğu desteği sağlamak peşine düştüğü, uzun zamandan beri bariz bir hal almıştır. Türkiye ile Yunanistan Başbakanları 14 saat süre ile görüşmüşlerdir. Burdan hiç bir sonuç elde edilememesi bir sürpriz değildir. İşin hayret verici yönü Atina rejiminin bu görüşme etrafında giriştiği etraflı propagandadır. Yunanlılar herhanda toplantıda, siyasi yönden kendilerinden çok daha kuvvetli bir durumda olan Türkiye Başbakanından esaslı tavizler bekleyemezlerdi. Atina rejiminin kullandığı taktikler yüzünden uyanan yersiz ümitler ve endişeler herhalde bir Kıbrıs antlaşmasını daha müşkülleştirmiş olmalıdır ".

Ekim sonlarına doğru, Grivas Lefkoşe'de tekrar konuşarak "ENOSİS'e razı olunmazsa ENOSİS'i kılıç yardımıyla sağlayacağız" diyerek tehditler savururken, Kıbrıs sorunu çıkmaza mı girdi? sorusuna Çağlayangil'in cevabı " Bu bir maraton meselesidir. Kıbrıs konusunda bizim fikrimiz olmadan herhangi bir harekete girişilemez.. Bu meselenin ne zaman halledileceği de bilinmez" oluyordu.

b) 1967 Rum Saldırısı

Rumlar 15.Kasım gecesi Boğaziçi ve Geçitkale köylerini işgal ettiler. Çarpışmalar sırasında 24 Türk şehit edildi. Türk Hükümeti 16.Kasım sabaha karşı saat 00.04'de Kıbrıs'a müdahale kararı aldı. Fakat bu karar uygulanmadan önce, iki saatlik bir sürenin tanındığı Barış Gücü aracılığı ile Kıbrıs Rum Yöneticilerine bildirildi. Köylerin saat 05.30'dan itibaren boşaltılmasına başlandığı haberinin gelmesi üzerine, müdahaleden vazgeçildi. Hükümet bu müdahale kararını 1964 yılında T.B.M.M.'nin verdiği yetkiye dayanarak almıştır. Ayrıca 16.kasım'da T.B.M.M. 18 saat süren gizli Kıbrıs görüşmelerinden sonra, hükümetin silahlı kuvvet kullanma yetkisini onayladı.

Atina'daki yetkili çevreler, Kıbrıs'taki son saldırının, Grivas tarafından Atina ve Makarios'a karşı danışılmadan yapıldığını bildirdiler.

17.Kasım.1967'de, Türkiye'nin Yunanistan'a verdiği nota konusunda Dışişleri Enformasyon Dairesi'nin yaptığı açıklama şöyledir :

" Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil bu gece saat 23.00'de Yunan Büyük-elçisi Delivanis'i nezdine davet ederek kendisine bir nota tevdi etmiştir. Bu notada Yunanistan'ın son zamanlarda sistematik bir şekilde Türk-Yunan münasebetlerinde gerginlik yaratan bir tutum içinde olduğu belirtilmekte ve Kıbrıs'taki son elim ve ciddi hadiselerde Yunanistan'ın mesuliyeti tebarüz ettirilmektedir. Nota'da, Yunanistan'ın ada'da gerginliği azaltmak için üzerine düşen görevler üzerinde de durulmaktadır. Ayrıca Bakanımız Türk Hükümetinin Kıbrıs'taki durumla ilgili olarak Yunanistan'dan, derhal alınması icap eden, ne gibi tedbirler beklediğini izah etmiştir (21).

18.Kasım'da Türk Jetlerinin Kıbrıs üzerinde alçak uçuş yapmalarını, Kıbrıs Rum Hükümeti, Birleşmiş Milletler nezdinde protesto etti.

Kıbrıs Hükümeti'nin, Yunan Silahlı Kuvvetleri'nin çekilmesine rağmen, yürürlükte bulunan antlaşmalar gereğince, Ada'daki Türk ve Yunan Kuvvetleri'nin de çekilmesini istemesi üzerine gerginlik yeniden arttı. Cryus Vance ile NATO Genel Sekreteri Brosio, tarafları uzlaştırmak için çabalarını sürdürdüler. Makarios'un Ada'dan Yunan Birlikleri'nin çekilmesini istediğine dair Lefkoşe'den gelen haberlere, Yunanistan'da sansür kondu.

Kasım ayı sonunda Türkiye ile Yunanistan anlaşmaya vardılar.

(21) SARICA, Murat- TEZİÇ, Erdoğan - ESKİYURT, Özer. Kıbrıs Sorunu. Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1975, s.114.

II - 1974 OLAYLARI

A- DARBE ÖNCESİ KIBRIS'TAKİ DURUM

Başbakan Bülent Ecevit tarafından 1 Şubat 1974 tarihinde, Millet Meclisin'de okunan yeni Koalisyon Hükümeti'nin programı, Kıbrıs politikasına ilişkin şu ilkeleri içeriyordu :

" İki cemaatten oluşan Kıbrıs'a Türk toplumunun eşit egemenlik statüsünün korunması ve devlet yönetiminde, iki cemaat arasında her yönüyle huzurlu bir işbirliğinin sağlanması için, isabetli çözüm şeklinin Federatif bir sistemde bulunacağına inanıyoruz. Böyle bir çözüm yolunun Kıbrıs'ın ülke bütünlüğünü ve bağımsızlığını kuvvetlendirecek, bir temel teşkil edeceği inancındayız. Halen yürürlükte olan müzakerelerin, Kıbrıs antlaşmalarının ortaya koyduğu esaslardan hareketle, gerçekçilik ve iyi niyet içinde böyle bir sonuca ulaşması, ilgili bütün tarafların uzun vadeli olarak çıkarlarına ve bölge barışına en iyi şekilde hizmet edecektir.

Görüldüğü gibi, yeni koalisyon hükümeti Kıbrıs sorununa çözüm şekli olarak Federatif bir sistem öngörmektedir. Önerilen sistem, "Fonksiyonel Federasyon" kavramından da öteye gitmekle beraber, bunu coğrafi temele dayalı, bir federasyon olacağı da kuşkuludur.

Nitekim, CHP Milletvekili Prof.Haluk Ülman'ın Milliyet Gazetesinde yayınlanan makalesi bunu kanıtlamaktadır. Adı geçen makalede; Ecevit Hükümeti'nin önerdiği Federatif sistem Ada'daki iki toplumun kesinlikle birbirinden ayrılmış, başka başka bölgelerde yaşamasını öngören, yani, Ada'da bir nüfus değişimini gecik-

tiren bir -Bölgesel Federasyon- değildir. Önerilen, Kıbrıs'ta Rum toplumunun yanında Türk toplumunun da gerek devlet yönetiminde etkin söz sahibi olmak ve kendi iç işlerini tek başına yürütmek olanağını sağlayacak Fonksiyonel bir Federatif sistem kurulmasıdır. Daha açık bir ifade ile Ecevit Hükümeti Kıbrıs'taki topluluklar arasında toprakların değil, devlet görev ve yetkilerinin paylaşılmasını istemektedir " (22).

Ecevit Hükümeti'nin Kıbrıs politikası, özellikle çözüm biçimi olarak Federasyon tezinin benimsenmesi, Başpiskopos Makarios ve Rum toplumu tarafından tepkiyle karşılandı. Bu tepki o derece büyük oldu ki Kıbrıs'taki beşli görüşmeler 4 Nisan 1974 günü aniden kesildi.

Makarios'un, Türk Hükümeti'nin Kıbrıs politikasına gösterdiği tepki ve bunun sürdürülen beşli görüşmelerin kesilmesine alet edilmesi, Kıbrıs Türk toplumu lideri tarafından şiddetle protesto edildi. Denktaş Makarios'un 6 Nisan demecini cevaplandırırken şunları söylüyordu :

" Makarios, başlangıçtan beri görüşmelere karşı çıkmıştır. İşte bu nedenledir ki Yunanistan, sorumluluğu kabul ettiği takdirde her ne olursa olsun ENOSİS'i ilan etmeye hazır olduğunu beyan etmiş ve toplumlararası görüşmeleri terketmemiz için bizi tahrik etmiştir. Buna rağmen biz Kıbrıs halklarına ve bölge barışına karşı yükümlülüklerimizi müdrük olarak görüşmelere davet ettik. Ufukta barış imkânları ne kadar artarsa, Makarios'ta görüşmeleri kesmek için o oranda mazeretler arayacaktır. Çünkü ENOSİS'i engelleyen bir anlaşmayı imzalamayacağını bir çok keşerler söylemiştir. 1960 Antlaşmaları çerçevesinde varacağımız herhangi bir antlaşmanın şimdiye dek olduğu gibi ENOSİS'i engellemeye devam edeceğini biliyor. Makarios bu tür bir antlaşmaya karşıdır. Çünkü, sağlığında Grivas'a yazdığı gibi, şimdiki Kıbrıs Yönetiminin ENOSİS'e en yakın şey olduğu kanısındadır. Toplumsal ve mahalli otonomiye sahip iki toplumun varlığına ve ortaklığına dayalı bir çözüm, Türklerin ikinci sınıf vatandaş muamelesi göremeyeceği, can ve mallarını Rum tarafın merhametine terk edilmeyeceği bağımsızlık için, görüşmelere hazır ve istekliyiz " (23).

(22) ÜLMAN, Haluk, "Neden ve Nasıl Federatif Sistem", Milliyet, 22.Nisan.1974.

(23) Cumhuriyet, 9.Nisan.1974.

Ecevit Hükümeti, Yunanistan'la olan ortak sorunların yüksek seviyede yapılacak bir toplantıda barışçı yollarla çözüme ulaştırılmasını amaçlamıştır. Başta Ege Denizi ve Kıt'a Saharlığı olmak üzere Kıbrıs sorunu ve Batı Trakya Türklerinin statüsünü "paket" halinde bir zirve toplantısına getirmek, yeni Koalisyon Hükümetinin düşünceleri arasında idi. Nitekim, bu amaçla Dışişleri Bakanı Turan Güneş Ottawa'da NATO Bakanlar Konseyi toplantısında, Yunanistan Dışişleri Bakanı ile bir görüşme yaptı. İki ülkenin Başbakanlarının yakın bir tarihte Brüksel'de bir araya gelmeleri olanağı sağlandı.

Kamuoyunda merakla beklenen Türkiye ve Yunanistan Başbakanlarının ikili görüşmeleri NATO Brüksel toplantısı münasebeti ile nihayet gerçekleşti. Görüşmelerin konusu ve seyri gazetecilere açıkça belirtilmemekle beraber, bu zirve görüşmelerinin başarılı bir sonuç yaratmadığı anlaşılıyordu. Yunanistan Başbakanı Androçopolos'un sözlerinden, Cunta yetkililerinin, sorunları şimdiye kadar olduğu gibi diplomatik yollardan çözüme çalışmakta ısrar ettikleri anlaşılıyordu.

8 - 15 TEMMUZ HÜKÜMET DARBESİ

Nihayet Kıbrıs'ta beklenen şey gerçekleşti. 15 Temmuz sabahı bir haber dünya kamuoyunda geniş yankılar yaparak etrafa yayıldı; Kıbrıs'ta Yunan Silahlı Kuvvetlerine bağlı subaylar, Makarios'u devirerek eski bir EOKA'cı olan Nikos Sampson'un başkanlığında "Kıbrıs Elen Cumhuriyeti"ni ilan ediyorlardı.

Darbe haberinden hemen sonra, bütün dünyanın gözleri Ankara'ya çevrildi. Dışişleri Bakanlığı'na telgraf ve elçi ziyaretleri ile mesaj yağmuru yağmaya başladı. İngiltere derhal görüşünü açıkladı; darbecileri tanımıyor, Ada'da anayasal düzenin ihlâl edildiğini kabul ediyordu. A.B.D. Yunanistan'ı açıkça kınamamakla beraber, Kıbrıs'ta anayasal düzenin bozulduğunu, statükonun değiştiğini itiraf ediyor, bunu kabul etmeyeceğini açıklıyordu. Moskova daha da ileri giderek "Cunta elini Kıbrıs'a da attı" diyor, dünya basını ve radyoları ise olaya "darbeyi Yunan Cuntası düzenlemiştir" damgasını vuruyorlardı.

Türkiye'nin beklediği sonuçlardan biri çok çabuk alınmış, dünya kamuoyu Yunanistan'ın ve Sampson'un aleyhine dönüştü.

" Kıbrıs'ta karışık durum öğleden sonra açılmaya başladı. Sampson yemin ederek göreve başlıyor ve Makarios'un ölmeyip radyodan halkına çağırıda bulunduğu haberi doğrulanıyordu. Cunta'nın başa getirmek için seçebileceği en son kişi olan Sampson (ki Türk ve İngiliz'leri öldürmesiyle açıkça övünen, ENOSİS'ciliği ile iftihar ettiğini daima söyleyen bir insandır) ilk basın toplantısında bir Türk müdahalesine karşı tedbirini alıyor ve "Bu hareket Türk'lere karşı değil, katil Makarios'a karşıdır. Türkler güvenliklerinden korkmamalıdır, onlarla müzakereler devam edecek ve bir yıl içinde seçimlere gidilecektir. Bu KIBRIS'IN İÇ İŞİDİR" diyordu".

C - TÜRKİYE'NİN MÜDAHALE YETKİSİNİ KULLANMASI

1 - 20. Temmuz. 1974 " 1. Barış Harekâtı"

20. Temmuz Cumartesi günü, Türkiye Radyoları, Başbakan Bülent Ecevit'in sesinden dünyaya şu haberi yayıyordu :

" Türk Silahlı Kuvvetlerimiz indirme ve çıkartma harekâtına başlamış bulunuyor, Allah milletimize, bütün Kıbrıs'lılara ve insanlığa hayırlı etsin. Bu şekilde insanlığa ve barışa büyük bir hizmette bulunmuş olacağıma inanıyoruz. Öyle umarım ki, kuvvetlerimize ateş açılmaz ve kanlı bir çatışmaya yol açılmaz. Biz aslında savaş için değil barış için ve yalnız Türklere değil, Rumlara da barış getirmek için Ada'ya gidiyoruz. Bu karara ancak bütün diplomatik, politik yollar denendikten sonra mecbur kalarak vardık. Bütün dost memleketlere, bu arada son zamanlarda yakın istişarede bulunduğumuz dost ve müttefiklerimiz Birleşik Amerika ve İngiltere'ye meselenin müdahalesiz, diplomatik yollardan halledilebilmesi için, gösterdikleri iyi niyetli çabaları için şükranlarımı belirtmeyi borç bilirim. Eğer çabalar sonuç vermediyse elbette sorumlusu bu iyi niyetli gayretleri gösteren devletler değildir. Tekrar bu hareketin insanlığa ve bütün Kıbrıslılara hayırlı olmasını dilerim...."

Öte yandan, hükümet sözcüsü Turizm ve Tanıtma Bakanı Orhan Birgit, Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde yerli ve yabancı gazetecilere Kıbrıs'taki harekâtla ilgili ilk resmi hükümet açıklamasını duyuruyordu.

Güvenlik Konseyi, 20-21. Temmuz'da toplanarak, taraflara ateş-kes çağrısında bulunmuştur. 1. Barış Hakekâtına ilişkin 353 sayılı ateş-kes kararında; Güvenlik Konseyi, Kıbrıs'la ilgili olarak yaptığı 1779. Toplantısında Genel Sekreter'in konuya ilişkin raporunu okuyup bütün Doğu Akdeniz Bölgesinde tehlikeli bir durum yaratan ve uluslar arası barış ve güvenliği tehdit eden gelişmeler olduğunu bildiriyordu. Birleşmiş Milletler şartınının 24. maddesi uyarınca dünya barış ve güvenliğinin devamını sağlamak yükümlülüğü hatırlatılarak, şu karar açıklanıyordu: B.M.

1. Bütün ülkeleri Kıbrıs'ın egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeye çağırır.
2. Halen devam etmekte olan çarpışmalara taraf olan bütün ilgilileri ilk tedbir olarak ateş kesmeye ve bütün ülkeleri, durumu daha da vahimleştirecek hareketlerden sakınmaya ve azami itidal göstermeye davet eder.
3. Bu kararın 1. bendine aykırılık teşkil eden Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki yabancı askeri müdahaleye derhal son verilmesini ister.
4. Milletlerarası antlaşmaların müsaade ettiği dışındaki bütün yabancı askeri personelin-Kıbrıs Cumhurbaşkanı'nın 2. Temmuz 1974 tarihli mektubunda çekilmesini istediği dahil- Ada'dan derhal geri çekilmesini talep eder.
5. Türkiye, Yunanistan ve İngiltere Birleşik Krallığı ve Kuzey İrlanda Hükümetlerini bölgede barışın ve Kıbrıs'ta anayasa (hükümetin yeniden kurulmasını sağlamak amacı ile) gecikmeksizin görüşmelere başlamaya ve durumdan Genel Sekreteri haberdar etmeye çağırır.
6. İlgili bütün tarafların, görevini yapabilmesine olanak sağlamak üzere Birleşmiş Milletler Barış Gücü ile tam bir iş birliğine davet eder.
7. Durumu inceleme altında tutmaya karar verir ve Genel Sekreterden, barışçı şartları mümkün olan en kısa zamanda yeniden sağlamak amacı ile alınmasını önereceği keddirlir konusunda kendisine bilgi verilmesini ister (24).

Güvenlik Konseyi'nin, ateş-kes kararına uymak için Yunanistan'ın ileri sürdüğü şartlar arasında, Türklerin ada'ya çıkardıkları birlikleri geri çekmeleri konusu da yer alıyordu. Türkiye ise, çıkarma harekâtınının hukuki temelini teşkil eden anayasal düzenin sağlanması ve barışın yeniden kurulması amacı gerçekleşmedikçe birliklerini geri çekmeyi kesinlikle düşünmüyordu. Askeri harekât bu nedenle hedefe ulaşıncaya kadar devam edecekti. Nitekim, Yunanistan Türkiye'nin bu

haklı direnişini karşısında şartsız olarak ateş-kes'i kabul ettiğini ve ateş-kes'in Türkiye'nin teklif ettiği gibi 22.Temmuz günü saat 17.00'de yürürlüğe gireceğini resmen Ankara'ya bildirdi.

1.Bariş Harekâtının yankıları devam ederken, Güvenlik Konseyi ateş-kes kararında öngörülen, barişin yeniden kurulması amacıyla yapılacak üçlü konferansın hazırlık çalışmalarını da başlamıştı. Bu konferansta taraf olmamakla beraber A.B.D. nin çabası ilgi çekici idi. Sorunu bir an önce bariş masasına getirmek, bir sonuca bağlamak yolunda A.B.D. çok daha fazla gayret sarfediyordu. Üçlü konferansın toplantı yeri olarak başlangıçta Viyana seçilmişken, daha sonra toplantının Cenevre'de yapılması uygun görüldü.

Aynı günlerde, Yunanistan iç politikasında önemli gelişmeler oluyordu. Cunta yöneticileri, uğradıkları başarısızlığı gidermek için değişik görüşlere sahip siyasi liderleri bir araya getirmek ve başarısızlığı "Milli Birlik" sloganı ile ülkeye maletmek çabası içinde idiler. Ancak, kısa zamanda bu girişimlerinin olumlu bir sonuca ulaşamadığı görüldü. Yunan Hükümeti istifa etmek zorunda kaldı. Ülkede sivil yönetime geçme kararı alındı. Böylece yedi yıllık bir dikta rejimi yıkılıyor, sürgünde bulunan eski politikacı Konstantin Karamanlis'in başkanlığında, Yunanistan 23.Temmuz'da sivil bir hükümete kavuşuyordu.

Yunanistan'daki bu köklü değişiklik, Kıbrıs Rum kesiminde aynı anda etkilerini göstermişti. Kukla darbeci Nikos Sampson, sessiz sedasız ortadan kayboldu. İstifa ettiği ve yerine Glaskos Klerides'in geçtiği söyleniyordu. Fakat kim nereden ve hangi sıfatla istifa ediyor ve yerine kim hangi sıfatla geçiyor belli değildi. Kıbrıs Rum kesimi tam bir kargaşalık halinde idi.

a) Türk Müdahalesinin Siyasi Nedenleri

CHP ve MSP Ortak Hükümeti, dış siyaset alanında, Birleşik Devletler tarafından koydurtulan haşhaş ekimi yasağını kaldırarak, ilk kez bağımsız bir siyasete yönelmiştir.

Her türlü gelişmeden haberdar olan Türk Kamuoyu, böylelikle isteklerini belirtmek ve tepkilerini göstermek olanağını elde etmiştir. Başka bir deyişle,

Ecevit Ortak Hükümetinden önce kamuoyunun dış siyasete olan etkisi sınırlıdır. Nitekim, kamuoyu ile ilgilii hükümet arasında oluşan ilk etkileme olayı, 1948 yıllarında Kıbrıs anlaşmazlığının doğuşu ile ortaya çıkmıştır (25).

1964 ve 1967 Kıbrıs anlaşmazlıkları sırasında kamuoyu, Ada'ya askeri müdahalede bulunulmasını ısrarla istemiştir. 1974 yılında ise kamuoyu baskısı daha etkin bir biçimde sürdürürken, en geniş anlamıyla baskı gruplarını, hükümetin Kıbrıs'a müdahale etmesi için yüreklendirmiştir. Sonuç olarak, Türk Hükümeti bu şeyden önce kamuoyunun güçlü baskısı altındaydı.

Türk Hükümeti'nin, Kıbrıs'taki hükümet darbesini, ENOSİS'le sonuçlanacak bir süreç olarak nitelendirmesi gerçeği ise, adaya müdahale etmesinin başlıca nedenlerinden biridir. Nitekim Kıbrıs'ta Sampson Hükümeti'nin listesi açıklanır açıklanmaz Bakanlardan çoğunluğu Ada'nın Yunanistan'a bağlanmasına taraftar olduklarını bildirirler (26).

Sampson'un Ada'daki Türk Toplumunun haklarını koruyacağı konusunda, Türkiye'ye verdiği güvenceye gelince, Türk Hükümeti'nin 17. Temmuz 1974 günü Le Monde, Gazetesinin, "Londra tarafından EOKA'nın bir numaralı katili olarak sayılan Sampson'un başına, 5000 İngiliz Lirası ödül konulmuştu" diye tanımladığı bir Kıbrıs Rum Cumhuriyeti Başkanı'na güvenmesi, elbette olanaksızdı. Aynı günkü New York Times Gazetesi, Sampson'un gerçek kimliğini ortaya çıkarırken, 1963 yılında çeteci Rum Kuvvetlerini yönettiğini ve bu kuvvetlerin Kıbrıs Türkleri ile savaştığını belirterek, Onu Chicago'lu Al Capone'un seviyesinde biri olarak tanımlanmaktadır.

Kıbrıs'taki hükümet darbesini, ayrıntılarıyla inceleyen Türk Hükümeti'nin çıkardığı ilk sonuç şudur : Bu kez artık müdahale etmek, kaçınılmaz bir hal almıştır, çünkü Kıbrıs anlaşmazlıklarının bütün tarihi boyunca ENOSİS, hiç bir zaman Türk Toplumunu böylesine ciddi bir biçimde tehdit etmemiştir.

Yabancı ülkeler (özellikle Büyük Britanya) Türkiye'ye gönderdikleri diplomatik bildirimlerle ılımlı davranılmasını istiyorlardı. Türk Hükümeti, bu istekleri Ada'nın Yunanistan'a bağlanması için gerekli zamanı kazanmak üzere, öne sürülen

(25) Kıbrıs (1954-1959) Ankara 1961, Prof. ARMAĞLU, Sayfa 547.

(26) Le Monde, 18. Temmuz 1974.

bir bahane olarak nitelendirmiştir.

1964 ve 1967 yıllarında, kendinden önce aynı görevi üstlenmiş meslekdaşlarının yaptığı gibi, bu kez, Amerika Devlet Bakanı Yardımcısı Sisko, Türk-Yunan ilişkilerinde oluşan gerginliği gidermek ve bir Türk müdahalesini önlemek üzere girişimde bulunmuş fakat Birleşik Devletler'in caydırıcı önerileri, artık Türk Hükümeti'nin kararını değiştirememiştir (27).

Bulgaristan, 17. Temmuz 1974 günü, B.M. Güvenlik Kurulu'nda "Kıbrıs'ın iç işlerine karışılmasına son vermek ve Ada'da demokratik düzeni tekrar sağlamak" üzere derhal önlem alınmasını ister. Ancak Ecevit Hükümeti, anayasası uyarınca devletlerin iç işlerine karışma olanağı olmayan B.M. örgütüne böylesine kısa bir vadede güvenemezdi.

Türk müdahalesinin diğer bir gerçekleşme nedeni de jeopolitiktir. Kıbrıs'ta bir Rum Devleti'nin varlığı, Türkiye'nin ulusal güvenliğini stratejik açıdan kuşkuya düşürmüş olacaktı. Çünkü Türkiye, kendi kıyılarına 60 km. kadar yaklaşacak olan Yunanistan tarafından, batıdan ve güneyden çevrelenmiş olacaktı. Bu görüşe dayanarak Türkiye, Kıbrıs'ta her şeye karşın bir Rum Devleti'nin yaratılması ile son bulacak olan Ada'nın paylaşılması tutumuna da karşıydı.

Bunların ötesinde, 1959 Londra anlaşması çerçevesi içinde imzalanan, Kıbrıs garanti anlaşması da Türk müdahalesine kesin olarak uygun düşmektedir.

Bu anlaşmanın 4. maddesi şöyledir : "Anlaşmanın hükümlerine uyulmadığı takdirde, Büyük Britanya, Yunanistan ve Türkiye gerekli uyarılarda bulunmak veya bu hükümlere uyulması için gerekli önlemleri almak amacıyla, birbirlerine danışmak yükümlülüğüne girmektedirler.

Ortak veya anlaşmalı bir eylemin yapılması olanaksız olduğu takdirde, anlaşmada imzası bulunan ülkelerden herbiri yalnız bu anlaşma tarafından sağlanmış olan durumu tekrar oluşturmak amacıyla her türlü eyleme girişmek hakkına sahiptir"(28).

(27) ŞAHİNLER, Menter, Türkiye'nin 1974 Kıbrıs Siyaseti, 1979, s.56.

(28) Chyprius, 1974, Foreign Policy, Ankara, s:204.

Dördüncü maddenin yukarıdaki iki paragrafı, Türk Hükümeti tarafından kelimesi kelimesine uygulanmıştır.

Sonuç olarak, Kıbrıs'taki Hükümet darbesinden sonra Türkiye'de oluşan koşullar, Türk Hükümetini ne pahasına olursa olsun karşılık vermek zorunluluğu içinde bırakmaktadır. Aksi halde kamuoyunun ve Ordunun baskıları karşısında, etkisiz bir tutum takınan hükümetin düşürülmesi kaçınılmaz olacaktır.

b) Birinci Cenevre Görüşmeleri

Kıbrıs'ta sürekli bir barışın yeniden kurulmasını amaçlayan üçlü konferans, 25 Temmuz'da Cenevre'de ilk oturumunu yaptı. Üç garantör ülkenin Dış İşleri Bakanlarının katıldıkları toplantıda, Türkiye'yi Prof. Turan Güneş, İngiltere'yi Callaghan, Yunanistan'ı ise Mavros temsil ediyordu.

25 Temmuz 1974 Perşembe günü başlayan Cenevre Konferansı uzun görüşmeler sonucu 30 Temmuz akşamı sona ermiş ve Türkiye'nin isteklerinin büyük bir kısmı taraflarca kabul edilerek bir protokol imzalanmıştır. Türkiye "Barış Harekâtı"nın hukuki temellerini bu protokolle daha da pekiştirmiş ve Kıbrıs'ın yeni statüsünün kurulmasına doğru bir adım daha atmıştır.

Cenevre Protokolü, düzenlediği konu bakımından salt bir ateş-kes antlaşması olarak nitelendirilemez. Protokol belli bir bölgede başlatılan askeri harekâtın durdurulmasından başka, gerek Kıbrıs'ın milletlerarası statüsüne gerekse Kıbrıs Cumhuriyeti'nin anayasal düzenine ilişkin hükümleri ile Kıbrıs sorununda oldukça ilgi çekici yeni bir aşama kaydetmektedir. Öte yandan yine protokol, varılan bu antlaşmadan sonra izlenecek yolu çizmekle, Kıbrıs'ın gelecekte sahip olacağı statünün temel taşlarını koymaktadır.

Bilindiği gibi, 1960 Lefkoşe antlaşmaları'nın yürürlüğe girmelerinden çok kısa bir zaman sonra, Kıbrıs Rum yöneticilerinin, özellikle Başpiskopos Makarios'un politikası, kendisinin imzasını taşıyan Lefkoşe Antlaşmaları'nı tanımamaya yönelmişti. 1963 olaylarında sonra Başpiskoposun bu tutumu anayasal düzeni kökünden sarsacak şekilde eyleme dönüşmüş, Lefkoşe Antlaşmaları ile temel esasları tespit edilen Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası, Kıbrıs Rum yöneticilerince işlemez duruma

getirilmişti. Makarios Kıbrıs anayasal düzenine tasarladığı biçimlemeye hukuksal olanaklar sağlamak amacı ile Kıbrıs'ın milletlerarası alandaki statüsünü de ortadan kaldırmak istemişti. Milletlerarası antlaşmaları tek taraflı olarak feshetmek, antlaşmada bu konuda tanınmış açık bir yetkinin mevcudiyeti halinde mümkündü. Lefkoşe Antlaşmalarında ise böyle bir hüküm mevcut değildi. Makarios'un bu koşullar altında sığındığı hukuki kapı milletlerarası hukukun ünlü "Rebus Sic Stantibus" kuralı olacaktı. Nitekim Başpiskopos Makarios, bu yolu bütün olumsuz sonuçlarına rağmen 1974 yılına kadar bir çok kere denemek istemişti.

30. Temmuz.1974 Cenevre, Protokolü, 16.Ağustos.1960 Lefkoşe antlaşmalarını tasvip ve teyit etmekle, Kıbrıs Rum yetkililerinin Rebus Sic Stantibus'a müracaat olanaklarını tamamen ortadan kaldırmıştır. Her üç Garantür Devlet'in Cenevre Protokolünün 1. maddesindeki ifadeleri ile 30.Temmuz.1974 gününün koşullarında eskiye nazaran bir değişiklik söz konusu değildir.. Londra-Zürich-Lefkoşe Antlaşmaları hukuken meşrudur ve yürürlüktedir.

c) İkinci Cenevre Görüşmeleri

30.Temmuz.1974 Cenevre Protokolü ile sonuçlanan 1.Cenevre Konferansı-na katılan yetkililer, ülkelerine dönerlerken, Dünya Kamuoyunda, Türkiye'nin diplomasi alanında büyük başarı kazandığı belirtiliyordu,(29) Yunanistan'ın yeni sivil idaresi ise bu yenilgi karşısında, yedi yıllık faşist yönetiminin günahını, Cenevre faturası ile ödemek çaresizliği içinde kaldıklarını söylemekten ileri gidemiyorlardı

İkinci Cenevre Konferansı, 30.Temmuz protokolünde öngörülen 8.Ağustos tarihinde toplandı.8 Ağustosta toplanan konferansın en zor ve tartışmalı olanları 12, 13 ve 14.Ağustos günlerine rastlar. 12.Ağustos Pazartesi sabahı Klerides ve Denktaş'ın konferansa katılmalarıyla tarafların sayısı 5'e yükseldi. Toplantının açılmasından hemen sonra, Kıbrıs Türk Cemaati Lideri Rauf Denktaş, Kıbrıs'ın gelecekte

(29) Le Figaro, "Türk Silahlı Kuvvetleri Ada'da kazandıkları topraklardan çekilmeyecektir. Bu Türkiye için zaferdir." Le Quotidien de Paris, "Türkiye için tatmin edici bir anlaşmaya varıldı. Türk kuvvetleri Ada'dan çekilmeyecek." Herald Tribune, "Anlaşma Türkiye için bir zaferdir. Zafer kelimesi Türkler açısından gerçekten mübalağalı sayılmamalıdır. Economist, "Anlaşma Türkler için büyük bir zaferdir, bu bir taksimdir".

sahip olacağı statü hakkındaki önerilerini konferans heyetine sundu. Kıbrıs statüsüne ilişkin önerilerin temeli coğrafi esasa dayanan federatif bir devlet biçimi idi. Makarios ise "yüzde 20 toprağı kabul edin, derhal iki belgeyi hemen imzalarım.... istediğiniz yerleri almakta da serbestsiniz" diyordu.

Denktaş'ın aklına o anda, iki yıl sonra Rum yönetiminin bu aynı noktada anlaşmazlık çıkaracakları ve iki bölgeyi kesinlikle reddedecekleri, hiç gelmedi. Yinede kuşkulandığı mutlak ki, şu açıklığı getirdi zabıtlara. "iki bölge deyiminin bu metne girmesi belki önemsenmeyebilir. Ancak, Genel Sekreteri ve sizi yanıltmak istemiyorum. Açık konuşmakta yarar vardır. Toprak konusuyla federasyonun şekli arasında bağ kurmanız boşunadır. Gerçeklere bakın. İki bölgeli bir adayız ve onbir yıldır Türk toplumu kendi kendini yönetti. İki bölgenin dışında hiç bir şey konulmadı. O dönem artık geçmiştir" (30).

Aynı günün akşamı, Dışişleri Bakanı Turan Güneş, İngiltere Dışişleri Bakanı Callagan'la özel bir görüşme yaptı. Bu görüşmede Güneş, Türkiye'nin iki bölgeli coğrafi esasa dayanan federasyon tezinin yerine geçebilecek bir başka önerisinin de mevcut olduğunu bildirdi. Pazartesi akşamı Callaghan'a, Güneş tarafından gerekli dökümanlarıyla birlikte iletilen bu öneriye göre, Türkiye temelde coğrafi esasa dayanan bir federasyonun gerçekleşmesini arzulamakla birlikte, kurulacak bir federatif devletin kesin hatlarla iki bölgeye ayrılmasında ısrar etmemektedir. Öneriye göre, kurulması düşünülen federasyon çok bölgeli (kantonlu) bir bünyeye sahip olabilir. Bu bölgelerin (kantonların) neler olabileceği Türk Yetkilileri tarafından saptanmış ve ayrıntılı şekilde dökümanlara geçirilmiştir.

Turan Güneş'in Callaghan'ı ziyaretinden hemen sonra Callaghan'ın gayri resmi de olsa Mavros ve Klerides'i Türkiye'nin bu önerisinden haberdar ettiği hususunda şüphe yoktur. Çünkü konferansı izleyen çeşitli ülkelerin basın mensupları gazetelerine bunu çoktan haber olarak iletmişlerdi.

13.Ağustos.1974 Salı günü Türkiye Dışişleri Bakanı bu defa daha önce Callaghan'a iletildiği kontrol sistem esasına dayanan başka bir deyimle çok bölgeli federasyon esasına dayanan Türkiye'nin tekliflerini, Yunanistan temsilcisi Mavros'a

ve Kıbrıs Rum Cemaati temsilcisi Klerides'e resmen bildirdi. Bu durum karşısında Mavros ve Klerides kendilerine resmen iletilen önerileri ülkelerindeki yetkililerle birlikte mütalaa etmek için Turan Güneş'ten 36 saatlik bir müddet istemişlerdir. Turan Güneş öğleden sonra ki oturumunda, Türkiye'nin bu süreyi vermediğini taraflara bildirdi. Yunanistan ve Kıbrıs Rum toplumu temsilcilerine uyguladıkları oyalama takdiğinin, görüşmelerin sıhhati bakımından kötü sonuçlar doğurabileceğini de hatırlattı.

Konferans günü Türkiye saati ile 04.19'da başlayan "II. Barış Harekâtı"nın gerekçelerini, Başbakan Bülent Ecevit aynı gün düzenlediği bir basın toplantısında kamuoyuna şöyle açıkladı :

"Cenevre konferansından bir sonuç alınamayacağını, Güvenlik Konseyi'nce bu konferansa çizilen amaçları, Yunan Hükümeti ve Kıbrıs Rum Yönetimi tarafından engellendiği ve engelleneceği anlaşılmıştır. Yunanlılar ve Rumlar, bugüne kadar devletin anayasal statüsü konusunda ciddi bir görüşmeye yanaşmamışlardır. Hatta Güvenlik Konseyi açık hükmüne rağmen Konferansın bu konuda yetkisiz olduğu iddiası ile çalışmalarını uzun süre aksatmışlardır. Gerek Yunan Hükümeti, gerek Kıbrıs Rum Hükümeti Cenevre Konferansını ve bu konferansta alınan kararları geçersiz kılmak için her çabayı göstermişlerdir. Oyalama taktikleri ile kazanmak ve Kıbrısta alışık oldukları düzenin, daha doğrusu düzensizliği sürdürmek, yaratılan gayri meşru duruma Garantör Devlet olarak müdahale eden Türkiye'yi etkisiz bırakmak için ellerinden geleni yapmışlardır. Cenevre antlaşması bir bütündür. Bu bütünün içinde yer alan ateş-kes hükmü, kesin bir zorunluk olan güvenlik bölgeleri ile ilgili Türk isteği kabul edilmediği halde, büyük ölçüde yerine getirilmiştir. Fakat Ada'da güvenlik sağlayabilmenin temel koşulu olan bazı çözümlere uymamakta Yunan Hükümeti ve Kıbrıs Rum Yönetimi inat etmişlerdir. Bu durumda, Garantör Devlet olarak Türkiye'nin ateş-kes'e uymak yükümlülüğü ortadan kalkmaktadır. Kararları tek taraflı olarak çiğnemenin ve çalışması kasıtlı olarak engellenen bir konferansı sürdürür görünmenin yarardan çok zarar getirdiğini gören Türkiye, garantör devlet niteliğini üstlenmiş olduğu yetki ve görevleri, Kıbrıs ve Türk halkının hakları ve güvenliği konusunda taşıdığı sorumluluğu tek başına yerine getirme zorunluluğu duymaktadır. 20. Temmuz. 1974 günü, Türkiye'nin garantör devlet olarak ve garantörlükten aldığı yetki sınırları içinde kalmaya özen göstererek giriştiği harekât

ne kadar haklı ve hukuki idi ise bugünkü davranışı da en az o kadar haklı ve hukukidir. Çünkü, 20.Temmuz'daki Türk Harekâtını haklı ve hukuki kılan bütün etkenler, bugün de devam etmektedir. 20.Temmuz.1974 Türk Harekâtı ne kadar meşru idi ise, onun zorunlu devamı olan şimdiki Türk Harekâtı da o kadar meşrudur.

Türk Silahlı Kuvvetleri, Kıbrısın sorunlarına müzakere yoluyla çözüm aranabilmesi için durdurmuş olduğu harekâtını, bu müzakerelerden sonuç alınamayacağı belli olunca şimdi bıraktığı yerden sürdürmektedir. Bu harekâtın amacı Kıbrıs'ı istila değildir. Kıbrıs'ı kurtarmaktır. Bağımsızlığı korumaktır. Allah Türk Silahlı Kuvvetlerini bu barışçı ve insanca harekâtında başarılı kılsın" (31).

Bülent Ecevit, basın toplantısı yaptığı sırada, II.Bariş Harekâtı"nın hedefi olan Magosa-Lefke hattı Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından çizilirken, aynı saatlerde, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ikinci kez ateş-kes çağırısında bulunuyordu.

16.Ağustos.1974 gün ve 360 sayılı kararda aynen şu ifadelere yer verilmektedir. Konsey;

- 1 - Kıbrıs Cumhuriyetine karşı girişilen tek taraflı askeri harekâtları kesinlikle uygun bulmamaktadır.
- 2 - Tarafları, milletlerarası antlaşmalar uyarınca, Kıbrıs'ta bulunanlar dışında, bütün yabancı silahlı kuvvetlerin, Kıbrıs topraklarından derhal çekilmesi kararı da dahil olmak üzere, Konsey'in önceki kararlarına uymalarına ısrarla davet eder.
- 3 - Tarafları 353 sayılı kararda öngörülen görüşmelere, yapıcı bir işbirliği havası içinde vakit geçirmeksizin başlamalarını, bu görüşmelerin engellenmeksizin ve askeri harekâtlara girişmek önyargısını taşımaksızın, sürdürmeğe ısrarla devam eder.
- 4 - Barışçı koşulların sağlanmasına yönelik muhtemel yeni tedbirlerin alınabilmesi amacıyla Genel Sekreter'den Konsey'e rapor hazırlanmasını talep eder.
- 5 - Konsey, soruna devamlı olarak el koyduğunu ve durumun gelişiminin ihtiyaç

(31) Milliyet, Tercüman, Le Monde, 15.Mayıs.1974.

göstereceği tedbirleri incelemek için her an toplanmaya karar verir(32).

Güvenlik Konseyi'nin 360 sayılı ateş-kes kararından sonra, Türkiye çağrıya uymuş ve 14.Ağustos.1974'de başlatılan "II.Bariş Harekâtı" Magosa-Lefke hattının gizilmesiyle sona ermiştir.

2 - İkinci Türk Askeri Müdahalesi

Kıbrıs'taki hükümet darbesinden hemen sonra, Birleşik Devletler'in açıkladığı, Ada'nın paylaşılması dileği, Türkiye'nin yaptığı müdahale ve Yunanistan'ın demokrasiye dönüşü ile gerçekleşmesi güç bir durum almıştır.

Cenevre'deki görüşmelerin başarısızlığı karşısında, Türk Hükümeti, 14.Ağustos. 1974 günü, ikinci bir barış harekâtına doğru giderken, Birleşik Devletler Watergate Olayı'nın uğraşısı içinde bocalıyordu. Bununla birlikte Amerikan siyaseti iki NATO müttefiki arasında doğabilecek doğrudan doğruya bir çatışmayı önlemek amacını taşıyarak, Ada'nın paylaşılması olayı üzerinde yoğunlaşıyordu.

Ortak Hükümette, M.S.P. ikinci bir Türk Askeri Müdahalesinin gerçekleşmesi için baskı yapıyordu. Başkan Yardımcısı Erbakan ve D.P. Başkanı Bozbeyli, görüşmelerin başarısızlığa uğraması karşısında, ikinci bir müdahalenin yapılmasını tek çözüm yolu olarak düşünmektedirler. Hükümet bildirisine göre, "Bu hareket Yunanistan'a karşı değildir, Kıbrıs Rum toplumuna da karşı değildir. Bu hareketin amacı, Kıbrıs'ın bağımsızlığını sağlamak, Kıbrıs'taki Türk ve Rum toplumlarına barış ve huzur getirmek ve bölgeyi sürekli bir barışa kavuşturmaktır(33).

Bu sırada, Atlantik Paktı'nın askeri örgütünden ülkesini çıkararak Karamanlis Hükümeti, son kozunu oynamıştır. ancak, Türkiye'ye karşı yapılacak bir engelleme neticesinde Türkiye'nin sadece NATO'nun askeri kanadından çekilmekle kalmayacağını bilen Amerika Türkiye'nin Kıbrıs siyasetini artık etkilememektedir.

Türk Birliklerinin, Ada'da öngörülen sınırdaki duracaklarını bilmekte olan Kissinger, harekâtı kendi gelişmesine bırakmıştır. Öte yandan Ecevit, NATO'nun Güney kanadında Yunanistan'ın bıraktığı boşluğu, Türkiye'nin dolduracağını bildirenerek, Birleşik Devletler'e güven verir. Türk Hükümeti, Birleşmiş Milletler Örgütü

(32) Le Monde, 18.Ağustos.1975.

(33) Le Monde, 15.Ağustos.1975

tarafından istenilen ateş-kes'i 16.Ağustos.1974 günü kabul ettiği zaman, Türk Birlikleri ileride coğrafi temele dayalı federal bir devlet kurmak üzere, ayrı iki otonom yönetimin oluşmasını sağlayacak olan Atilla sınır çizgisine varmış oluyordu (34).

Ecevit Hükümeti tarafından, görüşülebilir nitelikte olduğu açıklanan bu sınır çizgisi, ileride anlaşmazlığın çözüm yolunun anahtarı haline gelecektir. Çünkü Milli Cephe Ortak Hükümetinde de yer alacak olan MSP, sınır çizgisi üzerinde görüşmeler yapılmasını bu kez kabul etemeyecektir (35).

Ateş-kes'in uygulanmasıyla birlikte, Türkiye görüşmeye hazır olduğunu bildirir.

Türkiye'nin her iki askeri harekâtında, barışçı ve belli bir sınırı olan nitelikleri taşımaktadır. Çünkü Erbakan'ın, bütün Ada'nın işgal edilerek, anlaşmazlığa bu şekilde zorla kabul ettirilen bir çözüm getirilmesi için yaptığı bütün baskılara karşın, Ecevit Hükümeti görüşmeler yoluna daima açık bir kapı bırakarak, bir iyi niyet örneği göstermiştir.

İkinci Askeri Harekâtla ilgili olarak Ecevit, "İlk harekâttaki Türkiye, Ada'da barışa katkıda bulunabilecek ve Kıbrıs Türkleri'ne güvenlik ve özgürlük sağlayabilecek, etkinliğe erişmek üzere bir köprü başı tutmakla yetinmiştir. Fakat Rumlar birinci harekâtın Kıbrıs gerçeğinde yaptığı değişikliği de, Türklerin durumunu ve niyetlerini de zamanında gereğince değerlendirememişlerdir. İkinci Çenevre konferansında askerden arındırılmış bir bölge isteğimizi reddederek de ikinci harekâtı kaçınılmaz duruma getirmişlerdir. Eğer Rumlar o sırada bu bölgenin askerden arındırılmasına razı olsalardı, Türkiye geçen yaz boyunca bir süre müzakere yoluyla çözüm aramaya devam edebilirdi (36).

Ülman İkinci Harekâtı "Ada'daki Kıbrıs Türklerinin ve Türk Birliklerinin güvenliğini sağlamak için tek çıkar yol" olarak belirtmektedir.

Türkiye'nin İkinci Harekâtı yapması, Sovyetler Birliğinde, Ada'nın fiilen paylaşılmasına hazırlanıldığı izlenimini uyandırır

(34) Milliyet, 26.Ağustos.1974.

(35) Le Monde, 21.Ağustos.1974.

(36) C.H.P. Genel Merkez Haber Bülteni, 1975. 20.Temmuz.1975'te Ecevit'in basın Konferansı Açılış Konuşması.

Yunanistan'ın NATO'nun askeri kısmından çekilmesi üzerine cesaret bulan Sovyetler Birliği, Yunanistan'ı desteklemeye yönelik bir eğilim gösterir.

İngiliz üslerindeki kuvvetlerin arttırılmış olması ve Ada'nın bölünmesi tehlikesi karşısında Sovyet Hükümeti, 22.temmuz.1974 günü, Güvenlik Kurulu'nun, Kıbrıs sorunu için 5 süreli üyesinden oluşan (Birleşik Devletler, Büyük Britanya, Fransa, Çin Halk Cumhuriyeti ve Sovyetler Birliği) uluslararası bir konferansın toplanmasını önermektedir.

Türkiye tarafından, görüşmelerin sonsuz olarak uzatılması tehlikesini ve Ada'nın bölünmesi sonucuna varması sakıncası taşıması nedeniyle reddedilen Rus önerisi, Birleşik Devletler'ce de uygun görülmemiştir. Öte yandan Fransa ikinci harekâttan itibaren, Türkiye'yi cezalandırmak peşindedir. İkinci Türk Müdahalesi'nden sonra, bir çok Avrupa ülkesinin davranışlarını değiştirdikleri bir gerçektir.

Ancak, bu arada, Türk Hükümetinin gerçekten Ada'nın bağımsızlığını korumakta kararlı olduğunu ve Başbakan'ın Ada'nın paylaşılması veya işgal edilmesini öngören bütün baskılara karşı koyduğunu belirtmeliyiz. Ecevit'in bu konudaki bildirişi şöyledir: " Olayların derinliğine gidildiğinde, Kıbrısta iki müdahale arasında temel şartların değişmediklerini görürüz. Karışıklık ve Ada'da dağılmış bulunan Türkler için söz konusu olan güvensizlik ve yeni kadronun kişisel yetenekleri ne olursa olsun, kişilerin değişmesine rağmen daha önce olduğu gibi yasalara az bağımlı kalan Rum yönetimi sürüp gitmektedir. Öte yandan Cenevre Konferansında bir çıkmaza vardığımız açıktır. Avrupa kamuoyu bizim davranışımızı cezalandırmadan önce Türklerin durmadan katledildikleri sonon yıllık dönem içinde ne yaptıklarını kendi kendilerine sormalıdır. Ada'daki soy kırımına engel olmak için Birleşmiş Milletler hiç bir girişimde bulunmamıştır. Bu olayların dışında kalmıştır. Türk müdahalesi bu katliamlara son vermeyi ve bir yere kadar tekrar güvenliği getirmeyi sağladı" (37).

Kıbrıs'ta yapılan İkinci Türk Müdahalesi ile Ada'da hükümet darbesinin yapılması konusunda öne sürdüğümüz, iki varsayımı (ENOSİS ve ÇİFTE ENOSİS) ortadan kaldırmaktadır. Bu durumda, coğrafi temele dayalı federal bir devlete yönelik olan bir çözüm yolu, muhtemel ve yakın görünmektedir.

(37) Marcel Baranq. Le Monde, 18-19.ağustos.1974.

a) Ada'da Kesin Barışı Sağlayacak Olan Türk Tezi

Türkiye'nin 1974 yılında izlediği Kıbrıs siyasetinde, Ada'ya barış getirmek için ne tür bir karar peşinde olduğunu bilmek önem taşımaktadır.

Türk Hükümetinin kesin tezi, iç işlerinde çok geniş bir hareket özgürlüğüne, dış ilişkilerinde ise tam bir eşitliğe sahip olan merkezi hükümete karşılık, iki federe devletin çok geniş yetkileri olacaktır. Ada'daki iki toplumun üyeleri, her iki ayrı kesimde serbest dolaşma hakkına sahip olacaklardır. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin izlediği dış siyaset ise, bu iki toplumun çıkarlarına zarar vermeyecek bir biçimde uygulanacaktır. Federal devletin oluşturulmasına kadar, Cumhuriyet, iki toplumun saptayacağı bir anlaşma ile yönetilecektir. 1960 teminat antlaşmasının geçerliliği korunacaktır.

Başbakan Yardımcısı Erbakan bu tezi şöyle açıklamaktadır :

" Rumlar, kendi taraflarında "Kıbrıs Rum Federe Devleti"ni kurmalılar. Bu devlet Kıbrıs Türk Federe Devleti ile birlikte "Kıbrıs Federal Devleti" adını alacak olan, ortak bir meclisi teşkil etmelidir. Bu federal Devlet Başkanı İsviçre'de olduğu gibi her yıl değişmelidir. İki toplumun temsilcileri Federal Mecliste eşit sayıda olmalıdırlar. Meclisin dış temsilcilikleri de aynı şekilde her yıl değiştirilmelidir. Bu mecliste her iki toplumun sadece ortak işleri görülecektir. Her iki toplumun güvenlik kuvvetleri de tamamen ayrı olacaktır. Kıbrıs'taki bu federal Devlet Düzenini gerçekleştirmek için uygulanan çözüm yolu, toplumlararası görüşmelerde, göçmenlerin değiştirilmesi ile bazı insancıl sorunlara çözüm getirilmiştir".

İvedi bir çözümün taraftarı olan Ecevit Hükümeti'ne karşılık Demirel Hükümeti acele edilmemesi görüşündedir. Nitekim Öztürk şöyle demektedir:

"Biz anlaşmazlığı hiç bir dış zorlama olmadan halletmek istiyoruz. Bizim tezimizi hiç bir baskı değiştiremeyecektir. Biz acele etmiyoruz, kesin çözümümüzün uygulanabileceği elverişli şartları bekleyeceğiz".

III - KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİNİN KURULUŞU

Kıbrıs Türk Federe Devleti tarihi bir gelişmenin sonucu olarak kurulmuştur. Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin kuruluşunun temelinde, Zurich ve Londra Antlaşmaları esas alınarak düzenlenen Lefkoşe Antlaşmaları ile Kıbrıs Türk Toplumuna tanınan haklar ve garantiler yer almaktadır. Kıbrıs Türk Toplumunu Lefkoşe Antlaşmaları ile Fonksiyonel Federalizm tipi içerisinde, yasama, yürütme ve yargı yetkilerini, bazı hallerde Kıbrıs Rum Toplumundan bağımsız olarak, bazı hallerde de müşterek kullanma olanağına kavuşmuştur. Hazırlanan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası ile Türk ve Rum Topluları ortaklaşa bir devleti oluşturmuştur.

Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa'sında toplumlara ayırıcı işlem yapılamayacağı öngörülmüş olmasına rağmen, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren tüm insan haklarını ayaklar altına alan Rum yönetimi, anayasayı ihlâl etmiş ve Kıbrıs'ın bağımsızlığının yok edilmesine engel kabul ettikleri Türk toplumuna karşı şiddet ve zorbalık hareketlerine başlamıştır.

1963 olayları sonucu Lefkoşe'yi iki bölgeye ayıran "yeşil hat" iki toplumun üzerinde anlaştığı bir sınır ve Kıbrıs'ta iki ayrı yönetimin fiilen kurulmasının da başlangıcı olmuştur.

1967'de başlayan Rum saldırıları, 28.Aralık.1967'de Kıbrıs'ta geçici Türk Yönetimi ilânı sonucunu doğurmuştur. Kıbrıs geçici Türk Yönetimi'nin ilanının gerekçesi, Rumların 1963'den beri Anayasa'ya aykırı olarak yarattıkları fiili durum nedeniyle Türk ve Rum toplumlarının ayrı ayrı yaşamaları olayına dayanmakta ve bu durumun ortaya çıkardığı aksaklık ve boşluğu gidermek amacını taşımaktadır. Geçici Türk yönetimi, 19 maddelik prensiplerle yeni bir statüye bağlanmıştır.

Bu statü Kıbrıs Anayasası hükümlerini ortadan kaldırmamakla beraber, uygulanmayan maddelerin yerine yeni hükümler getirmiştir.

Kıbrıs'ta Federe Türk Devleti'nin kuruluşu önemli siyasi ve hukuki nedenlere dayanmaktadır.

Bu nedenlerin temelinde hukuka saygı gelmektedir. Hukuka saygının ihlâli halinde, gayrimeşru durumu Türk Barış Harekâtı ve onun sonucu ve onun amacının yörüngesinde ilân edilen Kıbrıs Türk Federe Devleti sağlamaya çalışmıştır.

- 1 - Uzlaşmaz bir politik tutum içinde olan Kıbrıs Rum Yönetimi, hiç bir şekilde siyasi konularda anlaşmaya varmak istememiştir. Kıbrıs'a devamlı barış ve güven sağlayan bir çözüm tarzına da yanaşmamışlardır. Bu tutum Kıbrıs Türkleri'ni önceden yapılan uyarılara uygun olarak tek taraflı bir kararla Kıbrıs Federal Devleti'nin parçasını oluşturacak olan Kıbrıs Federe Devletini ilan etmesini zorunlu kılmıştır. Kıbrıs otonom Türk Yönetimi Kıbrıs Barış Harekâtından sonra ortaya çıkan yeni durumun, hukuki bir nitelik kazanması, toplumda güven ve huzuru sağlamak, toplumun düzen ihtiyacını karşılamak için Kıbrıs Türk Devleti'ni ilân etmiştir.
- 2 - İlân edilen Federe Türk Devleti, coğrafi temele dayanan bir federasyonu, bir Federal Devleti ifade etmektedir. Federal Devlet "ENOSİS"i tamamen saf dışı bırakan bir formüldür.
- 3 - Kıbrıs Federe Türk Devleti'nin ilânı yalnız "ENOSİS"i değil, taksimi de önlemiştir. Federe Türk Devleti, Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, yetkili üyesidir. Federe Türk Devleti, Federal Devlet olarak Kıbrıs Cumhuriyetini, Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetini hedef almıştır. Bu durumda Federe Türk Devleti'nin ilânı Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığı içinde bir garantidir.
- 4 - Federal Kıbrıs Devleti iki federe devletten oluşacağına göre, Türk'lerin attığı bu adım, kesin çözüme varılmasını kolaylaştıracaktır. Hem hukuki hem de siyasi çözümün bulunmasını sağlayacak, karşılıklı müzakerelere anlaşma olanağı kazandıracaktır.
- 5 - Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilânı, Kıbrıs Türk Barış Harekâtı'nın amaçları doğrultusunda alınmış haklı ve yerinde bir karardır. Kıbrıs

Bariş Harekâtının hedeflerinin gerçekteşmesine de yardımcı olmuştur.

6 - Kıbrıs'lı Türkler tarafından ilân edilen Kıbrıs Federe Türk Devleti Kıbrıs'lı Türkler'in aldıkları bir karardır. Bu bir iç düzen ayarlamasıdır. Kıbrıslı Türkler, iç düzenlerini kurmak, ayarlamak için kimseden izin almaya muhtaç değildirler. ayrıca herhangi bir ülkenin de Kıbrıs Türkleri'nin içişlerine karışmaya hakkı yoktur. Federal Devlet'in üyeleri, Federe Devletler, belirli ölçüde devlet yetkisine sahiptirler. Federe Devletler kendi iç düzeni ile ilgili konularda kanun koymada serbesttirler. Kıbrıs Türk Cemaati, Federe Türk Devletini ilân etmekle kendine özgü devlet yetkisini kullanmıştır.

Bu yetkiler milletlerarası antlaşmalarla ve Anayasa ile tanınan yetkilere dir. Bu yetkilerin Rumlar tarafından ihlâli, tanınmaması, Türk Cemaatini daha sağlam, daha çok güvence altında bulunduran coğrafi temele Dayalı Federe Türk Devleti'ni kurmaya yönetmiştir (38).

A - FEDERE DEVLET İLANINA TEPKİLER

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilânını Türkiye'deki tüm siyasi parti liderleri yerinde bir karar olarak nitelmişlerdir.

Nihat Erim : Kıbrıs Türk Yönetimi'nin kendisini Federe Devlet olarak ilân etmesi kararının Birleşmiş Milletler ilkelerine uygun ve haklı olduğunu ifade ederek, "Nasıl Rumlar kendi kaderlerini özgürce çizmek hakkına sahiptirler, Türkler de aynı hakka sahiptirler" demiştir.

Nihat Erim, "Kıbrıs Türkleri'nin aldığı bu karar Anayasa ve Devletler Hukuku açısından yerindedir. Bilindiği üzere 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nı Rumlar 14 yıl içinde bir kaç defa çiğnemişlerdir. O Anayasa'nın Türk ve Rum toplumlarını bir arada yaşatacak güvencelerini, Makarios çeşitli vesilelerle, çeşitli biçimlerde yok etmiştir. Daha 1964'de Makarios "Anayasa ölmüştür. Şimdi iş ölüm tezkeresini yazmaya kalmıştır" diye ilân etmiştir.

Olay Türkiye'de ve Kıbrıs'ın Türk kesiminde sevinç gösterileri ile kutlanmıştır (39).

(38) EROĞLU, Hamza, Kıbrıs Türk Devleti Kuruluşu, Anayasası ve Bağımsızlığı.

s. 44-46.

(39) Milliyet, Günaydın, Hürriyet. 14.Şubat.1975.

Milliyet'te Abdi İpekçi, bu durumu "Gerçeklerin Zorladığı Karar" başlığı altında açıklayarak, "Kıbrıs'taki Türk Otonom Bölgesi'nde Federe Türk Devleti'ni ilân etmekle; fiili durum, resmi duruma dönüştürülmüştür. Türk tarafının dileği, bu sonuca tek taraflı bir kararla değil, uzlaşarak anlaşarak varılsın" demiştir. Ve yazısının devamında "Kongre'nin yardımı kesme kararının akabinde ilân edilen Federe Cumhuriyet ile Türk tarafı, bu tür baskılara boyun eğmeyeceğini, aksine, tutumunu katılaştıracağını göstermiştir" (40).

Günaydın'da Necati Zincirkıran'da alınan kararı fevkalâde dinamik ve askeri harekât kadar önemli saymış ve şöyle devam etmiştir "Ada'daki bugünkü fiili durumu hukukileştirmek Kıbrıs barışına yapılan en büyük hizmet olacaktır" diyerek, kararın siyasi yönden değerlendirilmesini de yapmıştır (41).

Yunanistan Hükümeti, Federe Devleti'nin kurulmasını kınamış ve "Hellenizmin çıkarlarını savunma hakkını mahfuz tuttuğunu" açıklamıştır.

" Bu hareketin, silahlı tedhiş ve oldu bitti siyasetinin devamı sayıldığı ve dünyanın bu hassas bölgesinde barışı tehlikeye düşürdüğü" ileri sürülmüştür (42)

A.B.D., Sovyet Rusya ve Yugoslavya kararı olumlu karşılamamış, İngiltere'de ise basın, coğrafi bölünmenin kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir.

Birleşik Amerika Dışişleri Bakanı Henry Kissinger Kıbrıs'ta Federe bir Türk Devleti kurulmasını esefle karşıladığını belirterek, Amerika'nın Lefkoşe'deki Makarios Hükümetini tanımaya devam ettiğini söylemiştir (43).

Kremlin sözcüsü ise basın toplantısında, "Sovyetler Birliği'nin sadece Cumhurbaşkanı Makarios'un başkanlığındaki meşru Kıbrıs Hükümeti'ni tanıdığını" söylemiştir (44).

(40) Milliyet, 14.Şubat.1975.

(41) Günaydın, 14.Şubat.1975.

(42) Milliyet, 14.Şubat.1975.

(43) Milliyet, 15.Şubat.1975.

(44) Milliyet, 16.Şubat.1975.

Yugoslav basını, Kıbrıs'ta Federe bir Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu endişeyle karşılamış, bu hareketin Ada'daki Türk ve Rum topluluklar arasındaki güvensizliği artırabileceğini, ihtirasları tahrik edebileceği gibi Federal bir Türk Devleti'nin kuruluşunun tek yanlı ilânının, ortak bir çözüm bulunması yolundaki çabaları için yapıcı olmadığını ve iki topluluk temsilcileri arasındaki görüşmeleri de olumsuz yönde etkileyebileceğini açıklamıştır.

Liberal eğilimli İngiliz Guardian Gazetesi "Beraber yaşamak istemeyen iki toplumu zorla birlikte yaşatmaya çalışmak, yarardan çok zarar getirecektir. Bu bakımdan coğrafi bir bölünme kaçınılmazdır. Ve Rumlar, yeni bir çatışma tehlikesi alevlenmeden önceden, bu gerçeği görmek zorundadır" diye açıklamada bulunmuştur.

Muhafazakâr, Daily Telegraph Gazetesi'nde olayı, Kıbrıslı Türkler'in on yıldan beri hakları olan payları alamamalarına karşı bir tepki olarak yorumlamıştır.

Fransız Le Figaro Gazetesi durumu gerçekçi açıdan görebilmekte ve politik değerlendirmeyi de şu şekilde yapmaktadır :

" Kıbrıs'ın kuzey bölgesinde Federe bir Türk Yönetiminin resmen kurulacağını Rauf Denktaş geçen yıldan bu yana en az üç defa tekrarlamıştı. Kıbrıs'ta Federe Türk Cumhuriyeti'nin ilânının bugüne kadar gecikmiş olmasının nedeni siyasi krizden ötürü bir türlü teşkil edilemeyen Ankara Hükümeti'nin kararsızlığına bağlanmalıdır, yoksa bu "ilân" çok daha önce bir tarihte ortaya çıkabilirdi. Bu oluşumun bugün aşikâr olması üzerine Kıbrıs otonom Türk Yönetimi artık Federe bir Devlet şekline dönüşmüş bulunmaktadır. Ancak, Denktaş'ın belirttiği gibi bu tek yönlü bir bağımsızlık ilânı değil, sadece Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin doğuşuna hazır olmanın bir ürünüdür" (45).

Alman Suddeutsche Zeitung'un görüşü de bir çok bakımdan ilgi çekicidir:

" Kıbrıs'da Federatif Türk Devleti'nin ilân edilmesinden sonra Türkiye Dışişleri Bakanı'nın Amerikalı meslektaşısı Kissinger ile buluşmayı reddedişi daha değişik bir görüş kazanmıştır. anlaşıldığı üzere Ankara önce tezini sağlama bağlamak ve her türlü taviz olanağını ortadan kaldırmak, istemektedir. Türkiye'nin

Kıbrıs Politikasının Ada'ya yapılan çıkarmadan sonra tek gayesi Ada'nın iki toplum arasında bölünmesiydi. Şimdi Türkler bu gayelerine bir adım daha yaklaşmış durumdadırlar. Aynı zamanda Federatif Türk Devletinin ilânı Makarios ve Klerides'in iki cemaatin kendi iç sorunlarını "Kantonal" bir biçimde halletmeleri şeklindeki tekliflerine de gayet sert bir cevap niteliği taşımaktadır.

Aslına bakılırsa her iki toplumun iç içe yaşamalarını eskiden olduğu gibi sürdürmeleri yolundaki yamalı bir halıya benzetilebilecek Rum teklifleri sağlam bir temelden yoksun bulunmaktadır. Çünkü Rumlar hiç bir zaman Türkler'e 1960 Anayasasında öngörülen hakları tanımamışlardır. Türkler ise sınırları belli Türk tanklarının koruduğu bir alanda kendilerini daha güvence altında hissetmektedirler. Kıbrıs'lı Rumlar'la birlikte federal bir Kıbrıs Devleti'nin kurulması önerisinin Makarios tarafından sempatiyle karşılanmayacağı da ortadadır. Ancak dış politika açısından bu durum gerekli görülmektedir. Böylece Kıbrıs'ın bağımsız ve bloksuz bir ülke olmasını isteyen Sovyetler'in Ada'ya müdahalesi federal bir Kıbrıs Devleti'nin gerçekleşmesiyle önlenmiş olacaktır. Öte yandan kongredeki Yunan kulisini yürütenler dışında Washington'da da Ada'nın bölünmesi hoş karşılanacaktır. Çünkü Washington'da eskiden beri Ada'da barışçı çözümün gerçekleşmesine bu yoldan mümkün olacağı tezi savunulmaktadır (46).

B - KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ'NDEN, KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNE

Türkiye'nin müdahalesi ve Ada'da güçler dengesini kesinlikle Türk Toplumundan yana döndürmesi Kıbrıs sorununa yepyeni veriler getirdi ve yeni bir evreyle birlikte yeni bir sürecin de başlamasına yol açtı. Bu yeni sürecin en belirleyici özelliği Kıbrıs Türkleri'nin Rum toplumu içinde her an öldürülme tehlikesi altında yaşayan ve Rumlar'ın insafına kalmış tutsaklar olmaktan kurtulmuş ve Ada'nın kuzeyinde toplanmış bütünsel bir coğrafi temele sahip bir toplum haline gelmiş olmalarıydı. Bu durum, doğallıkla ENOSİS olasılığını da artık imkânsız denebilecek bir noktaya itmişti.

Türkiye'ye yöneltilen en ağır suçlama taksim suçlamasıydı. Türkiye'nin kesinlikle böyle bir niyeti yoktu. Ada'nın kuzeyini alıp güneyini de Yunanistan'a bırakmasının yani Kıbrıs'ı taksim etmenin Türkiye'nin çıkarlarına uygun olmadığını

(46) Günaydın, 16.Şubat.1975.

artık tüm siyasi çevreler kabullenmek zorunda kalmışlardı. ENOSİS ve Taksim formülleri böylece kesinlikle çözüm dışına çıkmışken geriye Ada'nın bağımsızlığına bağlantısızlığına zararı dokunmayacak tek çözüm olarak Federasyon kalmıştır (47).

Türkiye 1974 Şubatından beri Kıbrıs'ta federal bir düzen kurulmasını savunmaya başlamıştı. Makarios'u çok öfkeliendiren ve toplumlararası görüşmeleri terk etmesine yolaçan bir istek olmuştu. Ama o tarihte Türkiye ister istemez işlevsel bir federasyon öngörüyordu. Oysa Barış Harekâtı'ndan sonra doğallıkla coğrafi temele dayalı bir federasyon söz konusu olmaya başladı.

Ortada nesnel bir gerçek vardı. Barış Harekâtından sonra Kıbrıs Rum önderliğinin de gerçekleştirilmesine katıldığı bir nüfus değişikliği ile Kuzeydeki Rumlar güneye, güneydeki Türkler'de kuzeye geçerek iki kesimli çözüme zaten zemin sağlamıştı. Devletin federal yapısının ise birliğe, bütünlüğe aykırı olmadığı pek çok örnekleri olan bir gerçektir.

Denktaş, 2. Cenevre Konferansında "Eğer bu konferansta temelde anlaşma olmazsa, ilerde hiç olmaz" demişti ve aradan on yıl geçmesine rağmen çözüm yolunda hiç bir ilerleme kaydedilmemiştir.

Bunun sebeplerinden başlıcası Türkiye'ye uygulanan ambargo'dur. Türkiye'nin Cenevre'de bir sonuca ulaşamaması üzerine Barış Harekâtını tamamlaması "dünyayı birbirine katmaya ve topluca Türkiye'nin üzerine çullanılmasına yetmişti. Konferanstaki başarısızlığın bedelini ödetmek isteyen İngiltere kısa sürede Batı'yı ayaklandırdı. B.M.Güvenlik Konseyi'ne ateş-kes kararı aldırıp Türkiye'yi kınatırken, AET ülkelerinin, dönem başkanı olan Fransa'da ki büyükelçileri daha konferans bitmeden gece yarısı toplanıp sert bir bildiriyle harekâta karşı çıkıyorlardı. Yunanistan'ın ise NATO'nun askeri kanadından ayrılması işleri iyice karıştırmıştı. Dünyanın her yerinden, akla gelebilecek siyasal, sosyal, ekonomik her kuruluşdan bildiriler yayınlanıp Türkiye kınanıyor, dünya basını Türkiye'ye ateş püskürüyordu..

Çok kimsenin şaşkınlığı ve kırgınlığı Türkiye'nin 'haddini bilmemiş' olmasıydı. Batı'nın bir çok çevresine göre, Ankara göz yumulan ve sempatiyle karşılanan ilk harekâtında durmalı, elde ettiğiyle yetinmeliydi.

(47) GÜVENÇ, Nazım, Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Türkiye. s.209.

Callaghan yaptığı basın toplantısında 'Bunu Türkiye ağır ödeyecektir' diyor-
du. Harakâtın daha ilk saatlerinde işte bunun hesabı yapılmaya başlanmıştı (48).

Daha Cenevre konferansı günlerinde Yunan-Rum siyasetinin yeni dönemde de de-
ğişmeyeceği belli olmuştu. Strateji değişmeden kalıyordu, yani Kıbrıs Türkleri'ni
bir "azınlık" saymayı sürdürmek; bunun için devletin üniterliğini (tekliğini) sa-
vunmak; federasyona karşı çıkmak; "tam bağımsızlık" sözü ardında geleceği ENOSİS'e
açık tutmak. Tabii yeni koşullarda yapılacak ilk iş, Ada'daki Türk askerlerini
geri aldirtmaktı.

Makarios 7 Aralık'ta "uzun vadeli mücadele" sloganıyla Ada'ya döndü. Türkiye
ise ne ambargoya etkili bir karşılık verebildi, ne de Makarios'un Cumhurbaşkanı
olmasına engel olabildi. Bunda Türkiye'nin düştüğü ve yıllarca çıkamadığı iç siya-
sal bunalım belirleyici rol oynadı. CHP-MSP koalisyonunun çözülmesi, Irmak Hükü-
metinin en kritik bir dönemde yanlış kararlar alması, kişiliksiz bir siyaset iz-
lemesi, insiyatifi Türkiye'nin elinden kaçırdı. Türkiye olayların ardında sürük-
lenir oldu. Yeni başlayan dönemde Türkiye baştan böyle hatalı girdiği için bu sü-
rüklenme sonraki hükümetler döneminde de temelde aynen sürdü....tâ ki Denктаş'ın
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ilân edişine dek.

Türkiye'ye ambargo konusu, hukuken istifa etmiş CHP-MSP koalisyonunun günlük
işleri yürüttüğü ve yeni bir hükümet arayışı içinde olunan bir döneme rastlamış,
Makarios'un Lefkoşe'ye dönüp yeniden cumhurbaşkanlığı koltuğuna kurulması ise gü-
ven oyu alamamış Irmak Hükümeti dönemine dengelmıştır. Saptanmış bir siyasetin
de, siyaseti yürütecek etkili ve yetkili bir hükümetin de yokluğu yüzünden, Tür-
kiye, olayları yazgısına boyun eğer bir edilgenlik içinde ciddi bir tepki göster-
meden sineye çekmekle yetinmiştir.

CHP-MSP Koalisyonunun günlük işleri yürüttüğü dönemde Ecevit-Kissinger-
Klerides-Karamanlis arasında genel çizgileri belirlenen ve federasyonu öngören
uzlaşmanın, Erbakan'ın karşı çıkması yüzünden suya düşmesi Makarios için bir şans
olmuştu. CHP kanadı Erbakan'ın son tutumu üzerine geçici hükümetten de çekilmiş
ve Kissinger'in Türkiye'ye yapacağı gezi iptal edilmişti. Bu boşluğu gören Makarios
New York'ta dünya ajanslarına bir demeç veriyordu : "uzun mücadele dönemi
açılmıştır. Kıbrıs'ı ikiye bölecek formülleri kabul edemem. Tek formül üniter
devlettir. Yakında halkımın arasına döneceğim".

Rum tarafı hiç bir zaman ciddi görüşmelerden yana olmamış, sorunu hep uluslararası platformlara çekerek "meşru Rum yönetimi ile asi Türk azınlık arasında bir anlaşmazlık" mış gibi bir izlenimi dünya kamuoyuna benimsetmeye çalışmıştır.

Bunda bugüne değin başarı sağlayamadı ise, bu önce Ada'daki fiili durumdan, sonra da Denктаş'ın özellikle zamanlaması çok ustaca ayarlanmış karşı hücumlarından ötürüdür.

İlk "karşı hücum" 13.Şubat.1975'de yapıldı ; Kıbrıs Türk Federe Devleti ilân edildi. Hem ambargoya, hem de Rumların uzlaşmaz tutumlarına bir yanıtı bu. Ancak devlet olarak örgütlenmenin federal çözümü dışlamadığını vurgulamak ve iyi niyet belirtisi olmak üzere "federe" bir devletti kurulan. Yani federasyonun Türk Kesimi.

"İlk başta yapılan hatalara bu kez Irmak Hükümeti bir yenisini ekledi ve KTFD'ni bağımsız bir Federe Devlet statüsüne sokamadı. Tapkilerden korkulmuştu. Esenbel "KTFD" adına bile takılmış ve 'Hukuki bir düzenleme yapalım. Üzerimize çok baskı gelecek' demişti. Uluslar'ın tepkileri büyüktü.. Bu tepkiler, KTFD'ne o gün bağımsızlık statüsü verilse de aynı olacaktı. Türkiye yine yarım adım atmıştı. Bağımsız bir KTFD ise, bir kaç yıl sonra karşılaşılan bir çok güçlüğü giderebilecekti. Rumlar tek hükümet oldukları iddiasını sürdüremeyecekler, Denктаş'a söz hakkı yıllar geçtikçe daha çok verilecekti. Bu kadarı bile önemli sorunları halletti. Ancak yarı yarıya...." (49).

Denктаş'ın ikinci karşı hücumu yine şon derece ustaca düşünölmüştü ve Makarios'u köşeye sıkıştıran bir girişimdi. KTFD Başkanı B.M. Genel Sekreteri aracılığıyla gönderdiği bir mektupla Başpiskoposu zirve toplantısına çağırıyordu (9.1.1977).

"Makarios bir barış görüşmesini reddederse, dünya kamuoyunda'çözüm istemeyen kişi' olarak gösterilebilecekti. Kabul ederse, böylece ilk olarak eşit düzeye çıkmış olacaktı. Resmen tanımamasına rağmen, KTFD Başkanı Denктаş ile aynı masaya oturacaktı. Türk toplumunun yıllardır istediği de buydu " (50)

Makarios-Denктаş zirve toplantısı ortak bir metnin imzalanmasıyla sonuçlandı (12.2.1977). Ancak Rum kaypaklığı yine kendini göstermekte gecikmedi.

(49) BİRAND, Mehmet Ali, agk, s. 82-83, 104.

(50) BİRAND, Mehmet Ali; agk, s.281.

Günler geçtikçe anlaşmanın her maddesi ayrı şekilde yorumlanır oldu :

- 1 - Rumlar iki bölge yerine iki toplumlu ancak çokbölgeci bir anlaşma olacağını ileri sürüyorlar... Türkler, aksini.
- 2 - Toprak pazarlığının dayandırılacağı mülkiyet hesaplarında apayrı kısıtlar ileri sürülüyor.
- 3 - Güvenlik kelimesi başka yönlere çekiliyor.
- 4 - Rumlar yine üniter devlet diye ısrarla eski görüşlerini yineliyorlardı(51)

Yine de Türk tarafı önemli bir kazanç sağlamış "İki Toplum" gerçeğini ve çözüm için "federasyon" ilkesini Makarios'a benimsetmişti. Bu yüzden Makarios, Rumlar tarafından "çok fazla ödün verdi" iddiasıyla oldukça eleştirildi. Ne var ki söz vermek bir şey, sözünü tutmak bir başka şeydi. Makarios'un sözlüğünde zaten o yıl 3.Ağustos'ta öldü.

Makarios'tan sonra siyasal önder olan Kipriyanu ise ki Makarios'un çok yakın bir yardımcısı idi. Rum toplumundaki siyasal güçler dengesinin o dönemdeki durumundan dolayı Makarios'un siyasetini izleyemezdi. Çünkü Makarios'un kişisel ağırlığıyla dayatabildiği bu siyaseti, iktidara ancak Akel'in desteğiyle gelebilen Kipriyanu'nun sürdürmesi mümkün değildi. Makarios'un makas değiştirttiği Rum politikası Kipriyanu ile birlikte yeniden eski rayına girdi. Soruna "Birleşmiş Milletler kanalıyla çözüm bulmak" taktiği yeniden tek yol olarak benimsendi. Toplumlararası gelişmeler ise Kipriyanu ile Denктаş arasında iki kez yapılan (15.1.1978-19.5.1979) ve Makarios ile varılan anlaşmayı teyid eden bildiriler yayınlanmasına rağmen, aslında, o anlaşmayı bir türlü içlerine sindirememiş Rumlar tarafından sürekli baltalandı, sürekli ertelendi.

CHP-Bağımsızlar Koalisyonu döneminde de, farklı bir noktaya gelinemedi. Çünkü Yunanistan ve Kıbrıs Rumları tam bir teslimiyet dışında her türlü anlaşmaya kapalıydılar. Nitekim 9.Mart. 1978'deki Ecevit-Karamanlis zirve toplantısı da hiç bir sonuç vermedi.

Andreas Papandreu'nun iktidara gelişi Türkiye'de ordunun yönetime el koyma-

(51) BİRAND, Mehmet Ali. agk, s.294.

sından bir yıl kadar sonra oldu (1.Kasım.1981) Bu dönemde Türk dış politikası kayda değer bir değişiklik geçirmedi. Türkiye, Yunanistan'la ilişkilerde Kıbrıs sorununda yine hep karşılık veren tepki gösteren taraftı. Tabii, hep "teenni"yle, hep "itidal" le.

1982 yılında Papandreu ile Kipriyanu'nun arası açılmıştı. Bunun nedeni Kipriyanu'nun merkezci Rum Demokratik Partisi (DEKÖ) ile Kıbrıs Komünist Partisi (AKEL) arasında güçbirliği anlaşmasının yenilenmesi ve iki partinin Kipriyanu'nun yeniden "Cumhurbaşkanı" seçilmesi, AKEL'in de hükümette yer alması konularında anlaşmalarıdır. Kıbrıs Sosyalist Partisi (EDEK) Başkanı Lissaridesi yeğleyen Papandreu ise, AKEL'in yatıştırıcı etkisi altında kalan Kipriyanu'yu yeterince mücadeleci bulmamaktadır.

İki lider arasında işbirliği yeniden ancak 1983 yılında, Kıbrıs sorununu B.M.'ne götürmek ve bağlantısız ülkelerin desteğiyle Kıbrıs Türk Toplumunu ile Türkiye aleyhine yeni bir karar tasarısı çıkarmak üzere başladı. Papandreu-Kipriyanu ikilisinin, ilkin Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de, Bağlantısız Ülkeler Zirvesinde (Mart 1983) sonra da B.M.Genel Kurulu'nda (13.5.1983) aldırılmayı başardıkları kararlar geri tepti. Çünkü Yunanistan ve Rum önderliği, bir kez daha, hiç beklemediği bir yanıtla karşılaştı. Türkiye "teenni ile" hareket ederken, Rauf Denktaş sesini yükseltti. Son derece kesin kararlı bir dille, Kipriyanu, Makarios ile varılmış anlaşma çerçevesi içinde yapılan toplumlararası görüşmelere yeniden ve ciddi olarak dönmezse KTFD'nin bağımsız bir cumhuriyete dönüşeceğini resmen açıkladı.

Kıbrıs Türk Toplumunda B.M.'den çıkan karara gösterilen tepki ve Denktaş'ın sözlérinininçeriği kadar, toplumca gördüğü geniş onay da, KTFD Başkanı'nın kendi siyasal geleceğini tehlikeye sokmayı göze alacak denli kararlılık içinde olması da, bu kez durumun ciddi olduğunu, yıllarca hep sözü edilmiş ama hep ertelenmiş bu adımın artık atılacağını belli ediyordu.

Papandreu ise, Denktaş'ın blöf yaptığını, Türkiye'ye karşı çıkamayacağını, Türkiye'nin ise ABD'nin kesinlikle onaylamadığı bir kararı desteklemesinin söz konusu olamayacağını, dolayısıyla Türklerin bağımsız cumhuriyet ilân edemeyeceklerini iddia ediyordu.

Denktaş'ın Kipriyanu'ya yaptığı "zirve toplantısı" önerisini geri çevirdiler. Rum Yönetiminin Dışişleri Bakanı Rollandis olacakların sorumluluğunu paylaşmak istemediğini belirterek istifa etti. AKEL ise ortalık yatışınca kadar, Kipriyanu'nun toplumlararası görüşmelere katılmasını istiyordu. Kipriyanu bu öneriyide kabul etmedi. Artık Denktaş için bağımsızlıktan başka alternatif kalmamıştı.

IV - BAĞIMSIZLIK-KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NİN İLANI

Türk tarafının yıllarca üzerinde konuştuğu fakat bir türlü gerçekleştirmek cesareti gösteremediği ve o nedenle de karşı taraf üzerinde hiç bir inandırıcılığı, caydırıcılığı kalmamış bir karardı. Bu kararın alınıp K.K.T.C.'nin kurulmasıyla Kıbrıs sorununda bir dönemeç daha dönülmüş oldu. Yeni bir evre, yeni bir süreç başladı.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı başta Kıbrıs Rum Kesimi ve Yunanistan olmak üzere tüm dünyada büyük yankılara sebep oldu. Oysa Rum yönetimi tavrını ivedilikle değiştirmedeği ve Kıbrıs Türk Toplumunu, Rum toplumuna eşit bir varlık olarak görmediği takdirde, Kıbrıs Türk Toplumunu diye bir gerçek olduğunu Rumlar'a ve dünyaya kabul ettirmek için KTFD'nin kendisini "bağımsız cumhuriyet"e dönüştüreceğini Rauf Denktaş 1983 Mayıs'ından itibaren Cumhuriyet'in ilânına değin her fırsatta en açık ve kesin bir şekilde belirtmişti. Üstelik buna durup dururken de karar verilmemişti.

Her şey Papandreu-Kıprıyanu ikilisinin Kıbrıs sorununu Makarios ile Denktaş arasında 1977 Şubat'ında kararlaştırılmış ve son olarak 9.8.1980'de Waldheim'in "Değerlendirme Belgesi" ile teyid edilmiş çerçeveden çıkartıp, yeniden uluslararası forumlara taşıyarak sonuç almak istemeleri üzerine başladı. Bu tavır yeni değildi. 1979 Eylül'ünde Havana'daki Bağlantısızlar Zirvesi'nde Rum Hükümeti'nin meşruluğunu belirten bir karar çıkartmışlar, ardından Kasım ayında B.M.Genel Kurulu'nda benzeri bir karar aldırılmışlardı. Diyalog o zamanda kopmuş, Waldheim'in araya girmesiyle 1980 Ağustos'unda yeniden başlamıştı. Yeni olan, İlkın, Bağlantısızlar Zirvesi'nde, sonra da B.M.'de alınan kararların niteliğiydi. 13.Mayıs. 1983'te B.M. Genel Kurulu'nda beş aleyhte, yirmi çekimser oya karşılık 103 oyla

kabul edilen karar tasarısının taşıdığı yenilik ve tehlikeyi Milliyet'den Sami Kohen şu şekilde açıklamıştır (52).

" 1. B.M.'nin kararı, 1979 kararından belki bazı maddeleri itibariyle daha yumuşak görünüyor ama, temelinde tamamen Rum yanlısıdır. Bu, aslında Kıbrıs Rum yönetiminin Bağlantısızlara verdiği karar taslağının adeta fotokopisidir.

2. Kipriyanu yönetimi bu kararın ışığında, B.M.Genel Sekreterini devreye sokmak ve onun yeni girişimlerde bulunmasını sağlamak istiyor. Hedef, toplumlararası görüşmelerin seyrini de değiştirmektedir. Oysa şimdiye kadar müzakerelerde Waldheim'in 'değerlendirme belgesi' esas alınmıştı. Türk tarafı bunu kabul etmiş, Rumlar ise yan çizmişti. Toplumlararası görüşmelerin devamı, bu esasın sürdürülmesine bağlı. Rumlar bunu istemiyor.

3. Şimdiye kadar görüşmelerde Ada'nın gelecek statüsü görüşülürken, Denktaş-Makaros, Denktaş-Kipriyanu anlaşmaları ve bu arada iki kesimli federal sistem, esas alınmıştı. Şimdi Rum tarafı, B.M. kararının verdiği cesaretle eşitlik ilkesini de bırakıyor ve kendisini devlet, Türk Toplumunu ise bu devletin içinde bir azınlık olarak sayıyor.

Bu karara Türkiye soğukkanlı olarak, kararın ağırlığı gözönünde tutulduğunda "yumuşak" sayılabilecek, bir tepki göstermiştir.

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin tepkisi ise tam kararın hak ettiği tonda ve içerikte olmuştu. İlk, Denktaş verdiği demeçlerde, bağımsızlık ilân etme olasılığından kararlı bir üslupla söz etmiştir.

İkinci olarak, KTFD'nin 31.Mayıs'ta yapılması gereken toplumlararası görüşmelerden çekildiğini açıklamıştır.

Üçüncü olarak Denktaş, B.M.Barış Gücü'nün Kıbrıs'taki görev süresinin uzatılmasına ilişkin görüşmelere katılmayacaklarını, dahası Barış Gücüne asker vermiş devletlerin oylamada tarafsız kalmaları gerekirken ilk kez Rum tarafı lehine oy vermiş devletlerin askerlerini Türk tarafından çıkartmayı öngördüklerini bildirmişti.

(52) KOHEN, Sami, Milliyet, 25.5.1983.

Denktaş'ın sert tepkisi Türkiye'de bile merak uyandırmıştır. Kamuoyu bir süre ne olduğunu anlamakta, tam anlamıyla değerlendirmekte güçlük çekmiştir. Daha ilk andan başlayarak, Türkiye'nin, Denktaş'ın atılımını benimsemediği belli olmuştur. Türk Dışişleri sözcüleri yaptıkları açıklamalarda sürekli olarak toplumlararası görüşmelerin yeniden başlaması üzerinde durmuşlar ve Denktaş'ı yatıştırmaya çalışmışlardır.

Zamanla Ankara ile Lefkoşe arasındaki görüş ayrılığının ilk anlarda kuşkulandırdığı gibi danişıklı olmadığı, gerçek bir anlayış farklılığının, giderek sürtüşmenin söz konusu olduğu belirginlik kazanmıştır. Kaldı ki bu görüş ayrılığı belli bir ölçünün ötesinde saklanmaya çalışılmamıştır. Ankara Denktaş'ı sürekli frenlemeye çalışmış, buna gerekçe olarak da o sırada bağımsızlık ilânının, "zamansız" olduğu ve özellikle ABD'nin Türkiye'ye ağır baskısını çekmesi olasılığı üzerinde durmuştur. Denktaş, Ankara'nın bu tutumunun yorumunu "Dışişlerinin gelişmeleri geriden izlediği" biçiminde yapmıştır. Bir başka deyişle, Denktaş'a göre, Ankara, Papandreu-Kipriyanu ikilisinin tezgahladıkları yeni oyunu henüz tam anlamıyla teşhisedememekte, tepki göstermekte gecikmenin ne gibi büyük tehlikelere gebe olacağını görememektedir. Denktaş yine iyimserdir. "Eskiden ilk gelen reaksiyon, benim ağızından söz çıkmadan Türk Hükümeti sözü ağızıma tıkardı. Bu kez hiç olmazsa müteşekkirim, söylediklerimizin haklı olduğunu belirtiyorlar. Bir değerlendirme yaptıklarını sanmıyorum, henüz böyle bir değerlendirme olmadığını da biliyorum. Ümit ederim ki... halkımın heyecanı ve bu halkın % 95'inin referandum yapılması lefinde ısrarı, Türk Hükümetinin bize anlayışla yaklaşmasını ve bizi anlayışla karşılamasını sağlayacaktır" (53)

Ancak Türkiye'nin olumsuz tutumu Denktaş'ı kaçınılmaz olarak yavaşlatmış ilk anda Kıbrıs Türk Federe Meclisi'nden bağımsızlık ilânı için istenen yetki (Self-Determinasyon Karar Tasarısı) Ankara ile yapılan uzun görüşmeler ve tartışmalardan sonra ilk metin oldukça değiştirilmiş, yumuşatılmış biçimiyle 17.Haziran'da alınmıştır. Bu kararın 4. ve 5. maddeleri Türkiye'nin baskısıyla sonunda şöyle belirlenmiştir :

4. Kıbrıs Türk Halkı kendikaderini bizzat kendisinin tayin hakkına (self-determinasyon) sahiptir. Bu hak hiç bir şekilde ortadan kaldırılamaz.

5. Yukardaki dördüncü maddede belirtilen hakkımızı kullanmaya zorlandığımız takdirde dahi doğacak sonuç, Denктаş-Makarios, Denктаş-Kipriyanu Doruk Antlaşmalarında belirlenen esaslar çerçevesinde öngörülen ve iki ulusal topluma dayalı, iki kesimli, bağımsız, bağlantısız bir Cumhuriyet'in eşit şartlarda görüşmeleri yoluyla gerçekleştirilmesine engel teşkil etmez"(54).

Ankara'nın ve Kıbrıs Türkleri'nin Ada'yı bölmek, bağımsızlığına, bağlantısızlığına son vermek istemediklerinin en kesin ve somut kanıtlarından biridir bu madde ve Türkiye'nin bu konuda ne denli duyarlı olduğunu göstermektedir. Doğal olarak, böyle bir kararın alınmış olması, bu karar kağıt üzerinde kaldıkça büyük bir değişiklik yaratmazdı. Denктаş bu yüzden referandum kararı da aldirmek istemiş bu girişiminde de Ankara'nın muhalefetiyle karşılaşmıştır (55).

Bu arada B.M.Genel Sekreteri devreye girmiş ve iki tarafı görüşme masasına çekebilmek için yoğun çaba harcamıştır. Ancak Papandreu-Kipriyanu ikilisi yan çizmeyi 9.8.1983'te iki tarafada iletilen "Cuellar Görüşleri" üstüne yuvarlak sözlerle yetinip, kesin bir görüş bildirmeden, görüşme olanağını baltalamayı, marifet sanmışlardır. Denктаş ise Kipriyanu'yu zirve toplantısına çağırmıştır.

AKEL ise Denктаş-Kipriyanu zirvesinin yapılmasından yana bir tavır almış, Genel Sekreter Ezikias Papayuanu düzenlediği bir basın toplantısında "bugünkü durumda tek çıkış yolunun, B.M.Genel Sekreteri Cuellar'ın girişimi çerçevesinde toplumlararası görüşmelerin yeniden başlaması olduğunu" savunmuştur (56).

Ancak, bu görüşün içten bir yaklaşım mı, yoksa K.T.F.D.'nin bağımsızlık ilânını önlemeye yönelik bir taktik mi olduğu kuşkuludur.

Denктаş AKEL'in inandırıcı olmaktan uzak olduğuna dikkat çekerek şöyle demiştir :

"Halkımız oynanan oyunu görmüştür. Halklar karderştir, -Kıbrıs Kıbrıslılarının- edebiyatı ile AKEL'in gitmek istediği yön, Makarios'la Kipriyanu'nun, Klerides'in gitmek istedikleri yöndür. O halde ayrı bir halk olarak benliğimize, Self-determinasyon hakkımıza dört elle sarılmak zorundayız. 1960 devletinin temelinde

(54) Cumhuriyet, 25.7.1983

(55) Cumhuriyet, 25.7.1983.

(56) Milliyet, 15.10.1983

varolan bu hakkı, 1963-1974 yıllarında yitirmedik, güçlendirdik. Bizi Rum'a tabi kılacak herhangi bir taviz vermedik. 1974'te yine kanla kurtarılan hak budur. 1977-1979 doruk anlaşmalarının temelinde de bu hak mevcuttur. Bunu red ve inkâr edenlerle 'birleşik' bir Kıbrıs oluşturmak mümkün değildir. Bu temel kabul edildiği takdirde, iki kesimli federatif bir şemsiye altında 'birleşik' Türk-Rum Federasyonu rahatlıkla kurulabilir.

O halde, iki kesimli federasyon veya iki devletli bağımsız bağlantısız Kıbrıs Adası. Başka alternatif yoktur. Kıbrıs Türk halkı başka alternatif konuşamaz ve konuşmayacaktır "(57).

Denktaş hep bu doğrultuda konuşmalar yaparken, Türkiye, Denktaş-Kipriyanu zirve toplantısı önerisini destekliyor, yine toplumlararası görüşmelerin sürdürülmesi üzerinde duruyor, bu arada Dışişleri Bakanı İltiz Türkmen olsun, Savunma Bakanı Halûk Bayülken olsun KTFD Başkanı ile olan yaklaşım farklılıklarını özellikle belirtmeye özen gösteriyorlardı. Örneğin Türkmen "Mesele Kıbrıs Türk Toplumunun kendi kaderini tayin hakkıyla ilgili bir görüş ayrılığı değildir. Bunda mutabıkız. Fakat müzakerelere yaklaşım bakımından Sayın Denktaş'ın son açıklamaları, beklediğimiz açıklamalar değildir" diyordu (58).

Bir kaç gün sonra da Bayülken, ABD'ye gitmeden önce havaalanında aynı doğrultuda konuşuyordu : " Ben daha önce Kıbrıs Türk toplumunun kendi kaderini tayin etme hakkı bulunduğunu söyledim. Benim söylemek istediğim Türk toplumunun da diğer benzeri toplumlar gibi kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğudur. Bunu kimse inkâr edemez. Fakat, hakkı olmak başka, hakkı kullanmak zamanı başka şeylerdir. Türk Hükümeti olarak bizim resmi görüşümüz toplumlararası görüşmelerin bir an önce başarıya ulaşmasıdır. Şu sırada bir takım sansasyonel ve heyecan yaratıcı beyanlar vermenin doğru olduğuna inanmıyoruz" (59).

Türk hükümet üyelerinin bu ve benzeri demeçlerinin Papandreu-Kipriyanu ikilisini ne ölçüde büsbütün çöretlendirdiğini, "Denktaş blöf yapıyor, bağımsızlık ilân edemez" yargılarını ne ölçüde pekiştirdiğini ve onları daha bir uzlaşmaz kıldığını elbetteki bilemeyiz. Ancak ne zirve, ne de toplumlararası görüşmelerin

(57) DENKTAŞ, Rauf, "Birleşik Kıbrıs", Cumhuriyet, 26.10.1983.

(58) Milliyet, 15.10.1983.

(59) Cumhuriyet, 20.10.1983.

sürmesi olasılığının bir dilekten öteye gidemeyeceğidir. KTFD'nin bağımsızlığını ilân etmesinin gereği her geçen gün daha iyi anlaşılıyordu. Kipriyanu'nun 14.Kasım tarihli demeci bardağı taşıran damla oldu : " Türk tarafı ile görüşme masasına hiçbir surette eşit koşullarda oturmayacağız." Başka bir deyişle, bundan sonra görüşmeler ancak B.M. kararları çerçevesinde, yani sözde "meşru Kıbrıs Hükümeti ile Türk azınlığı arasında" yapılırsa masaya oturacaklardır (60).

O gece Denктаş, tüm milletvekillerini yemeğe çağırdı. "Saat 20.00'den itibaren Kuzey Kıbrıs'ın dış dünya ile bütün telefon ve teleks bağlantısı kesildi. Yenildi, içildi ve konuşmalar sırasında muhalif partilerin bağımsızlık konusundaki tutumları ortaya çıkmaya başladı. Toplumcu Kurtuluş Partisi bu konuda çekimser kalmak yanlısı idi. Cumhuriyetçi Türk Partisi tutumunu, tam olarak belli etmemekle beraber genel tercihinin çok olumlu olmadığı anlaşılıyordu.

Başkan Denктаş saat 23.30'a doğru söz alarak uzun bir konuşma yaptı. Bu konuşma da Rumların hazırlıklarından, Atina'daki Papandreu iktidarı ile Rum yönetimi arasındaki işbirliğinden ve bunun sorunu nereye götüreceğinden söz etti. Eşitliğe dayalı bir federasyon'un, Kıbrıs'taki Türk yönetiminin, kendi halkına karşı yerine getirmesi gereken bir ödev olduğunu söyledi.

Denктаş'ın uzun konuşmasından sonra milletvekilleri salondan ayrılarak kendi aralarında görüşmeye başladılar. Toplumcu Kurtuluş Partisi'nden yanıt geldi : Ana Muhalefet Partisi bağımsızlıktan yana olumlu oy kullanacaktı. Bir süre sonra radikal sol muhalefeti temsil eden Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin lideri Özker Özgür, Denктаş'la bir görüşme isteğinde bulundu. Bağımsızlık ilânı için hazırlanmış karar taslağını Denктаş'la birlikte gözden geçirdi. Bu kararın toplumlararası görüşmelere ve hatta zirve toplantısına, açık, iki toplumlu, bağımsız, bağlantısız federasyon formülüne yönelik olduğunu görünce Özker Özgür'de "Evet" diyerek destekliyeceklerini söyledi (61).

Sabah saat 08.00'de toplanan Kıbrıs Türk Federe Meclisi oybirliği ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu kararlaştırdı (15.11.1983). Anlaşılacağı üzere bu karar, dış siyasal açıdan tam bir bağımsızlıkla, iç siyasal açıdan tam bir demokrasiyle, her türlü telkin ya da baskıdan uzak bir biçimde, özgürce

(60) GÜVENÇ, Nazım, Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Türkiye, s.285.

(61) Milliyet, 16.11.1983.

alınmıştır. Karar içeriği bakımından da son derece olumludur : Ada'nın bağımsızlığına, bağlantısızlığına saygılı olunacağı en açık bir dille belirtilmiş; Ada'yı bölmek gibi bir amaç güdülmeyeceği, tersine gerçek bir federasyon çatısı altında yeniden bir ortaklık kurmanın amaçlandığı; B.M.Genel Sekreteri'nin gözetimi altında da toplumlararası görüşmelerin sürdürülmesinin dilendiği vurgulanmıştır (62)

Sabah Federe Meclisin önünde toplanan halk Denктаş'ın dünya ve tarih önünde bağımsızlık ilân etmesini coşkuyla karşılıyor ve Denктаş bir gazetecinin "Nasıl-sınız, rahat mısınız? " sorusuna "Elbette, çocuk artık doğmuştur" yanıtını veriyordu (63).

A - BAĞIMSIZLIĞIN GETİRDİKLERİ

1 - Bağımsızlık Bildirgesi

Kıbrıs Türk Halkının özgür iradesini temsil eden doğuştan hür ve eşit olan, bütün insanların hür ve eşit yaşamaları gerektiğine inanan,

Bu inanç içinde Kıbrıs Türk Halkının kendi kaderini tayin etme hakkını 17.Haziran.1983 tarihli kararıyla dünyaya ilan etmiş olan,

İrk, milli menşe, dil ve din gibi farklılıklara dayalı olarak insanlar arasında ayırım gözetilmesini, her türlü sömürgeciliği, ırkçılığı, baskı ve tahakkümü reddeden,

Kıbrıs'ta, Doğu Akdeniz'de, ortadoğu'da ve dünyada tam bir barış ve istikrarın, özgürlüğün insan haklarının egemen olmasını isteyen,

Kıbrıs Adasında ki iki halkın kendi milli benliklerini koruyarak kendi kesimlerinde huzur ve güven içinde yaşamaya ve kendi kendilerini yönetmeye hakları olduğuna inanan, aynı Ada'da yanyana yaşamaya mecbur bulunan bu iki halkın aralarındaki bütün sorunlarını eşit düzeyde müzakerelerle barışçı, adil ve kalıcı bir çözüme ulaştırmalarının mümkün ve zorunlu olduğu görüşüne sınıksız bağlı bulunan,

(62) GÜVENÇ; Nâzım. Kıbrıs Sorunu, Yunanistan ve Türkiye, .236.

(63) Cumhuriyet, 16.11.1983

KKTC'nin ilânının iki eşit halk arasında ortaklığın bir federasyon çatısı altında yeniden kurulmasını ve sorunların çözülmesini engellemeyip kolaylaştırabileceğine kani olan,

İki halk arasındaki bütün sorunların barışçı ve uzlaşıcı bir politikayla çözülmesi için B.M.Genel Sekreterinin gözetimi altında eşit düzeyde müzakereler yürütülmesini yürekten dileyen ve önerilmiş bulunan zirve toplantısının bu açıdan yarar sağlayacağına inanan Meclisim, Kıbrıs Türk Halkı adına Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve Bağımsızlık Bildirisi'ni onaylar.

2 - Self-Determinasyon Hakkı

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânının dayandığı Bağımsızlık Bildirisi'nin 18. maddesi self-determinasyon konusunda aşağıdaki görüşleri vurgulamaktadır :

"Kıbrıs Türk Halkı'nın hür iradesiyle seçilen ve onun meşru temsilcisi olan Meclis, Kıbrıs Türk Halkı'nın kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduğunu daha önce de cihana ilân etmiştir."

Kıbrıs Türk Halkı'nın "**kendi kaderini tayin etme**" hakkı, her insanın sahip bulunduğu temel hak ve hürriyetlerin tabii sonucudur. Büyük ve küçük pek çok devlet "**kendi kaderini tayin etme**" hakkını kullanması suretiyle kurulmuştur.

Bu hak, Birleşmiş Milletler Anayasası'nın da temel ilkelerinden biridir.

Ekonomik, sosyal, kültürel haklarla ilgili Milletlerarası Sözleşme'nin birinci maddesi gibi, "**Medeni ve Siyasi**" haklarla ilgili Milletlerarası "**kendi kaderini tayin**" konusundaki vazgeçilmez hakkını teyid eder.

Evrensel İnsan Hakları Bildirisi'nin birinci maddesinde de belirtildiği gibi, bütün insanlar haysiyet ve hakları bakımından eşit ve hür doğmuşlardır. Temel insan haklarıyla ilgili milletlerarası belgelerin hepsi, insanlar arasında ırk, renk, dil, din, milli menşe ayrımı gözetilmeyeceğini vurgular.

Her yurttaşın, kamu işlerinin yürütülmesine doğrudan doğruya veya seçtiği temsilciler aracılığı ile katılması, ülke yönetimine katılma konusunda eşitlik, insan haklarıyla ilgili belgelerde yer alan temel haklar arasındadır.

Yukarıda belirtildiği gibi, Kıbrıs Türk Halkı, " Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yönetimine en küçük ölçüde katılamamaktadır." Kıbrıs Rum yöneticileri, uzun yıllar, milli menşe, dil ve dini inanç esasına dayalı ayırım gözetmenin en ilkel örneklerini vermişlerdir. Ortaklık devletinin Türk asıllı yurttaşları, bütün medenî, siyasî, sosyal haklarından, ekonomik imkânlardan ve kamu hizmetlerinden mahrum edilmişlerdir.

Kıbrıs Türklerini katlettikleri Kıbrıs Rum Yönetimi'nce kesin olarak bilinen kişiler bile cezalandırılmamış, Kıbrıs Türklerine karşı yaptıkları baskılardan dolayı hiçbir Kıbrıs'lı Rum görevli takibata uğramamıştır.

Kıbrıs Rum Yönetimi, ortaklık devletini yıkarak, Kıbrıs Türklerinin temel haklarını yok etmeğe çalışarak ve Kıbrıs Türklerine karşı düşmanca bir tutum izleyerek, Kıbrıs'ın tümünün meşru hükümet'i olamayacağını, kuruluş tarzı ve faaliyetleriyle bizzat göstermiştir.

Kıbrıs Türkleri için **"kendi kaderini bizzat tayin etme"** hakkının kullanılması zorunlu hale gelmiştir.

Toplumlara self-determinasyon hakkı tanınmakla beraber, devletlerin toprak bütünlüğü ve egemen eşitliği ilkeleri, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1970 yılında kabul ettiği 2625 sayılı Dostane Münasebetler Beyannamesi ile 1975 Helsinki Sonuç Belgesi'nde tanınmakta ve korunmaktadır. Ancak, devlet bütünlüğünün korunması söz konusu ülkede tüm halkı temsil eden ve insan haklarına saygı gösteren etkin bir hükümetin varoluşuna bağlıdır. Yukarıda belirtilen Birleşmiş Milletler Beyannamesi açık olarak bu hususu vurgulamaktadır. Görüleceği gibi, Kıbrıs Rum Yönetimi 1963 yılından beri Türk Toplumunu temsil etmemektedir. Türk toplumu iki toplumlu Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinden zorla dışlanmış ve anayasal hakları elinden alınmıştır. Rum yöneticiler sadece Rum toplumu tarafından seçilmektedir. Kıbrıs Rum yönetimi hiçbir zaman Kıbrıs Türk halkı adına da konuşmak hakkına sahip olmamıştır. Ek olarak, Rum yönetimi Kıbrıs Cumhuriyeti'nin tüm toprakları

Üzerinde zaten kontrol icra etmemektedir. Gerçek olan bu fiilî durum Birleşmiş Milletler raporları ile de belgelenmiştir. Bu raporlar Türk kontrolünde bulunan bölgelerden söz ederken, 1965 yılında Genel Sekreter tarafından hazırlanan bir raporda sözde Kıbrıs Hükümetinin ilamlarının Türk bölgelerinde hüküm sürmediği vurgulanmaktadır.

3 - Kıbrıs'ta Bağımsız Devlet İlanının Gerekçeleri

- Türk köylerine elektrik, su ve gıda maddelerinin dağılımının yıllardan beri engellenmesi,
- İlkokul çocuklarına kadar, Kıbrıs Türkleri'nin "Milli düşman" oldukları propagandasının sürdürülmesi,
- Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Türklere karşı "Ayrımcı" bir politika izlemesi,
- Yurt dışında eğitim gören Kıbrıs'lı Türkler'in dönüşleri sırasında Rum yönetimince büyük engeller çıkartılması,
- Rumlar'ın Kıbrıs'lı Türkler'e karşı "ölüm" veya "Ada'ya terk" anlamına gelen "tabut ve bavul" politikası izlemesi,
- Yerel yönetimlerden Türkler'in "kovulması" yolundaki girişimler yapılması,
- Türkler'in bir "teb'a" toplum haline getirilmek istenmesi,
- Kıbrıs'ın "Hellenleştirilmesi" hayalini gerçekleştireci bir politika izlenmesi.

4 - K K T C 'nin İlkeleri

Bağımsız Devlet ilânıyla birlikte, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilkeleri, yayınlanan kuruluş bildirisinde şöyle sıralandı:

- a) KKTC, B.M. ilkelerine bağlıdır.
- b) Bağlantısızlık dışında bir politika izlenmeyecektir.
- c) İki büyük devletle ve bütün ülkelerle ilişkilerinde Doğu Akdeniz de barış ve istikrarın ve dengenin korunmasını daima ön planda tutacak ve hiç bir askeri bloka katılmayacaktır.
- d) Bütün ülkelerle dostane ilişkiler kurmayı amaçlamakta ve egemenlik alanında hiç bir ülke aleyhinde, hiç bir düşmanca faaliyete izin vermemeye kararlıdır.

- e) Tesis, garanti ve ittifak antlaşmalarına bağlıdır.
- f) İslâm ülkeleri, bağlantısız ülkeler ve İngiliz Uluslar Topluluğu'yla kabil olan en yakın bağları ve ilişkileri kurmaya çalışacaktır.
- g) Dünya'da, Akdeniz'de ve yakın bölgemizde barışın hüküm sürmesine hizmet edecektir.
- h) KKTC'nin ilânı, iki eşit halkın gerçek bir federasyon çatısı altında yeniden bir ortaklık kurmasını engellemez, aksine bir federasyonun kuruluşu için gerekli ön koşulları tamamlayarak, bu yoldaki samimi çabaları kolaylaştırabilir. Bu yolda her yapıcı çabayı göstermeye kararlı olan KKTC başka bir devletle birleşmeyecektir.
- ı) KKTC, iki halk arasındaki sorunların barışçı ve uzlaşıcı bir yaklaşımla çözülmesi için, BM Genel Sekreteri'nin iyi niyet görevinin devamından ve Genel Sekreter'in gözetimi altında müzakerelerin yürütülmesinden yanadır.
- j) KKTC, Rum kesiminin Türk halkını yeniden yabancı bir devletin, tahakkümüne sokmayı amaçlayan ENOSİS hayalini kesinlikle terketmesini, iki toplumu yaklaştıracak, iyi niyet adımlarının derhal atılmasını bekler.

5 - Uluslararası Hukukta "Tanınma" Nedir ?

"Tanınmama, bir devletin hukuki ve fiili varlığını ortadan kaldıramaz".

Bir devletin kendi içinde kimlerin, hangi haklara sahip ve ne gibi yükümlülükler altında olduğu yasalarla açık-seçik belirtilmiştir. Yani, kimlerin hukuk anlamında kişi sayılacağı bellidir. Oysa bağımsız ve eşit devletlerden oluşan uluslararası toplumda yeni bir hukuk kişisinin doğuşunu "tescil" edecek bir yüce organ yoktur. Bir devletin kurucu öğelerini bağrında birleştiren bir topluluk uluslararası alanda bağımsız bir devlet ortaya çıktığında hukuki varlığını ve kişiliğini nasıl "tescil" ettirecektir?

Yeni kurulan devletin, kendisinden önce varolan devletlerle ilişki kurabilmesi için, bu devletin "doğumunun" hukuki bir yöntemle saptanması gerekir. İşte tanınma denen işlemle eski devletler, yeni devletin varlığını kabul ettiklerini, onun ile hukuki ilişkiler kuracaklarını açıklamış olmaktadır.

Ne var ki, yüzyıllar boyunca Hıristiyan Avrupa'nın silinmez damgasını taşımış olan uluslararası hukuk, yaygın sömürgecilik yöntemlerini meşrulaştırmak amacıyla, her yeni bağımsız devletin ancak Avrupa devletlerince tanınması halinde "doğmuş" olabileceğini söylüyordu. Tanınma işlemini devletin uluslararası kişiliğinin vazgeçilmez ögesi sayan bu görüş kabul edilirse, her devletin "nüfus kağıdı"nın Avrupa tarafından çıkartılacağı sonucuna varılırdı.

Tanınma kurumu çağımız koşullarında artık böyle bir anlam ve nitelik taşımıyor. Yeni kurulan bir devletin hukuki varlığı ve kişiliği artık başka devletlerin tek taraflı tanımalarına bağlı değildir. İsrail'in 1948'de kurulmasından günümüze dek bir çok dünya devleti tarafından hala tanınmamış olması ya da Çin Halk Cumhuriyeti'nin belli başlı Batı devletleri tarafından çok uzun süre tanınmaması, bu devletlerin varlığını hukuki yada fiilibakımdan ortadan kaldırılabilmiş değildir. Yani, yeni devletin varlığı öteki devletlerin iradelerine bağlı olamaz. Eski devletler yeni bağımsız devlete yokmuş gibi davranamazlar.

Yeni kurulan devletle siyasal ilişkilere geçip geçmemek ise bambaşka bir sorundur. Devletleri, yeni devletle ilişki kurmaya zorlayan bir hukuk kuralı yoktur elbette. Her devlet, durumu kendi siyasal çıkarları açısından değerlendirmekte özgürdür; tanımının zamanını ve koşullarını kendi saptar. Yani tanıma siyasal ilişki kurma istemini belirten siyasal bir işlemdir.

Devlet başkanları arasında teati edilecek bir mesajla açıkça yapılabileceği gibi herhangi bir alanda yeni devletle ilişkiye girmek, antlaşma yapmak, v.b. gibi dolaylı ya da üstü kapalı yollardan da yapılabilir. Diplomatik ilişkiye girmek, kesinlikle o devleti tanımak demektir.

6 - Uluslararası Hukukta Bağımsızlık Ya da Egemenlik Nedir ?

Uluslararası hukukun başlıca kişisi olan "Devlet"in kesin ve tek tanımını vermek güç olmakla birlikte uluslararası hukuk açısından devletten söz edebilmek için en az dört kurucu ögenin varlığı gereklidir.

- I.) İnsan topluluğu,
- II) Ülke,
- III) Hükümet,
- IV) Bağımsızlık ya da egemenlik.

Bağımsızlık ya da egemenlik kavramı, devleti benzer topluluklardan ayıran en belirgin niteliktir. Çağımız uluslararası toplumu, bağımsız ve egemen devletlerden oluşur.

Egemen devletin üstünde herhangi bir otorite yoktur. O devlet iç ve dış işlerini yürütmeye tamamen bağımsızdır. Egemen ve bağımsız devlet, ülkesi içinde anayasasını, yasalarını, kamu hizmetlerini dilediği gibi düzenler, başka devlet yurttaşlarının giriş çıkışını, yerleşmesini, uluslararası hükümlere aykırı olmayacak biçimde dilediği kurallara bağlar, öteki devletlerle ilişkilerinde de başka hiç bir devletin karışması ya da aracılığı olmadan özgürce davranır.

Egemenlik ve bağımsızlık elbette sınırsız bir başıboşluk anlamına gelmez. Bağımsız devlet, ancak uluslararası hukuk kuralları içinde dilediği gibi davranabilir. Bağımsız ya da egemen devletler, çeşitli devletlerle antlaşmalar yaparak, yetkilerini aralarındaki ilişkilerin gerektirdiği ölçüde kısıtlayabilirler. Ancak, devletin yetkilerini sınırlayan antlaşma ya da bu kurallardan söz edebilmek için bunların kanıtlanması gerekir.

Devletin kurucu öğelerini kendinde birleştiren bir topluluk, uluslararası alanda bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmış olur. Eski devletler "tanınma" denen hukuki bir işlemle yeni devletin doğduğunu kabul ettiklerini, bu devletle uluslararası hukuk uyarınca ilişkide bulunacaklarını açıklamış olurlar. Ama devletin bu tanıma işlemi ile var olmayacağı açıktır. Uygulamaya bakıldığında bağımsızlığını ilân eden yeni devletin, tanınmadan önce de var olduğu bu yüzden de uluslararası hukukun öngördüğü hak ve yükümlülüklerle sahip olduğu belirmektedir. Yani, uygulamada başka devletler bu yeni bağımsız devleti tanımasalarda onu yok sayarak davranmamaktadırlar. Yeni bağımsız devletin ülkesi "sahipsiz ülke" sayılmadığı gibi hava uzayından izinsiz uçuş, karasularından izinsiz geçiş v.s. yapılamamaktadır (64).

B - ANKARA'NIN KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNİ TANIMASI

Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi'nin 15.Kasım.1983 sabahı yapılan toplantısında bağımsızlık ilânının alınması, Ankara'da büyük çalkantılara sebep oldu.

(64) Milliyet, 16.11.1983.

15.Kasım sabahı "sürpriz" ve beklenmedik diye nitelenen yorumlar, aynı gün Ankara'nın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanıma kararı alınmasıyla son buldu.

Tanıma kararını Dışişleri Bakanı Türkmen "Hükümetimiz yaptığı ayrıntılı değerlendirme sonucunda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımaya karar vermiştir" şeklinde bir basın toplantısıyla açıklıyordu. Basın toplantısında Türkmen, Denktaş'ın "Çıkılan yolun insana yaşanabilir mutlu yol olduğunu, Anavatan'dan tüm halkımız adına anlayış, destek ve tanınma bekliyoruz" dediğini ve "Anavatanımıza zarar vermesin diye geciktirme yolundan ayrılmadık. Ancak bu tarihi günde Anavatanımızın da bu manzaraya, bu heyecana bakarak bu adımı atmamızın kaçınılmaz olduğunu takdir edeceğine inanmak istiyoruz ve inanıyoruz" dediğini belirtiyordu (65).

Ankara'nın Kıbrıs sorununun çözümüne ilişkin görüşlerini ise Türkmen "Denktaş'a etraflı şekilde izah etmiştik. Bu günkü aşamaya gelinmeden toplumlararası müzakereler yoluyla adil ve sürekli bir çözüm şekli bulunmasını kuşkusuz tercih ederdik. Bunu yeniden vurgulamak istiyorum" diye belirterek "Kıbrıs Türk Halkı kendi kaderini tayin hakkına dayanarak ve milli iradesiyle bağımsızlığını ilân etmiştir. Bunu yaparken barışçı ve uzlaşıcı tutumunu özellikle vurgulamakta, bağımsızlığın Kıbrıs Adası'nda ebedi bir bölünme anlamına gelmediğini ve Kıbrıs'ta Rumlar'la Federasyon kurma hususunda başka herhangi bir devletle birleşmeye kararlı olmadığını, belirtmektedir. Bu tutumu ve B.M.Genel Sekreteri'nin gözetimi altında toplumlararası müzakerelerin devam etmesi isteğini önemle ve memnuniyetle kaydediyoruz" diyordu.

Açıklamasının son bölümünde ise, bundan sonra dikkatlerin barışçı çözüm çabalarına çevrilmesi gereğine işaret ederek "Yeni kurulan Cumhuriyet'e karşı olumsuz tavır takınmak anlaşma olanaklarını yitirmekten başka bir amaca hizmet edemez" diyerek konuşmasını noktalıyordu.

Dışişleri Bakanı gazetecilere verdiği demeçte 15.Kasım'da Yunanistan'ın Ankara Büyükelçisiyle iki kez görüşüğünü vurguluyor, Yunan Hükümetinin "teenni" (acele etmeden, sakin) ve basiretle davranmasını beklediklerini, söylüyordu.

Basın mensupları Türkmen'e şu soruları yöneltiyorlardı:

Soru : Karar'ın zamanlamasını nasıl buluyorsunuz?

Cevap : Bu bizim zamanlamamız değil, Sayın Denктаş zamanlamayı yaparken neler düşündü bilmiyorum.

Soru : Bu zamanlamayı yaparken Türkiye'den ilham aldı mı?

Cevap : Bizden bir ilham almadığını zannediyorum, kafi derecede vurguladık.

Soru : Karar Türkiye'yi uluslararası alanda bir çok güçlkle karşı karşıya bırakır mı?

Cevap : Burada bizim bir tasarrufumuz söz konusu değil. Bu Kıbrıs Türk Toplumunun tasarrufudur. Kararın muhatabı Türkiye değildir. Daha önceki ambargo baskısından söz ediyorsanız, o, Kıbrıs'a müdahalemizden sonra bir tepki olarak karşımıza çıkmıştı (66).

Diye cevaplıyordu..Türkiye'nin tanıma kararını açıklamasına ise Denктаş'ın verdiği demec şöyleydi :

" Bu anda Anavatanımızın bizim oldu bittimize rağmen bizi anlayışla karşılayıp beklediğimiz ve ümit ettiğimiz gibi, ilk tanıyan devlet olarak yanımızda bulunmasının verdiği sevinç ve gurur içindeyiz."

Biz Ortaklığı'mız, eşitliğimiz tanınsın ve süratle bir uzlaşma yoluna girmiş olalım diye bekledik. Bütün deneylerimiz göstermiştir ki, Rumlar'da böyle bir niyet, böyle bir arzu yoktur. Kıbrıs'ı bir Rum Adası olarak görüyorlar. Elen Ada'sı olarak görüyorlar. Bizi böyle bir Elen Adası'nda azınlık, etnik grubu olarak mütalaa ediyorlar ve Kıbrıs'ın tapusunu kazanmışlar, ceplerindeymiş gibi bütün dünyayı kandırma yolunu tercih ediyorlar.

Bizim burada self determinasyon hakkımızı kullanmamız neticesinde aşağı yukarı büyük bir heyecanla bütün dünyaya 'Bu olamaz. Bu olursa çok büyük bir örnek oluşmuş olur. Bunu asla kabul etmeyeceğiz' demeleri gösterir ki teşhisimizde haklıyız. Kıbrıs'ı kendilerinin addediyorlar ve bize kendi kendimizi idare hakkı tanımıyorlar. Bize 1963'ten bu yana yaptıklarını da mübah sayıyorlar. Attığımız adımdan geri dönüş yoktur. Üzücü olan, İngiltere'nin 1960 anlaşmalarındaki garanti haklarını, şimdi hatırlamış olmasıdır.

İngiltere ' 1960 anlaşmalarına ve garanti anlaşmasına bu sığmaz' diyor. Bunu söyleyen İngiltere demek ki, 20 yıldır Türkler'in iştirak ettirilmediği tek yanlı ve insan haklarını gece gündüz çığneyen, tüm haklarımızı gasp etmiş olan ve gaspetmeyi görev bilmiş olan, Kıbrıs'ı, Elenleştirmek için uğraşan Rum idaresini 1960 anlaşmalarında garantilediği nizam ve intizam olarak tanımaktadır. Bu çok yanlış bir görüştür. Ümit ederim ki, İngiliz Hariciyesinin hukukçuları, hiç olmazsa bu noktada İngiliz Hükümeti'nin dikkatini çekip, bu yapılan açıklamanın gerçeklere, yasaya, anayasaya, 1960 anlaşmalarına uymadığını kendilerine göstermiş olsun. Bu hakikaten bizi üzümüştür. Ve üzücü bir gelişmedir. Çünkü, 20 yaşına girmiş, insanlık dışı uygulamayı mübah addetmiş, ona iştirak etmiş, onu desteklemiş oluyorlar" (67).

Bu sırada ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü bir açıklama yaparak, bütün dünya ülkelerinin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımamalarını istiyor ve şöyle devam ediyordu, "Biz Türk Hükümeti'ne Kıbrıslı Türkler üzerindeki etkisini kullanarak bu kararı geri aldirmalarını istiyoruz. Türk Hükümeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bu gayrimeşru girişimini vakit geçirmeden önlemelidir" diyordu.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini Türkiye'den sonra ikinci tanıyan ülke Bangladeş oldu. Bangladeş'in tanıma kararını açıklamasından sonra Yunanistan, Bangladeşle diplomatik ilişkilerini kestiğini açıkladı.

İlter Türkmen yaptığı basın toplantısında Denктаş'ın zamanlama yaparken, ne düşündü bilmiyorum sözlerine karşılık olarak Denктаş'ın bir beyanati 17.Kasım tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde Sedat Ergin'in yazı üzerindeki yorumuyla birlikte şöyle açıklanıyordu:

" Denктаş ve Uluslararası Dengeler

İçte ne kadar kurt bir politikacıysa, dışta da o ölçüde çetin bir müzakereci ve diplomaside büyük manevra kabiliyetine sahip olması, Denктаş'ın başlıca nitelikleri Kıbrıs sorununu uluslararası dengeler içinde değerlendiren Denктаş, bunlardaki küçük oynamaların "bile" sorunu ne şekilde yakından etkileyebileceğini hesaplıyor.

Kıbrıs sorununu bu ölçekte değrlendirdiğinde, Denктаş'ın sürekli yakalamaya ve hareketlerini ona göre ayarlamaya çalıştığı unsur, Türk diplomasisinin uluslararası alandaki manevra sahəsi oluyor. Buradaki daralmanın Rumlar'a karşı durumunu ve yürüttüğü stratejiyi ne şekilde etkileyeceği Denктаş'ın başlıca çıkış noktalarından biri olarak karşımıza çıkıyor.

Hal böyle olunca Denктаş, Türkiye'nin özellikle ABD ile ilişkilerini yakından izlemekte, kongre faktörünü ağırlıklı bir unsur olarak, hesaba almaktaydı. Bütün tartışılması gereken nokta da, Denктаş'a göre, Ankara'nın, Amerikan diplomasisini ve kongreyi karşılama marjıydı. Ayrıca son dönemde Avrupa ile ilişkilerindeki tıkanıklıkların Türk tarafını istenen ölçüde rahat bir diplomasi yürütmekten alıkoyduğu ortadaydı.

Kararı Hazırlayan Gelişmeler

Bağımsızlık ilanını hazırlayan süreç aslında Kıbrıs sorunu üzerinde 1983 yılı başından itibaren uluslararası alanda meydana gelen gelişmelerle koşut gitti. Önce Mart ayında Bağlantısızlar doruğundan Rum yanlısı bir karar çıktı. Mayıs ayında B.M.Genel Kurulu üç yıllık bir aradan sonra Kıbrıs sorununu gündeme alarak yine Rum yanlısı bir tasarımı kabul etti. Bu sıralarda Avrupa Konseyi Parlamenter Assamblesi "Türkiye'ye baskı yapmak amacıyla" 18 yıllık bir aradan sonra Kıbrıs'lı Rum parlamenterlerin oturuma girmelerine ses çıkarmadı. Genelde Batı Dünyası'ndan Türk tarafının eşitlik ilkesinden vazgeçmesi yönünde yoğunlaşan telkinler, ya da bu doğrultuda takınılan tutumlar, Denктаş'ın Türk toplumu, uluslararası alanda kendini bir "kuşatma" altında hissetmesine yol açtı.

Denктаş'a göre, Türk tarafının bu kuşatmayı yarabilmesi, Türk toplumunun mukadderatı ile eş orantılıydı. Ancak bu başarılabilirdi takdirde kendisini çevreleyen çember kırılmış olacak ve Türk tarafı, Rumların karşısına yeniden güçlü olarak çıkabilecekti. Bu ise ancak, radikal bir kararla gerçekleştirilebilirdi : Bağımsızlık İlânı.

Neden Bu Zamanlama?

Denktaş'ın bu zamanlamayı tercih etmesindeki mantık şöyle açıklanabilir : Bir kere, Denktaş bağımsızlık ilânı halinde bunun faturasının Türkiye'nin önüne geleceğini, Ankara'nın uluslararası alanda bir dizi baskıyla karşılaşacağını bilmekteydi. Denktaş, özellikle Amerikan Kongresinde, Ankara açısından güçlükleri tahmin etmekteydi. ancak Denktaş'a göre Batı dünyası, bağımsızlık ilân edildi diye Türkiye'yi sanıldığı kadar da karşısına alamazdı. Bunu "Türkiye'nin dünya konjonktüründeki önemine" bağlamaktaydı. Stratejik açıdan Batı, Türkiye'den vazgeçemezdi. Bağımsızlık ilân edildi diye baskı yapmaları, yardımları kısımları bir anlam da "kendi kendilerini cezalandırmaları" anlamına gelirdi.

Neden Seçimler Sonrası

Zamanlamanın ikinci boyutu da, Türkiye'deki seçimlerle yakından ilgiliydi. Seçimlerin yapılmış olmasıyla, Türkiye Batı dünyası karşısında genel bir ferahlamaya girecekti. Seçimlerin yaratacağı olumlu hava, bağımsızlığın yaratılabileceği tepkileri belli ölçülerde kesebilirdi. Ayrıca Denktaş hükümet kurulmadan önce ilân edilirse yeni hükümetin "töhmüt altında kalmayacağını" düşünmekteydi. Kongre kararından sonra, zamanlamadaki bir başka isabet payı da, kararın Türkiye'ye yapılacak askeri yardımları da kapsayan dış yardım tasarısının ABD Kongresi'nin onayından çıkmasının hemen 24 saat sonrasına rastlamasıydı. Örneğin karar iki gün önce alınsaydı, kongrede yardımlar açısından olumsuz bir havanın doğacağı su götürmezdi. İşte dış yardım tasarısı kongreden çıkıp yönetimin dosyasına girdiği gün alınan kararlar kongre pürüzü de belli ölçülerde giderilmiş oldu. Bu açılardan bakıldığında zamanlamanın "ustaca hesaplandığı" gözlenirken, Denktaş da varmak istediği hedefe sonunda ulaşmış oldu".

C - BAĞIMSIZLIK İLANINA TEPKİLER

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilânına ilk Sovyet tepkileri TASS Ajansı ile B.M.'deki Sovyet temsilcisinden geldi. TASS, Ada'ya askeri müdahalelerde bulunulmamasını ve hem Rum, hem Türk toplumlarının yasal haklarının dikkate alınmasını istiyordu.

New York'taki, Birleşmiş Milletler'deki Sovyet Temsilcisi Richard Ovinikov, hükümetinin "Kıbrıs Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğünden yana" olduğunu belirterek, 1975 Güvenlik Konseyi kararının ada'nın bölünmesi yolundaki her girişime karşı olduğunu bildırıyordu.

Bağlantısız ülkeler dönem başkanı ve Hindistan Başbakanı İndira Gandhi'nin Yunanistan Başbakanı Papandreu'ya, "Bu konuda, Yunanistan'ın tutumunu destekleyerek, Bağlantısızlar Başkanı olarak da gerekeni yapacağım" diyordu.

Fransız Hükümeti Cumhuriyet ilânını kınıyor ve bu kararın, Ada'nın bütünlüğü, egemenliği ve birliği ilkelerine aykırı olduğunu öne sürüyordu.

İtalyan yönetimi, Kuzey Kıbrıs'ta ilân edilen bağımsızlığın uluslararası yasalara aykırı olduğunu ve Akdeniz'de gerilimi artıracığını kaydederek kararın üzüntü ve endişe verici olduğunu bildırıyor, Kıbrıs Türk Hükümetinin, "diyalog ve görüşmelerin barışçı yola geri dönmesi gerektiğini" bildırıyordu.

Kanada Başbakanı Pierre Trudeau, Kıbrıs Türkleri'nin bağımsızlık ilânının sadece yasal bir konu olduğunu belirtiyordu (68).

ABD, Temsilciler Meclisi İnsan Hakları Alt Komitesi'nin Yunan asıllı Başkanı Yatron, bir önerge vererek, "Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanıyan ve tanıyacak, bu ülkeye mali, askeri veya herhangi bir türde yardım yapacak ülkelere, Amerikan Yardımının kesilmesini istiyordu.

17.Kasım tarihli Milliyet Gazetesinde :

Ankara'nın Tepkisi Başlıklı yazıda Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Nazmi Akıman " Türkiye'ye yapılacak ABD yardımının Kıbrıs olayı ile bağdaştırılmaması gerekir" diyor ve "ABD'nin Türkiye'ye yapacağı yardım konusu ile Kıbrıs konusu tamamen ayrı ayrı konulardır. Bu nedenle Türkiye'ye yapılacak yardımın Kıbrıs olayı ile bağdaştırılmaması gerekir. ABD yardımının Türkiye'ye yapacağı yardım oranını belirlerken, bu olaydan etkilenmeyeceğini ümit etmek isteriz" diyordu.

NATO, Kıbrıs'taki son durumla ilgili olarak endişe duyduğunu belirtiyor, girişilecek çabalarda yer almayı reddediyordu. NATO sözcüsü yaptığı açıklamalarda, "Kıbrıs'ta meydana gelen son durum doğal olarak NATO üyesi ülkeleri endişelendiriyor" diyor. Sözcü NATO'nun olaya karşı örgüt olarak tavır almayacağını, ancak üye ülkelerin istedikleri zaman tavır alabileceklerini belirtiyordu.

Türkiye'den sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanıyan ikinci ülke ise ABD'nin baskı yapmayı unuttuğu Bangladeş oluyordu. Bangladeş'in tanıma kararını açıklamasından sonra ise Yunanistan Bangladeş'le diplomatik ilişkilerini kesiyordu.

Tanınması olası başka devletler ise ABD'nin baskısı yüzünden tanımayı kendilerince daha elverişli bir tarihe erteliyorlardı.

İspanya Hükümeti ise tepkisini 18 Kasım'da gösteriyordu. 17 Kasım'da ise El Pais adlı gazete başmakalesinde şu noktalara değiniyordu: "Türkiyede'ki seçimlerden 10 gün sonra Türkiye neden birdenbire Denктаş'ın projesini gündeme getirdi? Bu ortaya çıkan ilk soru tabii ki. Zira dolaylı yoldan da olsa, Türkiye'nin son gelişmeler üzerindeki sorumluluğundan şüphe edilemez. Kaldı ki, tüm dünya kamuoyunun ve NATO üyelerinin gösterdiği sert tepkiye rağmen Türkiye'nin hemen "Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'ni tanıması, olaya imzasını atmakla eş anlamlıdır... Fiziki anlamda, bağımsızlık ilânı pek bir şey değiştirmeyecektir. Bir başka deyişle, bağımsızlık ilânı, mevcut duruma resmiyet kazandırmaktan ibarettir. Türkler ABD'den daima imtiyazlı müttefik muamelesi görmüşlerdir. Acaba şimdi ABD değişik bir tutum takınacak mıdır? Ada'dan bir kaç mil uzaklıkta olan Lübnan'ın uluslararası gerilimin merkezi haline geldiği şu anda, ABD bölgede yeni bir çatışmanın çıkmasına izin verir mi?"

Bir gün sonra ise, İspanya Hükümeti Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânını kınayarak, kararın Kıbrıs'ın bölünmezliği ve bütünlüğü ilkesine ters düştüğünü ve B.M. karar tasarıları ve uluslararası anlaşmaları ihlâl ettiğini ileri sürdü.

İspanya Hükümeti'nce yayınlanan bildiride, Kıbrıs Türkleri'nin aldığı bu kararın, BM Genel Sekreteri'nin soruna barışçı çözüm bulması çabalarına "ciddi bir engel" teşkil ettiği ve Doğu Akdeniz'deki gergin durumu daha da arttıracığını öne sürdü.

Fransa Hükümeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasını kayıtsız şartsız kınayarak, bu kararlar Kıbrıs'ın birliğinin, toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin ihlâl edildiğini bildiriyor ve B.M.Güvenlik Konseyi ile Genel Kurulu'nun kararlarına karşı olan bu "oldu-bitti"yi kabul edemeyeceklerini açıklıyordu.

Japonya Dışişleri Bakanlığı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanımayacaklarını bildiriyor, Japonya'nın Kıbrıs'ta tek devleti tanıdığını söylüyordu.

Avrupa Parlamentosu, Kıbrıs Türkler'inin bağımsızlık ilân etmelerini kınayan bir karar tasarısını onaylıyordu.

Avrupa Parlamentosu'nun 434 parlamenterden sadece 91'inin katıldığı toplantısında ele alınan karar tasarısı 3 olumsuz, 2 çekimser oya karşılık 86 oyla kabul ediliyordu.

Kararda bağımsızlık ilânı kınanarak, meselelere ancak iki taraf arasında görüşmelerle çözüm aranabileceği kaydediliyordu.

İngiliz basınının tepkisi, siyasal tepkilere göre daha ılımlı idi. Liberal Guardian Gazetesi, "Denktaş, tek başına gitmeye karar verdi" başlıklı yorumunda, alınan bağımsızlık kararının "bir anlamda herşeyi değiştirdiğini, bir anlamda hiç bir şeyi değiştirmedini" belirttikten sonra, zaten 1960 antlaşmalarının hiç bir geçerliliğinin kalmamış olduğunu belirtiyor, bundan sonraki gelişmeler de gerek Kıbrıs Rum lideri Kipriyanu, gerekse Yunanistan Başbakanı Papandreu'nun "dönüşü olmayan aceleci adımlar atmamaları" salık veriliyordu.

Times Gazetesi ise, yorumunda, 1960 antlaşmalarının "ölü bir mektup" olduğunu yazarken, Güvenlik Konseyi'nin alacağı kararların fiili durumu değiştirmeyeceğini kaydediyordu. Yeni kurulan devletin, Türkiye ve sayısı kısıtlı bir kaç müslüman ülkeden başka ülke tarafından tanınmayacağını yazan Times gazetesi, gösterilen ilk sert tepkilerden sonra, uluslararası ortamın yeniden iki toplum arasında ortak noktalar bulmaya çalışacağını belirterek şöyle diyordu:

" Kıbrıs'lı Rumlar, Türkler'in dostluk ifadelerinin ve federasyon kurma yolundaki isteklerinin ciddi olduğuna ikna edilmelidir. Kıbrıs'lı Türkler ise,

söylediklerinde samimi olduklarını kanıtlayacak şekilde davranmalıdırlar. Bu gerçekleşinceye kadar Kıbrıs'lı Türkler'in destekçisi Türkiye, bir Batı müttefiki olarak, hak ettiği desteği göremeyecektir".

Financial Times "Kıbrıs'ta yasa dışı davranış" başlıklı yorumunda bağımsızlık kararını sert bir şekilde eleştirdi. Alınan kararda Ankara'nın rolünün ne olduğunun bu aşamada açıklık kazanmadığını bildiren Financial Times, Turgut Özal'ın, Denktaş'ı bağımsızlık konusunda desteklediğini hatırlatıyor ve Özal'ı daha Başbakan olmadan uluslararası ortamda kötü bir başlangıç yapmakla suçluyordu. Yorumda, gerek Kıbrıs'lı Rumlar'ın, gerekse Yunanistan'ın aceleci davranmamaları gerektiği ve bu gelişmelere rağmen Kıbrıs'ta bir "konfederasyon" çözümünün halâ bulunabileceğini belirtiyordu.

İngiliz hükümeti, Kıbrıs Türk-Federe Devleti'nde bağımsızlık ilân edilmesini kınarken, Dışişleri Bakanlığı'nın bir yetkilisi, "Biz sadece bir tek Kıbrıs Devleti tanırız, O da Spiros Kipriyanu'nun başkanlığındaki Kıbrıs Cumhuriyeti'dir" diyerek şöyle devam ediyordu :

"Bağımsızlık ilânı, 1960 garanti anlaşması ile bağdaşmaz ve Ada'daki soruna barışçı bir çözüm getirilmesi yolundaki girişimleri olumsuz yönde etkiler. İngiltere anlaşmanın verdiği sorumluluklara bağlı olarak, Yunan ve Türk hükümetlerini en kısa zamanda görüşmeye çağırır" diyordu (69).

Alman basını ise, Kıbrıs'ta bağımsız bir Türk Devleti'nin ilânının krizli bölgeye eklenecek yeni bir sorun olarak nitelendiriyor. Ankara'da bağımsızlık ilânının sürpriz olarak nitelenmesinin de inandırıcı olmadığını ileri sürüyordu. Yorum şöyleydi :

" Türk Dışişleri Bakanlığı Kıbrıs'taki gelişmeyi sürpriz olarak niteliyor, ama MGK toplantısından sonra yeni Kıbrıs Cumhuriyeti ilk olarak Ankara tarafından tanınıyor, Denktaş'ın Ankara'nın muhalefetine rağmen ya da bilgisi olmadan böyle bir girişimde olması beklenemez" diyordu.

Kıbrıs'ın iç sorunlarını ele alan bir yorumda ise, "Acaba Denktaş bağımsız bir cumhuriyet ilânı ile Kıbrıs'lı Rum liderlerini toplumlararası görüşmelere zorlamak mı istiyor" deniliyordu.

Moskova ikinci bir yorum yayınlıyordu; yeni açıklamada, Ada'da başgösterebilecek bir bunalımın, ABD çıkarlarına hizmet edeceğini, Kıbrıs'ın "bir ABD ve NATO Uçak Gemisine" dönüştürülmesinin kolaylaştırabileceğini söylüyordu.

Sovyet resmi haber ajansı TASS, yayınladığı bildiride, Türk ve Rum toplumlarından herhangi birini desteklemekten kaçınarak, dikkatleri daha çok ABD'nin davranışları üzerinde yoğunlaştırdı. TASS yorumcusu Boris Şabaev, Kıbrıs'ın Lübnan'dan 200 kilometre uzakta olduğunu hatırlatarak, "Kıbrıs'ın coğrafi konumundan ve Ada'daki NATO askeri üslerinden dolayı ABD'nin Kıbrıs'a ilgisinin arttığını" söylüyordu. TASS tarafından daha sonra yayınlanan başka bir yorumda da yeni devlet ilânından duyulan "endişe dile getiriliyordu". Ajans, KKTC Devlet Başkanı Rauf Denktaş'ı bağımsızlık ilânını geri almaya, Kıbrıs sorununun kesin çözümü için B.M. kanalı ile Rum yönetimiyle görüşmelere yeniden başlamaya çağırıyordu.

TASS, yorumunda, bu durumun uluslararası alanda gerginliği artırabileceğini, Sovyetler Birliği'nin de, diğer ülkeler gibi bundan endişe duyduğunu kaydediyordu (70).

ABD'de yayımlanan Washington Post Gazetesi KKTC'nin ilânının "tamamlanmış bir olgu sayılamayacağını" belirtiyor ve Rauf Denktaş'ın bağımsızlık ilânının ardından federal devlet kurulması yolunda görüşmelere hazır olduğunu açıkladığını vurguluyordu (71).

Türkiye'nin yeni devleti hemen tanımaya dikkati çeken gazete, KKTC'nin uluslararası alanda da tanınması için Ankara'nın, özellikle islâm dünyasında girişimlerde bulunacağını kaydediyor ve şöyle devam ediyordu. "Rauf Denktaş'ın Kıbrıs'ta bağımsız devlet ilân ederken Türk ve Rum toplumlarından oluşan tek bir federal devlet konusunda görüşmeye hazır olduğunu yinelemesi, ümit ışığıdır. Bu yıllarca bir yere ulaşılmayan toplumlararası görüşmelerde Türk toplumunun amacıydı. Yapılanın, tamamlanmış bir olgu olarak nitelenmesi, hem gereksiz, hem de akıllıca değil. Bunu, sürmesi gereken zor bir iş müzakerede belirlenen yeni bir konum olarak almak daha iyi olacaktır" diyordu.

Yorkshire Post Gazetesi İngiltere'nin 1964-1965 katliamlarına seyirci kalmasına karşılık, şimdi garanti anlaşmalarına dayanarak yükümlülüklerden sözmesini

(70) Milliyet, 18.11.1983

(71) Cumhuriyet, 18.11.1983

eleştiriyor " Dışişleri Bakanı Howe, Kıbrıs'a karşı İngiltere'nin yükümlülükleri bulunduğu şeklinde yapmacık sözler söylememelidir" diyordu.

İngiliz Times gazetesi 22.Kasım günü "Rumlar şimdi kademeli federasyona yanaşabilir" başlıklı yazısında "Kıbrıslı Rumlar geçen yıl çok kesin bir ifade ile reddettikleri kademeli federasyon fikrini bu koşullar altında kabul edebileceklerdir. Geçen yıl Kıbrıs'lı Türkler'in önerdiği 'Piramit' yönetimini reddeden Ada Rumlar'ı bu kez bu önerinin geçerlik kazanabileceği kanısına yöneliyorlar. Bu 'Piramit' yöntemi önce iki toplumun hayli özerk iki bölge ve gevşek bir federasyon biçiminde bir araya gelmesini, sonra aşamalı olarak kurulacak karma koalisyonların önerileri doğrultusunda, sorunları teker teker çözümlenerek daha sıkı birliğe gitmelerini öngörüyor" diyordu.

Kıbrıslı Rumlar'ın lideri Spiros Kipriyanu'nun Londrada'ki sözleri Times Gazetesi'nin bu haberini doğruluyordu.

Almanya'nın haftalık politik dergilerinden "Der Spiegel" "Bağımsızlık Saati" başlığı altında yayınladığı bir yazısında Denктаş'ın geçen Mayıs ayından beri bağımsızlık ilânının hazırlığı içinde olduğunu, bağımsızlık ilânına rağmen Rumlara elini uzattığını ileri sürüyordu.

D - TÜRK KAMUOYU'NDA KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ

Basın Bağımsızlık'tan öncede bağımsızlığın ilânını destekliyor. Fakat zamanlama konusunda görüşleri değişik. Mehmet Ali BİRAND, 17.Kasım tarihli "Olmaz Böyle Şey" başlıklı yazısında ise KKTC'nin ilânının zamanlaması konusunda şöyle diyordu :

" Şu sıralarda başta Amerika olmak üzere, dışarda en çok duyulan söz bu. Diğer gelişmelerin yanı sıra, özellikle Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin bağımsızlık ilânı çok etkisi yarattı.

Gerekli olup olmadığı bir yana bırakılırsa, herhalde bundan daha zamansız bir adım görülmemiştir. Nasıl olmasın ki;

Beş gün daha beklense Amerikan Kongresi'nin iki aylık tatile girmesinden sonra-illâki yapılacaksa- açıklamaya gidilse ne kaybedilirdi?

Başkan Reagan'ın dış yardım kararını imzalamasına bir kaç gün kala değil de, bir kaç gün sonra bu adım atılsa ne olurdu? 45 milyonluk bir ülkenin son derece önem verdiği, bakanlar düzeyinde ardi ardına girişimler yaptığı projelerin sonuçlandırılmasına engel olabilecek, ekonomisini daha kötü yönde etkileyebilecek bir karar, böyle acele nasıl alınabilir?

"Siz insanı sürekli şaşırtan, sürprizlerle dolu bir ülkesiniz" diyen Amerika'nın en büyük TV. istasyonlarından birinin genel müdürüne göre, Türkiye adeta kendini zorla antipatik göstermeye uğraşiyor.

Washington'da olduğu gibi, dünyanın bir çok ülkesinde şu anda yanıt aranan soru, "Denktaş bunu tek başına mı yaptı? Nasıl olur böyle bir şey? sorusu.

Türk Hükümeti'nin açıklamalarına, kararın kendileri içinde bir sürpriz olduğunu belirtmelerine kimse inanmıyor. Zaten inansanız bir türlü, inanmasanız başka türlü. Eğer Denktaş tek başına ve hiç danışmadan bu kararı aldıysa yakında Türkiye'ye danışmadan Rum yönetimine savaş dahi açabilir, demektir.

Türkiye'ye danışıp aldıysa, ortaya çıkabilecek sakıncalardan Ankara'nın haberi var demektir.

Amerikan yönetimi için gerçekten büyük bir sürpriz oldu. Kendilerini en yakın gördükleri bir arkadaşları tarafından kandırılmış gibi hissediyorlar. "Bunu bize (yönetime) nasıl yapabilirsiniz?" diyen bir Pentagon yetkilisi, "Kongreden dış söker gibi, istediğimiz oranda olmasa bile en büyük yardım dilimini Türkiye için çıkartmıştık ve 700-750 milyon dolar arasında bir dilimi size verecektik. Yaptığımız büyük mücadele şimdi tamamen suya düştü" diyor ve hemen ekliyordu, "Bunu yapmamalıydınız".

Dışişleri Bakanlığı'ndaki öfke son derece açık şekilde hissediliyordu.

O, kelimelerini tartarak ve Türkiye'nin iç işlerine karışmıyormuş gibi görünmeye çalışan diplomatlar ateş püskürüyorlardı...

Türk Büyükelçisi son derece güç durumda. Bağımsızlık hareketinin Türkiye tarafından da çok sempatiyle karşılanmadığını söylese, Denктаş'ı kınamak zorunda kalacak. Tam destek verse, sorulan sorulara inandırıcı yanıt bulması güç.

Kıbrıs Türk Devleti'nin bağımsızlık girişimiyle yavaş yavaş unutulmaya başlayan Rum lobisi yeniden ortaya çıkıverdi. Adeta, Türkiye sayesinde dirilmiş oldular. Tüm Rum kuruluşları dehşet bir kampanya sürdürüyorlar. Kongre'yi toparlayıp sığağı sığağına ambargo olmasa dahi, hiç değilse yardımgeciktirilmesi veya bir bölümünün kestirilmesi için, dev bir kampanya sürdürüyorlar. Başarılı başaramayacakları en geç yarın belli olacak.

Kimse eskisi gibi toptan askeri ve ekonomik ambargo beklemiyor, ancak 1983 yardımının tehlikede olduğu ortada. Hayret doğrusu, bazen kendimizi gerçekten dünyada tek başımıza yaşıyormuş gibi sanıyoruz."

17.Kasım tarihli Milliyet Gazetesi'nde Mehmet Barlas, "Yeni bir Durum" başlıklı yazısında ise:

" Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşu ertesindeki gelişmeler tahmin edilenden farksızdır.

Yeni bir Türk Devleti'nin kuruluşunu ve Kıbrıs Türkleri'nin varlığının yeni bir güvenceye bağlanmasını, Türkiye, destek sağlayarak karşılamıştır. Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Ankara'dan sonra Bengaldeş tarafından da tanınmış olması önemli bir gelişmedir. Fakat bütün bu görüntü, ortaya çıkan problemleri de unutturmamalıdır.

Nitekim başta ABD ve İngiltere olmak üzere, çeşitli dış ülkeler sert tepkiler göstermektedirler . Yunanistan'ın bu durumu istismar etmeye çalışacağı da kesindir.

Bu konu, Türkiye'yi önümüzdeki günlerde oldukça uğraştıracaktır. Demokrasiye geçiş döneminde bulunan Türkiye, şimdi çok önemli bir diplomatik sorunu da çözmek durumundadır. Özellikle Türk-Amerikan ilişkilerine ve dış yardım alanına yansımalar yapabilecek olan bu sorunun, iç siyasal istikrarı sarsmamasına dikkat etmeliyiz.

Neticede, seçim kazanmış bir hükümet, gündem de olmayan bir emrivaki ile karşı karşıya kalmıştır. Bütün potansiyelini kalkınmaya yöneltmek için hazırlık yapan Türkiye, şimdi, bir dış bunalımı aşmak durumundadır.

Başbakan Uluşu'nun bile sürpriz biçiminde değerlendirdiği bu yeni durumu, Türkiye Cumhuriyeti, kendi iradesi dışında olsa da, kabullenmek zorunda kalmıştır. Kıbrıslı soydaşlarımız bunun kıymetini bilmelidir " diyordu.

Uğur Mumcu'nun 16.Kasım tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde ki "Bağımsızlık" adlı yorumu ise Kıbrıs olaylarına çok değişik bir boyut getiriyordu. Yazının içeriği şöyle :

"Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti" adıyla bağımsız bir devlet olduğunu ilan etmesi 1974 yazındaki "Kıbrıs Barış Harekâtı"ndan sonra oluşan "Fiili durum" un hukuksallaşması ve siyasal kimliğe bürünmesi demektir. Bu gelişmenin şaşılacak bir yanı yoktur. Olayın tek bilinmeyen yanı, bağımsızlığın ne zaman ilân edileceğiydi.

Kıbrıs, olağanüstü önemde stratejik bir konuma sahiptir. Ortadoğu olayları Kıbrıs'ın bağımsızlığını ilân etmesi, hiç şüphesiz uluslararası gelişmelerde yeni sorunlar doğuracak ve bu sorunlar, Türkiye'nin yeni iç ve dış siyasetine yansiyacaktır. Olayın, bundan sonraki önemli yanı, bu yeni gerginliklerden kaynaklanacaktır. Bu sorunun, Türkiye'nin iç ve dış politikasına ne tür değişiklikler getireceği, bundan sonra gelişen olaylara bağlıdır.

1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, haklı ve yerinde bir askeri müdahaledir. Ecevit Hükümeti, o günlerde 1960 Londra ve Zürih Antlaşmalarına dayanarak,

İngiliz Hükümetine, Kıbrıs'ın bağımsızlığını sağlamakla yükümlü üç devletten biri olduğunu anımsatmış ve "Garanör Devlet" olarak Kıbrıs'taki kargaşaya Türkiye ile birlikte müdahale etmesini istemiştir.

Bugün, Londra ve Zürih Antlaşmalarının varlığından söz eden İngiliz hükümetleri, 1974 yazında yükümlülüğünü yerine getirmekten ısrarla kaçınmıştı. 1974 yazında Makarios yönetimini deviren Sampson, Yunan Cuntası'nın "ENDSİS düşlerine" ve plânlarına uygun olarak Atina'daki cuntaya özdeş bir faşist rejimin kurulması için eyleme geçiriliyordu. Kıbrıs'ın bağımsızlığını korumakla görevli üç "garanör devlet" ten biri olan Yunanistan, faşist darbenin içindeydi. İngiltere, ikinci garanör devlet" olarak olaya karışmak istemiyordu. Bu koşullarda, Kıbrıs Türkleri'nin can ve mal güvenliklerini korumak için Ada'ya çıkartma yapmaktan başka yol kalmamıştı. Çıkartma yapıldı ve Ada'da yaşayan Türklerin can ve mal güvenlikleri, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından güvenceye alındı.

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan hemen sonra dünya kamuoyunca Türkiye aleyhine rüzgârlar estirildi. Bütün dünyada yaygın olan "Rum Lobi" leri uluslararası kuruluşlarda Türkiye aleyhine kararlar çıkarttılar.

Bu arada, Yunan cuntası devrildi ve yerine Karamanlis yönetiminde bir çeşit "Milli Birlik Hükümeti" kuruldu ve Yunanistan çoğulcu demokrasiye geçiverdi. Artık dünya kamuoyunda, Yunanistan'ı eleştirmek ve suçlamak için herhangi bir neden de söz konusu değildi. Albayların iktidara geldikleri 1967 yılından 1974 yılına kadar, Yunanistan'ı eleştiren dünya kamuoyu, albayların devrilmesinden sonra Atina'yı alkışlamaya ve desteklemeye başladı.

Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye "silah ambargosu" koyması, Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyledir. Yurt dışında Türk diplomatlarına yönelen Ermeni saldırıları 1975 yılından sonrasına rastlamaktadır. Türkiye'de terör eylemlerinin gizli bir elle yönetilmesi, Türkiye'ye binlerce silah ve mermi-nin sokulması ve ülkemizin "destabilizasyon" adı verilen anarşi ve terör bataklığına sürüklenmesi, Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan hemen sonra başlatılmıştır.

Türkiye'nin dünya kamuoyunda yıpratılması ve "silah ambargosu" ile ekonomik bunalıma sürüklenmesi, Kıbrıs Barış Harekâtı nedeniyledir.

Türkiye'nin son yıllarda uğradığı örtülü iç savaşın nedenini Kıbrıs'a bağlamak belki yanlış olur, fakat bu olaylarda aynı döneme denk düşmektedir. Terör, hiç şüphesiz bir çok nedene bağlıdır. Bu amansız terörün Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan hemen sonra başlatılmasının, herhalde, düşündürücü bir yanı olmalıdır.

Terör'ün "dış nedenleri" derken bu konunun da gözden ırak tutulmaması gerekir. Ermeni terörünün, nedeni araştırılırken, Güney Kıbrıs'ta üstlenen ve Lübnan'dan gelip Güney Kıbrıs'ta sahte pasaport alarak, Fransa'ya geçen Ermeni teröristlerinin terör trafiğinin gözardı edilmesi yanlış olur.

Kıbrıs sorununu, yalnızca Kıbrıs ile ilgili bir sorun sanmak yanıltıcı bir görüştür. Kıbrıs olayını, Türkiye'yi kuşatan siyasal koşullardan biri olarak görmekte yarar vardır.

Türkiye, Kıbrıs sorunu nedeniyle, yeniden yalnızlığa itilme tehlikesinin eşiğindedir. Bu yeni gerginliğin yaratacağı sorunlara karşı iç siyasette yumuşak ve barışçı bir ortamın yaratılması yaşamsal önemde bir zorunluluk sayılmalıdır."

Mehmet Ali Birand 19.Kasım tarihli Milliyet Gazetesi'nde tepki'nin büyük olmasını " Neden Bu Kadar Büyük Tepki ile Karşılaşıldı? " adlı yazısında şu şekilde açıklıyordu :

"KKTC'nin bağımsızlık kararının dış yankıları, Amerikan Kongresi'nden Birleşmiş Milletler'e , AET'den Bağlantısızlar'a kadar herkes tarafından ortaya konuldu. Genelde olumsuz bir adım şeklinde nitelendirildi ve kınandı. Türkiye'nin çok yakın dostu olan bazı ülkeler dahi tepkilerin yoğunluğu karşısında vermek istedikleri desteği korkularından ya tam veremediler veya biraz daha heyecanların dinmesi için ertelemek zorunda kaldılar.

Neden?

Gerçekte KKTC'nin bağımsızlık ilânı çok geç kalmış bir karardır ve Türk yöneticileri açısından da haklı temel nedenleri vardır.

Doğrudur, Kıbrıs Rum toplumu, devlet niteliğini ellerinde tuttuklarından dolayı Türk tarafını tüm uluslararası ilişkilerde köşeye kolaylıkla sıkıştırıyorlardı.

Doğrudur, bu siyasal üstünlüklerini ekonomik ve mali alanlarda da kullanıyor ve Türk tarafına tam bir ambargo uyguluyorlardı. Türk tarafını sürekli şekilde küçümsüyor ve bulunabilecek bir çözümün temeli olacak "eşitlik" ilkesine yanaşmıyorlardı.

Belki kendi açılarından haklıydılar. Sürdürdükleri bu taktiği "Neden sıkıştırmıyalım gelip siz bizim toprağımızı aldınız" gerekçesine bağlıyorlardı. Ancak belki zorunluktan, belki de büyük hata sonucu Türk tarafını sıkıştırdıkları gibi, yavaş yavaş Türkiye'nin işlerine karışacak kadar da ileriye gitmeye çalışıyorlardı. Bunun son örneği de 11.Kasım günü Kıbrıs Rum daimi delege yardımcısının B.M.'de Türkiye'yi Ermenileri soykırıma tabi tutmak ve bazı azınlıkları yok etmekle suçlayan konuşmasıydı.

KTFD'nin bağımsızlık ilân etmesi doğaldı ve haklıydı.

Ancak gelin görün ki oturtulduğu temel ve ilân edildiği günkü koşullar ve genel görünüm, bu haklı davanın büyük tepkiyle karşılanmasına yol açtı. Zira KKTC'nin bağımsızlığı olağanüstü bir adımdı. Normali, alışılmış statükoyu dünya kamuoyu önünde bozuyordu. Böylesine olağanüstü bir adımın atılması içinde dış dünyaya inandırıcı, sağlam temellere oturtulmuş "gerekçeler" bulmak veya yaratmak gerekiyordu. Başka bir deyimle oyunun uluslararası kurallara göre oynanması gerekiyordu. Ancak bu şekilde, böylesine olağanüstü bir adım, daha kolaylıkla savunulabilir, destek vermeye hazır ülkeler daha kolaylıkla harekete geçirilebilir, hiç değilse tepkilerin sertlik ölçüsü azaltılabilirdi.

Bakın, KKTC'nin bağımsızlığını açıklamasından bir gün önceki 14 Kasım günkü hava nasıldı? Bugün tepki gösterenlere göre durum aynen şöyleydi:

B.M. Genel Sekreteri De Cuellar, uzun bir aradan ve oldukça çetin müzakerelerden sonra, toplumlararası görüşmeleri başlatabilmek için iki tarafın liderine bir zirve yaptırmayı kabul ettirmiş, bunun içeriğini hazırlıyor ve taraflardan kışkırtıcı hiç bir girişimde bulunmamasını istiyordu.. Ada'da hiç bir olay yoktu. Hatta Lübnan'daki durum nedeniyle Kıbrıs'taki sükûnet çok ülkeyi memnun ediyordu. Türk-Yunan ilişkilerinde de önemli bir gérilim görülmüyordu.

İşte böyle bir hava içinde birden KKTC'nin bağımsızlığı ortaya çıkıverdi. İşte bu nedenle de herkes "Neden?" diye sordu. Bu nedenle tepkiler büyük oldu. Zira ortada, o anda böylesine olağanüstü dramatik bir harekâtı gerektirecek neden görülemiyordu... Türk tarafı bağımsızlık adımını binlerce defa haklı gösterecek olaylarla kararlarla karşılaşmış, ancak o zamanlarda böyle bir yola başvurmamıştı..

İşte tepkilerin nedeni bunlardır.

Artık bunlar geride kaldı. Mutlaka kararın bu zamanlamasının bizim bilemediğimiz çok önemli nedenleri vardır.

Şimdi artık ileriye bakıp, bundan sonra ne yapılması gerektiğini iyice plânlayıp, hemen kolları sıvamak gerekir. Eskiye düşünüp sinirlenmek yerine eskiden ders alıp ileriye bakmalıyız.

Zira şimdi Türkiye'nin dış sorunlarına bir yenisini daha eklenmiştir. Hiç değilse, bu adımın Türk toplumuna yararlı olmasını sağlamalı, Türkiye'ye yansıtılabileceği zararları da, en az noktaya indirmenin yollarını bulmalı.

Türkiye, Kıbrıs'taki vatandaşlarını yalnız bırakamaz. Daima onların yanındadır ve yanında olmayı da sürdürecektir.

KKTC, Kıbrıs Türk toplumu ve Türkiye için hayırlı olsun."

18.Kasım tarihli Haluk Ülman'ın Hürriyet'te yayınlanan "Uluslararası Politika Kazanı Kaynıyor" adlı yorumunda ise şöyle denmekteydi:

" Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nin kuruluşunun üçüncü gününde Kıbrıs sorunu, Ada'dan uluslararası politika alanına kaymıştır.

.....

Gerçekten, Kıbrıs Rumları'nın Lideri Kipriyanu, Türklere karşı silahlı harekete geçmeyi düşünmediklerini söylemekle, Ada'daki oldu bittiyi yerinde ve kendi başlarına değiştirme gücünden yoksun olduklarını açığa vurmaktadır.

.....

Ada Türkleri'ne ve Türkiye'ye karşı, doğrudan doğruya harekete geçmeyi göze alamayınca, Rumlar ve Yunanistan, şimdi konuyu uluslararası alana aktarma, Türkiye'yi burada köşeye sıkıştırma çabası içindedirler. Başta Amerika ve İngiltere olmak üzere tüm Batılıları, Avrupa kuruluşlarını ve B.M.'i Türkiye'nin karşısına çıkarmaya çalışıyorlar. Ancak bu çabaları da istedikleri sonucu vermekten şimdilik uzak görünüyor. Gerçi İngiltere, Yunanistan ve Kıbrıs'lı Rum'lar' la işbirliği yaparak konuyu Güvenlik Konseyi'ne götürmekte onlara yardımcı olmuştur. Ama, işi Türkiye'ye karşı yaptırımlar öngören bir kararın çıkarılmasına kadar götürmeyeceği umuluyor.

Yunanistan dönem başkanlığı yaptığı Avrupa topluluğunda bile, Türkiye'yi açıktan suçlayan bir karar çıkartmamıştır. Topluluk, olayı kaygı ile izlediğini söyleyen ve tüm ilgilileri yeni devletin bağımsızlığını tanımamaya çağırان bir bildiri ile yetiniyor. Öteki devletlerin çıkardıkları kınama bildirileri etkisiz, tanımama kararları ise anlamsızdır. Çünkü bu günkü duruma, iyiye doğru da, kötüye doğru da bir değişiklik getirmiyor.

Aslında, bütün bunların kuru gürültü olduğunu bilen Yunanistan ile Kıbrıs Rumları'nın, olaydan sorumlu tuttıkları Türkiye'yi, zorlamak bakımından umut bağladıkları iki yer, Amerikan Kongresi ile Birleşmiş Milletlerdir. Reagan yönetiminin olayı kınamakla ve yeni devleti tanımayacağını açıklamakla yetinmesi üzerine ondan medet umamayacaklarını görerek Kongre'yi devreye sokuyorlar. oradaki Yunan asıllı üyelerin eliyle, Türkiye yeni devleti tanımaya ve desteklemeye devam ederse ona karşı yeni bir silah ambargosu kararının çıkarılmasına çalışıyorlar. Ama Reagan 1975-1978 yıllarında uygulanan

eski ambargoyu "büyük bir yanlış" diye nitelediğine göre, aynı yanlışın bir kez daha yapılmasını önlemeye çalışacak olmalıdır. B.M.'ne gelince, Rumlar ve Yunanistan orada Türkiye'ye karşı yaptırım kararı çıkarmaya uğraşacaklar. Ama orada da önemli olan devletler kalabalığı değil, Birleşik Amerika'nın ve İngiltere'nin tutumudur. Bu iki ülke ise, büyük bir olasılıkla Kıbrıs sorununu uluslararası forumlarda ve yaptırımlar yolu ile değil, ilgili devletler arasında görüşmeler yoluyla çözümlenmek isteyeceklerdir. O bakımdan, beklenmedik bir gelişme olmazsa Birleşmiş Milletler'den de Türkiye'yi fazla sıkıntıya sokmayacak bir karar çıkmasını beklemek gerekiyor.

Son olarak Moskova'nın tutumunun da, ilgi çekici olduğunu söylemek gerekir. Dışında kaldığı her uluslararası sorunda olduğu gibi Kıbrıs konusunda da uluslararası bir konferansın toplanmasını istemekle yetiniyor. Tabii, Batı buna yanaşmayacağı için toplanamayacağını bile bile...

Kısacası anlaşılın o ki, iş dönüp dolaşacak, sonunda gene Birleşik Amerika, İngiltere, Türkiye, Yunanistan dengelerinde ve ilişkilerinde düğümlenecek.

Gerisi günlük ayrıntıdan ibarettir ".

18 Kasım Milliyet Gazetesi'nde ki Sami Kohen'in "Tarafları Masaya Oturtmak İçin Formül Aranıyor" adlı yazısının içeriği şöyle :

Kıbrıs Rum yönetimi, KKTC Başkanı Rauf Denktaş'ın Maraş'ın B.M. denetiminde yerleşime açması ve geçici bir yönetim altına konması konusundaki önerisini reddetti.

Lefkoşe'de bir Rum yetkilisi, Denktaş bağımsızlık ilânı kararını geri almadan hiç bir konunun ele alınamayacağını bildirdi.

Maraş'ın yerleşime açılması ilk bakışta cazip görülebilir. Fakat bu önerinin hareket noktası KKTC'nin varlığının tanınmasına dayanıyor ki, bu kesinlikle kabul edilemez. Türk tarafıyla herhangi bir konunun müzakeresi, Denktaş bağımsız devlet başkanı olduğunu iddia ettiği sürece mümkün değildir.

Bizce Denктаş'ın yaptığı öneri sadece propaganda ve siyasal bir manevradır" .

Lefkoşe'deki yabancı diplomatik çevreler Maraş'ın yerleşime açılması önerisini özellikle bu bölgeden güneye göç etmiş Rumlar için cazip görülebileceğini, fakat Kipriyanu yönetiminin KKTC'yi tanıma pahasına böyle bir öneriyi kabul etmesinin beklenemeyeceğini belirtiyorlardı. Ancak bazı Batı'lı diplomatlar, B.M.'nin kararından sonra De Cuellar'ın özellikle "ABD'nin teşvikiyle" gene devreye girerek, iki tarafı masaya oturtmak için yeni bir formül bulmaya çalışacağını belirtiyorlardı.

Kıbrıs'ın iki bölgesinde de Güvenlik Konseyi'nin kararı bekleniyordu. Rumlar'ın umudu, Bağlantısızların sert karar tasarısının kabul edilmesiydi. Türk yetkililer ise, tüm tasarıların gerçekleri dikkate almadığını belirtmekle beraber, İngiliz tasarısının "ehvenişer" olduğunu ve en azından daha kötü bir kararın çıkmasını önleyebileceğini söylüyorlardı. Bu çevreler gerek Güvenlik Konseyi'nden, gerekse Genel Kurul'dan çıkacak herhangi olumsuz bir kararın KKTC tarafından geçerli sayılmayacağını belirtiyorlar ve bir yetkili de "KKTC artık kurulmuştur. Bu kararın geri alınabileceğini kimse hayal etmemelidir. Bu karardan geri dönülemediğine göre, dünya, Rumlar'ın böyle bir hayale kapılmasına meydan verecek davranışlardan sakınmalıdır" diyordu. B.M. Özel Temsilcisi de bir beyanatında "Eğer Rum tarafı De Cuellar'ın önerilerini reddetmeseydi, Türkler de bağımsızlık ilân etmezdi." tarzındaki sözleri Rum basınında Kipriyanu'ya karşı yeni eleştirilere yol açıyordu.

19.Kasım.1983 günü, B.M.Güvenlik Konseyi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ilânının geri alınmasını öngören İngliiz karar tasarısını 13'e karşılık 1 oyla kabul ediyordu.

Pakistan karara karşı çıkarken, Ürdün çekimser kalıyordu. KKTC Başkanı Rauf Denктаş "Bağımsızlık kararının geri alınmasının söz konusu olmadığını" söylüyordu.

Türkiye oylamadan hemen sonra kararı tanımayacağını açıklıyordu. B.M. Güvenlik Konseyi'nde kabul edilen tasarı, Kıbrıs Türk liderlerinin bağımsızlık ilanını geri almaları çağırısında bulunuyor, kararda bağımsızlık ilânının bir

değerinin olmadığı öne sürülüyordu.

İngiliz Hükümeti'nce hazırlanan ve B.M. Güvenlik Konseyi'nin kabul ettiği tasarı, ayrıca tüm ülkelere KKTC'yi tanımamaları çağırısında bulunuyordu.

İngiltere'nin hazırladığı karar tasarısının içeriği "Kıbrıs Türk Makamlarının Kıbrıs'ı bölmeye kalkışan bilidirisini kınıyor, bu bildirin geri alınmasını istiyor,

Ada'daki yabancı askerlerin geri çekilmesini öngören daha önceki B.M. kararlarının uygulanmasını talep ediyor,

B.M. Genel Sekreteri'nin, Kıbrıs'ta erken çözüm sağlayacak bir biçimde toplumlararası görüşmeleri başlatacak girişimler yapmaya ve bunları Ada'daki iki toplum ve Türkiye ile Yunanistan hükümetleri nezdinde oluşturmaya,

Bütün devletleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenlik, bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeye,

Ve Ada'da Kıbrıs Cumhuriyeti dışında başka hiç bir hükümeti tanımamaya çağırıyordu.

19.Kasım tarihli Tercüman Gazetesinde, KKTC Başbakanı Mustafa Çağatay, Bağımsızlık kararının geri alınmasıyla ilgili bir açıklama yaparak, "Bağımsızlık kararını kesin ayrılık için değil, eşit şekilde birleşmek için aldık" diyordu.

Çağatay Lefkoşe'de yaptığı açıklamada, Rum yönetimini iki bölgeyi iki toplumlu, bağımsız ve bağlantısız bir federasyon meydana getirilmesi için görüşme masasına davet ederek " Kıbrıs'ın gerçeklerinin ve yıllardan beri halkımızın çektiklerinin eninde sonunda dikkate alınacağını ve yanlış bakış açılarının terk edileceğine inanıyorum" diyordu.

Aynı gün, Bağımsızlık Kararı'nın geri alınamayacağını, alınmasının söz konusu olmadığını belirten Denktaş, "Bağımsızlığımız 20 yıllık mücadelenin sonucudur. Barış için, iki kesimli federasyonu oluşturmak için eşit şartlarda görüşmeye

hazır olduklarını" yineliyordu.

20.Kasım tarihli Cumhuriyet Gazetesi ise konuya şu şekilde yer veriyordu:

"Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Reagan'ın özel temsilcisi Donald Rumsfield'in getirdiği bağımsızlık kararının geri alınmasını isteyen mesajına verdiği yanıtta "Kıbrıs'ta bağımsız devlet ilânından geri dönülmesinin söz konusu olmadığını" ayrıca "Türkiye'nin KKTC'yi tanımaktan vazgeçmesinin beklenemeyeceğini" bildiriyor ve bu "bizim Kıbrıs'lı Türkler'e karşı manevi borcumuzdur" diyordu.

Evren, bu çerçevede Türkiye'nin Ada'da bir bölünme arzulamadığını, nihai bir çözüme ulaşmak için toplumlararası görüşmelerin yeniden başlatılması amacıyla Türk tarafının yardımcı olmaya hazır bulunduğunu bildiriyordu.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başkanı Rauf Denktaş, "B.M. Güvenlik Konseyi'nde alınan kararı tanımıyoruz. Karar geçersiz ve gerçek dışıdır. Artık bizim varlığımızın farkındalar" diyordu.

Denktaş, Bayrak Radyosu ve Televizyonu'na verdiği özel demeçte karar konusunda şunları söylüyordu. "Buraya devletimizin varlığını ve bu devleti fiğin kurmak zorunda kaldığımızı anlatmaya geldik. Rumlar iki kesimli federal sonuç istiyorlarsa kendileriyle görüşmeye hazırız. Halbuki burada yaptıkları bütün konuşmalarda, 1977 ve 1979 anlaşmalarından kaçmak ve bizi bir azınlık olarak mütalaa etmek niyetindedeler. Halbuki Güvenlik Konseyi'nde ki tüm konuşmacılar, doruk toplantılarına atıfta bulunarak, iki kesimli federasyon gereklidir, hal çaresi budur demek suretiyle, Rumların almak istedikleri neticeyi kendilerine aldirtmamışlardır. En kesin şekilde devletimizin var olduğunu ve var olacağını bunu yapmakla Kıbrıs'ın egemenliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü yok etmek niyetinde olmadığımızı, bilakis iki halka dayalı bağımsızlığı ve iki halkın hakkı olan toprak bütünlüğünü ancak bu şekilde koruyacak hale geldiğimizi duyurduk. Kıbrıs'ta iki halkın varlığının, bunların eşitliğinin kaale alınması gereklidir".

Denktaş B.M. kararına tepki niteliğindeki düşüncelerini B.M.'de şöyle açıklıyordu : " Kim Ne Derse Desin Bu İş Bitti, Hakkımızı Aldık."

KKTC Devlet Başkanı Rauf Denktaş, oylamadan sonra söz alıyor ve herhalde son yıllarda B.M. Güvenlik Konseyi'nde yapılan en dramatik ve heyecanlı konuşmayı yapıyordu. Zaman zaman sesi heyecandan titreyen, ancak diplomatik deneyimlere alışmış B.M. Güvenlik Konseyi'nin bu konudaki alışkanlığını hiçe sayarak ve son derece kesin kelimeler kullanarak konuşan Denktaş, özetle şunları söylüyordu :

" Tam 20 yıldır bu Türk toplumu öldürülüyor, eziliyor ve hırpalanıyordu. Kıbrıs'ın yüzde iki oranındaki bir parçasına sıkıştırılmıştı. Sizlere yardım etmeniz için yalvardık, neredeydiniz? 20 yıldır ne yapıyordunuz? Bugün karşımıza birdenbire 1963 Anayasası'nı ve Garanti Antlaşmasını çıkartıyorsunuz. Biz öldürülürken, ezilirken, garantörler neredeydiler? Çöp tenekesine attığınız Garanti Antlaşmasının şimdiki farkına vardınız? Öldürüldüğümüz sırada garantörler neredeydi? Eğer Türkiye olmasaydı bugün bizden iz bile bulamazdınız. Bütün bunlar olurken yoktunuz ve ne zaman ki Türkiye, Yunanistan'ın Ada'yı istila edip, Makarios'u öldürmeğe kalkmasına müdahale etti, herkes ayaklandı. Bugün biz haklarımızı korumak için bir adım attık. Biz ne yaptık da böylesine hepimiz üzerimize geliyorsunuz? Neden dünya ayaklanıyor? Hakkımızı korumaktan başka ne yaptık? Bugün aldığınız karar, benim halkımı Rum'un esiri yapmaktır. Tam 20 yıldır olayları ters gördünüz, gelişmelerin gerçek yüzünü görmemezlikten geldiniz. Artık yeter. Benim halkım kendi hakkını kendi kararlaştırır. Buna da kimse karışamaz. Siz bizi Rum'lara tabi bir toplum yapmak istiyorsunuz. Buna ne hakkınız vardır, ne de gücünüz. Kararı benim halkım aldı, bundan dolayı iftihar ediyoruz ve siz geri alamazsınız. Zira biz hakkımızı aldık. Burada bana eşitlikten, insan haklarına saygıdan söz ediyorsunuz. Biz öldürülürken neredeydiniz? Mezarlarımız kazılıp ölülerimiz çıkarılırken neden görmemezlikten geldiniz? Şunu çok iyi bilin ki, Kıbrıs'ın Helenleştirilmesine izin vermeyeceğiz. Zira Kıbrısta onlar kadar bizimde hakkımız vardır. Kıbrısta bir Türk, bir de Rum toplumu vardır. Kıbrıs'ı sadece Rum toplumunun temsil edeceğini söylediğiniz sürece bir sonuç alamazsınız. Siz istediğiniz kadar Rum toplumunu tanıyın. Biz tanımıyoruz. Silahlı soygunculara meydanı boş bırakmayacağız. Bu adımı atmamıza da kendileri neden oldu. Bize başka bir seçenek bırakmadılar. Çin ve Doğu Almanya'yı 20 yıl süreyle tanımadınız. Bakın bugün aramızda oturuyorlar. Biz de bekleriz. Biz Kıbrıs'tan ayrılmıyoruz.

Tam tersine bağımsız, iki bölge, iki federal devletli, bağlantısız bir Kıbrıs'ın gerçek güvencesi biziz. Şimdi önünüzde Rum toplumuna çağırıda bulunuyorum. Gelin eşit şekilde ve iki bölge, iki federe devletli bir Kıbrıs yapalım. Biz buna hazırız, ama, Rum'un esiri olmaya değil..."

Denktaş, B.M.'de konuşmasından sonra yaptığı açıklamada da " Kendi devletimizi ilân etmemiz, dünyaya, Avrupa ve Amerika'ya Türk toplumunun hakkını hatırlattı. Artık bizimde varlığımızın farkındalar" dedi.

Denktaş, İslâm ülkeleri temsilcileriyle bir dizi görüşme yaparak " İslâm ülkeleri tarafından tanınacak mısınız? " yolunda bir soruya KKTC Devlet Başkanı, "Yavaş yavaş tanınacağız. Bugünkü karardan sonra bir bölümü haklı olarak çekimler davranacaklardır. Ancak sonra yavaş yavaş tanıyacaklarından eminim" dedi.

Karar tasarısının ağır olmadığına da değinen Denktaş, "Rumlar bize yaptırım ve Rodezya gibi ambargo uygulatılmasını ve Türkiye'nde ismen kınanmasını istiyorlardı. Başaramadılar. Delegelerin bir çoğu gelip tebrik ettiler bizi. Rumları silahlı soygunculukla suçladım, yanıt dahi veremediler" dedikten sonra önümüzdeki dönemlerde ne olabileceğinin de şöyle anlattı :

" Biz 1977'de Makarios ile zirvede saptadığımız, iki bölge ve iki toplumlu bir federe devlet ilkesinden hareket ederek, derhal müzakerelere hazırız. Kıyriyanu'nun daha yeni tekrarladığı gibi üniter devlet değil " .

Güvenlik Konseyi'nin oturumunda bir konuşma yapan Türkiye Daimi Delegesi Çoşkun Kırca, Rum Dışişleri Bakanı Yakova'nın bağımsızlık kararının geri çekilmesini istemesine atıfta bulunarak, "ortada bir bilgisizlik örneği var. Türklerin lügatında geri çakmek diye bir kelime yoktur" dedi.

Kırca konuşmasında, karar metninde "Toplumlararası görüşmeler" kelimelerine rastlanmamasının hayret verici olduğunu belirttikten sonra da " B.M. Genel Sekreteri'nin gözetimi altında iki türlü görüşme olur. Ya iki toplum arasında eskiden olduğu gibi veya bağımsız iki devlet arasında görüşme yapılır. Genel Sekreter yeni bir yöntem geliştirmek istiyorsa, örneğin taraflar arasında mekik

diplomasisi yoluna başvuracaksa bunun koşulu vardır. Birincisi, görüşmeler iki bağımsız devlet arasında olur, ikincisi her iki tarafında eşit mutabakatına bağlı kalınır. Yeni bir yöntem geliştirilecekse, görüşmeler iki toplum değil iki devlet arasında yapılır" dedi (72).

Sami Kohen'in, Milliyet Gazetesi'nde 20.Kasım tarihli " Bu karardan Ne çıkar" başlıklı yorumu şöyle :

"Güvenlik Konseyi'nin kararı, KKTC'de, gerek yetkilileri, gerekse halkı fazla şaşırtmadı ve etkilemedi. kararın bu şekliyle çıkması bekleniyor, hatta daha kötüsünün çıkması olasılığı karşısında "ehven'i şer" sayılıyordu.

Yetkililer daha baştan bağımsızlık ilânını geçersiz sayan ve bu kararın geri alınmasını isteyen herhangi bir tasarının Türk tarafınca kabul edilme-yeceğini söylüyorlardı, şimdi de bunu tekrarlıyorlar.

Tarafsız diplomatik gözlemciler bu kararın ilk bakışta Kıbrıs Rum yönetimi için bir başarı olduğunu belirtiyorlar. Bir bakıma Kıpriyanu'nun istediği oldu. KKTC yasadışı ilân edildi, bağımsızlığın iptali istendi, tanınmaması çağrısı yapıldı. Bütün bunlar bir diplomatın dediği gibi Rumlara "zafer çiğlıkları" attıracak unsurlar.

Ancak bu kararın geçerliliğinin yanı sıra, etkinliği nedir?

Türk yetkilileri kararın hiçbir etkinliği olmadığı görüşündeler. Bunca yıllık mücadeleden sonra kurulan KKTC'nin kendi kendini yok etmesi düşünülemez. Diğer ülkelerce tanınması veya tanınmaması da bu aşamada bu kadar önemli bir olay değil. Yeni devlet bağımsızlığını, özellikle ekonomik potansiyelini güçlendirerek sürdürebildikçe yaşayacaktır.

Diplomatlar Güvenlik Konseyi kararında Türk tarafının lehinde iki nokta görüyorlar, birincisi kınayıcı, suçlayıcı ağır bir dil kullanılmaması ikincisi de (ve en önemlisi) ambargo gibi yaptırımlar öngörmemesi. Karar için "ehven'i şer" denmesinin nedeni de bu.

(72) BİRAND, Mehmet Ali, 20.11.1983, Milliyet.

B.M. çevreleri ayrıca, kararın Genel Sekreter De Cuellar'a çözüm için barışçı çabalarını sürdürmek ve görüşmeleri yeniden başlatmak için çağrıda bulunan bölümüne işaret ediyorlar. De Cuellar herhalde iki tarafı yeniden masaya oturtmak için yeni bir formül arayacak".

Bir Türk yetkilisinin şu sözleri, şu anda KKTC'deki genel havayı yansıtıyor: "Bu karar hiçbir şeyi değışitirmez. Bugünkü gürültü, patırtı da birkaç hafta sonra biter, dünya gene bizi unuttur biz de işimize bakarız".

Sami Kohen, 22.Kasım günü Milliyet Gazetesi'ndeki "Neden Tanımıyorlar" adlı yazısında tanımama nedenlerini şöyle açıklıyordu :

"KKTC'yi neden kimse tanımıyor? İlerde iki-üç ülkenin dışında dünya bu devleti tanımazsa ne olur.

Kıbrıs Türkleri'nin bu soruyu merak ve üzüntü ile sormalarının nedeni, doğrusu şu ana kadar Bangladeş dışında hiç bir ülkenin yeni devleti tanımamasıdır. Hatta Bangladeş'in tanıma ile ilgili resmi belgesi Lefkoşe'ye ulaşımadığı için, yapılan yalanlamalar, Dakka'nın tutumu hakkında kuşklar yaratıyor.

Önce gerçeğı görelim, nedenlerini araştıralım, ondan sonra ne olabileceğini hesaplayalım.

Evet, Kıbrıs Türkleri'nin bağımsızlığını şu anda kimse kabul etmiyor. Batı ve Doğu blokları ile Üçüncü Dünya Ülkeleri, bu konuda tam bir görüş birliği içinde. Güvenlik Konseyi'nde ABD ve Polonya'nın, Çin ve Guyana'nın uyum içinde oldukları ve aynı yönde oy kullandıkları az görülmüştür. Ne gariptir ki, Kıbrıs sorunu böyle bir uyum ve fikir birliği sağlamıştır.

Bunun nedenlerini şöyle özetleyebiliriz :

1. Kıbrıs (yani Rum yönetiminin hakim olduğu Kıbrıs Cumhuriyeti), bir devlet olarak tanınıyor. Türklerin toplu olarak yaşadıkları Kuzey'de bağım-

sızlık ilân etmesi "ayrılıkçı" bir hareket sayılıyor. Dünya kamuoyunun aklına hemen, vaktiyle Biafra'nın Kongo'dan ayrılması veya Rodezya'daki beyaz azınlığın "tek yanlı bağımsızlık" ilân etmesi geliyor. Genelde bu tür bağımsızlık ilânı tasvip görmüyor ve hatta kaygı yaratıyor.

2. Kaygı duyanların başında Üçüncü Dünya Ülkeleri geliyor, çünkü bu ülkelerin çoğunda merkezi hükümetten kopmak isteyenler var. B.M. Koridorlarında Afrikalı ve Asyalı pek çok delege bize daha önce de "Kıbrıs Türkleri haklı olabilir, ama bizim başımıza böyle bir sorun çıkmaması ve emsal gösterilmemesi için, Rumların lehinde oy kullanmak zorundayız" demişlerdir.

3. Batı'nın da, Doğu'nun da bugün çıkarı, Kıbrıs statüsünün değişmemesi lehindedir.

4. Rum yönetimi, İngiltere'ye üs verir, Sovyetler'le flört eder, Üçüncü Dünya'nın liderliğine oynar. Bu üçlü oyunda destek sağlayabiliyor.

5. Türk tarafı (ve Ankara) maalesef kendi görüşünü dünyaya yaymakta ve savunmakta pek başarılı olamamıştır. Tanıtımda Kıbrıs Rumları (ve Atina) daha ustadır.

Bu durumda KKTC'yi tanıyan çıkmayacak mı?

Zamanla çıkabilir. Bu daha önceki bir yazımızda belirttiğimiz gibi, "uzun mücadele" gerektiren bir adımdır.

Ama tanınmayı kafaya takmayalım. Görül çok ülkenin KKTC'yi tanımasını ister. Ama tanımazsa "yaşamaz" diye bir şey yoktur. Çin çeyrek yüzyıl tanınmadı, yaşadı ve sonunda tanındı. Taiwan'ı bugün tanıyan hemen hemen yok, ama yaşıyor. İsrail'i tanımayan çok, ama mevcut.

Önemli olan, varlığını sürdürecektir güce sahip olmaktır. KKTC siyasal ve ekonomik varlığını pekleştirebiliyor mu? Bugün için tanınmasa da "vardır" demektir ve önemli olan da budur."

24.Kasım.1983 günü Milliyet Gazetesi'nde Sami Kohen, Rumların, Türk tarafıyla anlaşması gerektiğini ve bunun " son fırsat" olduğunu açıklıyor ve şöyle diyor :

"Kıbrıs Türkleri'nin bağımsızlıklarını ilân etmesi Ada'da, Türk ve Rum toplumlarının federal bir devlet kurarak, yanyana barış içinde yaşamaları için son fırsattır.

Bu fırsat da kaçırılırsa, belki de "Kıbrıs Federal Cumhuriyeti" adını alabilecek tek bir devletin varlığı hayal olacak, Ada bölünmüş kalacak ve iki toplum, kendi hudutları içinde, birbirlerinden nefret ederek, kuşku ve kaygı duyarak yaşayacaklardır.

Bu Rum toplumu için olduğu kadar, Türk toplumu içinde arzu edilmeyen bir sonuçtur. Her iki tarafın--ve Anavatan olarak baktıkları Türkiye ve Yunanistan'ın - gerçek çıkarı çeyrek yüzyıldan beri süregelen bu müzmin sorununun artık çözümlenmesidir.

Son yıllarda çözüm için ortaya çıkan fırsatlar, ne yazık ki iyi değerlendirilmemiş ve bugünkü çıkmaza girilmişti. Önyargısı olmayanve durumu iyi bilen herkes kabul eder ki, bunda vaktiyle Makarios'un, şimdi de Kipriyanu'nun sorumluluğu büyüktür. İkisi de, örneğin Klerides kadar gerçekçi ve sağduyu sahibi olsaydı, herhalde bu noktaya gelinmezdi.

Görünen köy kılavuz istemez. Ama yıllar boyunca Rum yöneticileri, Türk tarafının bundan sonra atabileceği adımı hesaplamak şöyle dursun, atılan her adımın çok gerisinde kalmıştır.

Örnekeleyelim : Türkler azıcık "yerel özerkliğe" razı oldukları zaman, Rum yönetimi "olmaz" demişti. Türk tarafı daha sonra "bölgesel özerklik" istediğinde Rumlar bunu reddetmiş, fakat "yerel özerkliğe" razı olmuştu. Sonraları Türk tarafı federasyondan söz edince, Rumlar bunu duymak dahi istemediler "bölgesel otonomi" hakkının verilebileceğini söylediler.

Bu böylece yıllarca sürdü.. Rum tarafı eğer 1970'lerin başında Türkleri azınlık statüsü yerine biraz daha geniş hak tanısaydı, bu sorun şimdi Türkelérin elde ettiklerinden çok daha az avantajlarla çoktan halledil miş olurdu.

Bundan önceki aşamada, Türkler eşitlik esasına dayanan bir federasyon önerince, Rumlar buna yanaşmadılar ve ancak Türk tarafınca daha önce öne sürülen "çift bölge" sistemine yanaşır gibi oldular. Ama bu kez o geride kaldıkları için, treni kaçırdılar. Bunun hemen ardından bağımsızlığın gelebileceğine ihtimal vermediler. Söylenenlere inanmadılar ve görünen köyü (Klerides gibilerinin kılavuzluğuna rağmen) görmediler, görmek istemediler.

Şimdi hemen hemen yolun sonuna gelindi. Bağımsızlık ilân edildi, KKTC kuruldu.

Ama gene de bir fırsat var. Belkide sonuncusu... ilan edilen bağımsızlık, bu deyim kullanılabilirse "geçiciliğe açıktır" Açıkçası, Türkler diyor ki " gelin eşit koşullarda oturalım, konuşalım ve ortaklık esasına dayanan bir federasyon kuralım".. O zaman bağımsızlıktan vazgeçeriz.

KKTC'nin "Bağımsızlık Bildiri" minde dahi bu açık seçik yazılı Denktaş ve diğer liderler, bağımsızlığın federasyona "açık" olduğunu hep vurguluyorlar.

Rum tarafının, Türklerin bağımsızlık ilân etmesine karşı çıkmalarının, bundan kaygı duymalarının nedenlerini ve duygularını anlıyoruz. Ama Ada'nın Kuzey bölümünün kopmasını ve ilelebet böyle kalmasını önlemenin çaresi, herhalde bir "Diplomatik Haçlı Seferi" açmak, Kıbrıs Türklerini ve Türkiye'yi dolaylı baskılar altında tutmak değil. Kipriyanu ve Papandreu tüm Ada'yı kapsayan bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin yaşamasını istiyorsa, bunun baştan aşağı bir "Elen toprağı" olmadığını kabullenenecek.

Türklerin açık bıraktığı federasyon kapısını acele kullanmalıdır. Bunu şimdi yapamazlarsa, ilerde bu kapı da kapanabilir. Yani o zaman Türk tarafının bu aşamada karşılaştığı güçlüklerle rağmen, KKTC bağımsız bir devlet olarak Ada'nın Kuzeyinde iyice kök salarsa Ada'nın iki yakası bir araya gelmez. Hatta daha ilerde (şimdilik düşünülmemekle beraber bazı Kıbrıs'lı Türkler'in arzuladıkları) KKTC'nin Anavatanla birleşmesi dahi mümkündür.

Kipriyanu'nun, bir Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin elbirliği ile kurulması için bugün var olan fırsatı da kaçırmaması tarihi bir yanilgi olacaktır. Şimdiye kadar Rum tarafı, Türklerin her attığı adımı geriden izlemiştir ve yolun sonuna gelmiştir. Rumların atabileceği son bir adım kalmıştır.

Kıbrıs Türkleri de bağımsızlık ilânının yarattığı heyecan ve gurura rağmen atılan bu adımın esas amacının tamamen kopmak veya Anavatanına bağlanmak değil fakat Kıbrıs Federal Cumhuriyeti içinde kendi bölgelerinde rahatça yaşamak ve zamanla Rum toplumu ile Ada'nın nimetlerinden eşit şekilde yararlanmak olduğunu unutmamalıdır.

Şu sırada Türkleri sıkıştırmak isteyen B.M.'den AET'ye, Bağlantısızlardan Avrupa Konseyi'ne kadar bütün kuruluşlara ve ülkelere, üstüne basa basa söylenecek şey'de budur : Bağımsızlık ilânının hedefi, kopmak, devamlı olarak ayrılmak değil, aksine federal sistem içinde birleşip bir ortaklık kurmaktır.

Bütün bu kuruluşların, Kıbrıs Sorununun çözümüne yapacakları en büyük katkı, bu amaçla iki tarafı masaya oturtmaktır.

KKTC'nin kurulması, De Cuellar'ın çabalarını aksatmamalıdır. Şimdi ne istediğini bütün dünyaya duyurmuş olan Kıbrıs Türk Liderliği, masaya oturma'nın şekli ve yöntemleri konusunda daha esnek davranabilir. Usule ilişkin pürüzler ve aşırı duygusallıklar müzakere yolunu kapatmamalıdır. KKTC ile Türkiye üzerindeki baskıların ve özellikle Ankara'daki yeni iktidarın şart olduğuda bilinmelidir.

Kısacası önümüzdeki fırsat herkes için son fırsattır. Bundan iyi yararlanılması tarafları da bütün dünyayı da pek çok sıkıntıdan kurtaracaktır."

29.Kasım.1983 tarihli M.Ali Birand'ın yorumu şöyle :

"Baskılardan Kurtulmanın Bir Yolu"

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin, bağımsızlığını ilân etmesinden sonra, hem Kıbrıs Türkleri hem de Türkiye üzerindeki baskıları bugüne kadar izledik ve işledik.

Genelde, Avrupa'nın Kıbrıs Sorununa yaklaşımıyla, Amerika'nın yaklaşımı arasında önemli bir farklılık var.

Avrupa KKTC kararını olumsuz karşılamakla birlikte daha anlayışlı. Bunun nedeni de, Kıbrıs olayının tarihsel nedenlerini daha iyi biliyor. Kıbrıs konusuna ABD Kongresi gibi yabancı değil. Kongrede ve Amerikan Kamuoyunda bırakın Kıbrıs'ı, Türkiye'nin nerede olduğunu bilemeyenlerin sayısı o kadar çok ki.. Avrupa hükümetleri olsun, kamuoyu ve parlamentoları olsun, Kıbrıs'ta olup bitenlerin tek yanlı görülemeyeceğini ve herşeyden sadece Türklerin suçlanamayacağını biliyorlar.

Amerikan Hükümeti değil, ancak Amerikan Kongresi ve Kamuoyunun Kıbrıs konusundaki yaklaşımı "küçük masum bir Ada'nın dev bir Türkiye tarafından yutulması ve bunuda yönetimin stratejik çıkarları nedeniyle engellememesi ve ABD kongresi ile kamuoyunun bu görevi yerine getirmesi gerektiği" şeklinde. Bir başka deyimle ABD Kongresi kendini Kıbrıs'ın "fahri kurtarıcısı" olarak görüyor. İşte bu nedenle de, başta Amerikan Kongresinde ve daha ılımlı bayutlarda Avrupa'da, önümüzdeki aylarda Kıbrıs sık sık gündeme gelecek veya getirilecek.

Türk tarafı üzerinde yoğunlaşacak olan baskılardan nasıl kurtulabilir?

Amerika ve Avrupa'daki tartışmaları izledikten ve kilit yerlerdeki yetkililerle konuştuktan sonra, Türkiye ve KKTC'nin akılcı bir politikayla istediklerini elde edebilecekleri izlenimi daha güçlendi.

KKTC ve Türkiye'nin, Dışişleri Bakanı İltar Türkmen'in yaptığı konuşmada, vurguladığı gibi, tanınma konusuna öncelik vermeleri gerekli. Bununda iki nedeni var. İlki çok yakın ilişkimiz olan bazı müslüman ülkelerinin hala ABD ve Batı Avrupa'nın "tanımama" baskısı altında olmaları ve haklı olarak toz dumanın yatışmasını beklemek istemeleri. Bu dostlarımızın üzerine gidip " yakınlığınızı şimdi ispatedin" anlamına gelecek bir yaklaşım, hem onları güç duruma sokacak, hem de olumsuz bir karar vermeleri bizimle ilişkilerini zedeleyebilecektir.

Diğer nedeni ise, henüz, yara açıkken her tanıma kararının, yaranın biraz deşilmesiyle sonuçlanmasıdır. Her tanıma, Rum tarafının ister istemez daha katılaşmasına, Yunanistan'ın biraz daha hırçınlaşmasına yol açacaktır. Oysa Türk tarafının çıkarı, iki Kıbrıs Devleti arasındaki görüşmelerin bir an önce başlatılabilmesinde yatmaktadır.

KKTC'nin önümüzdeki bir kaç ay içinde bir kaç ülke tarafından tanınması somut hiç bir şey getirmeyecek, oysa müzakerelerin başlamasını daha da güçleştirecektir. Sabretmek bize bir şey kaybettirmeyecektir.

Müzakerelerin başlaması ise, başta Amerikan Kongresi olmak üzere , gerilimin düşmesinin en önde gelen koşuludur.

Kıbrıs Rum yönetimi ve Yunanistan'ın da stratejisi kendi açılarından haklı olarak toplumlaraş görüşmeleri başlatmamaktır. Bu şekilde hem uluslararası gerilimi sürdürebilecekler dolayısıyla ABD Kongresi'ni daha iyi etkileyebilecekler, hem de KKTC'yi kabul etmiş görünmekten kurtulacaklar.

Ancak burada işin bir püf noktası var.

O'da Rumların görüşmeleri başlatmama çabalarını gerçekte kendilerinin değil, Türk tarafının bağınazlığından kaynaklandığı görüntüsünü dünyaya yayarak sürdürme zorunda kalmaları. Bu zorunluk da, KKTC kararını kınayan her ülke ve kuruluşun aynı anda toplumlaraş görüşmelerin başlamasını da istemiş olmalarından geliyor. Dolayısıyla, Rum tarafı tribünlere karşı oynarken "görüşmelerin başlamamasının sorumluluğunu KKTC'ye atmak" zorundadır.

İşte Türk tarafı bu oyunu bozabildiği oranda üzerindeki baskılardan giderek kurtulabilir.

Bunun içinde KKTC ve Türkiye, en kısa sürede ardı ardına barış taarruzuna girişmek, öneri paketleriyle, müzakereler ve barış için çirpindiğini dünya kamuoyuna iyice göstermek zorundadır. Artık istediğini elde edebilmiş olan KKTC'nin özellikle Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri De Cuellar'ın Ocak ayında ortaya çıkaracağı önerileri, gerekiyorsa belirli oranlarda esnek davranarak desteklemesi, sonuçta müzakereleri engelleyen tarafın Rumlar olduğunu dünya kamuoyuna anlatması gerekir. Bu konudaki en büyük yardımcı da başta Reagan yönetimi olmak üzere Batı Avrupalı hükümetlerin büyük bir bölümü olacaktır.

Onlarda sonunda bir şey çıkmayacağını bilmelerine rağmen müzakerelerin başlaması için Rumlara baskı yapacak ve sorunun bir an önce küllenmesi amacıyla KKTC'ye destek olacaklardır.

~~Denktaş'ın Maraş önerisi bu yönde atılmış en akıllıca adımlardan biridir. Şimdi yapılması gereken "tepkiler susuyor iş bitti" diye uykuya dalmak değil, tam tersine her şeyin şimdi başladığını hesaplayıp kolları sıvamaktır. Zira, tek hedef ABD Kongresidir. Ve olayı unutmuş değil, unutmuş olsa bile hatırlatacaklar vardır".~~

22.Mart tarihli Cumhuriyet gazetesinde Maraş'ın Birleşmiş Milletler'e devri için yapılan baskılar, Kıbrıs'ta gerilimi artırırken, B.M. Genel Sekreteri Cuellar'ın Kıbrıs konusundaki son girişimleri soyut öneriler olarak nitelendirildi, deniyordu.

Diplomatik kaynaklar, KKTC'nin ilân edilmesinin bedelinin Kıbrıslı Türklere ağır bir ödünle ödetilmek istendiğini belirtiyordu. Cuellar'ın önerilerinde, en az 30 bin kişiyi barındıracak Maraş'ın 6-9 ay içinde Rumların yerleşimine açılmak üzere kayıtsız şartsız B.M.'e devri istenirken, Rumlardan herhangi bir ödün talebinde bulunulmaması özellikle tepki yaratıyordu.

Cuellar'ın öneri paketinde şu maddeler yer alıyordu:

1. Kıbrıs'ta, taraflar sorunu uluslararası alana götürmeyecekleri konusunda B.M. Genel Sekreterine güvence verecekler.
2. Kıbrıs Türkleri, 15.Kasım'da KKTC'nin ilânıyla attıkları adımda ilerlemeyecekler.
3. Taraflar, Ada'daki askeri güçleri artırma yolunda girişimde bulunmayacaklar.
4. B.M. Derinya'nın doğusundan başlayarak, Maraş kentini 6-9 ay içinde Rumların yerleşimine hazırlayacak. Bu süre içinde Genel Sekreter, Kıbrıs Türk ve Rum liderleri arasında bir zirvenin hazırlıklarını yapacak, yerleşim bu zirve ile başlayacak. Maraş'ta idari yetki, Kıbrıs sorununun nihai çözümüne dek Rumlara geçmeyecek, B.M. Barış gücü denetiminde kalacak.
5. Bu konularda anlaşma sağlanırsa, Kıbrıs'ta taraflar toplumlararası diyalogu başlatmaya hazır olduklarını aynı anda açıklayacaklar.

Diplomatik kaynaklar Cuellar'ın, Kıbrıs Rum yönetiminin uluslararası alanda Ada Türkleri'ne karşı yürüttüğü siyasal ve ekonomik ambargoyu kaldırmasını istememesinin "Genel Sekreter'in iyi niyet girişimleriyle kesinlikle bağdaşmayan bir tutum" olduğunu belirtmekteydiler.

Denktaş Mart 1984'de öneriler öne sürüyor. "Öneri paketinde" Maraş'ın B.M. denetimine devredilebileceğini ve Kıbrıs Rum Lideri Kipriyanu'nun kendisiyle masaya oturması halinde, 1974 harekâtından beri boş tutulan bu kentin Rumların yerleşimine açılabilirliğini bildiriyor. Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık kararını geri almadıkça Kipriyanu herhangi bir diyaloga girişmeyeceğini belirtiyor. Toprak ve anayasal düzenle-İlgili kendi önerilerini B.M. Genel Sekreteri De Cuellar'a sunuyordu. Sorun böylece kilitleniyordu ve bu gelişmeler üzerine Denktaş bir demeç veriyor ve şöyle diyordu :

" Maraş'ı kayıtsız şartsız vermemiz isteniyor. Biz Maraş sorununu, sunduğumuz paket içinde önerdik. Maraş'ı B.M. denetimine devrederiz, ama yerleşime açmadan önce de Rumlar'ın bu paketi görüşmeye oturması gerekir. Aksi halde Rumlar bugün Maraş'ı alır, yarın Güzelyurt'u ertesi gün başka şeyleri ister. Biz bu oyuna gelmeyiz".

Denктаş bu durumda görüşme olanaklarının kaybolup kaybolmadığı sorusuna da şu yanıtı veriyordu.

" Rumlar AET'den aleyhimize boykot kararı çıkartmaktan ve ABD Kongresini Türkiye'ye karşı etkilemekten vazgeçerse görüşme olabilir. Biz görüşmeden yana-
yız. Türk tarafı olarak görüşme için verdiğimiz süreyi de saptamak zorundayız.
Yani, Rumlara belirli bir zaman içinde oturmaları gerektiğini bildirmek durumun-
dayız" diyordu.

Kıbrıs Türk Lideri son zamanlarda Rumların silahlanmaya ağırlık verdiğini belirterek bunun büyük tehlikeler yaratacağını bildiriyordu."

26.Nisan'da Sami Kohen'in Maraş Konusundaki yorumu şöyle idi :

" Haftalardan beri Kıbrıs'la ilgili dış çevreler, bir "Maraş Sorunu" tut-
turdular. Sanki, Kıbrıs anlaşmazlığının kilidi Maraş. Bu kilit açılıncı,
düğüm de çözülecek. Oysa Maraş ile ilgili zorlamalar yüzünden, Kıbrıs soru-
nu şimdi büsbütün kilitlenmiş bulunuyor.

Bu zorlamalar ve baskılar sürdükçe de, bu kilit hiç açılmayacağı gibi
Ada'da kasım ayından beri olup bitenler de, artık değişikliğe uğramayacak
şekilde, iyice kök salacak.

Açıkçası, son zamanlarda Maraş için ABD'den BM'ye kadar, çeşitli kaynak-
lardan gelen telkinler veya baskılar Denктаş yönetiminin Kıbrıs sorununun
tümü üzerinde diyalogun yeniden başlayabileceği ve federal bir çözüm bulu-
nabileceği konusundaki umutlarını büsbütün sarsmıştır.

Bu zorlamalar, "artık bu iş bitmiştir" düşüncesini taşıyanlara yeni
bir güç kazandırmıştır.

Aslında Maraş ile işe başlamak yanlış bir hareket değildi.

Türk tarafı da 10 yıldan beri boş tutulan kentin yeniden Rum yerleşimine
açılması için bir öneride bulunmuştu. Maraş, B.M. yönetimine devredilecek,
Rumlar buralara dönebilecek, ancak bu arada toplumlararası görüşmeler de
başlayacaktı.

Kipriyanu ise, Maraş'ı koşulsuz istiyordu. Bunu elde ettikten sonra, Türklerden başka ödünler de koparmaya çalışacaktı. Bunun için de masaya oturmak ihtiyacını da duymuyordu.

Böylece Maraş diyaloga ve topyekün bir çözüme gidecek bir yolun başlangıcı sayılırken, bir çıkmaza dönüşmüştür.

ABD Kongresi başta olmak üzere, bazı yabancı güçler Türk tarafını bu çıkmazda köşeye sıkıştırmaya çalışmıştır.

Bu ise, geri tepmiş ve beklenen sonucun tam tersini yaratmıştır. Denktaş geçen kasımda ilân ettiği bağımsızlıktan sonra, bazı beklentilerle (ve Ankara'nın da tavsiyesi ile) atmaktan çekindiği daha ileri adımları, bu kez atmakta kendisini serbest hissetmiştir. Türkiye ile "resmen" büyük-elçi teati etme kararı, bu adımlardan biridir.

KKTC'nin varlığını pekleştirmek yolunda atılan bu yeni adım, bekleneceği gibi, dışarda bazı sert tepkilere yol açmıştır. BM Genel Sekreteri ve ABD Hükümeti kararı kınayanların başındadır.

Ne var ki, Kıbrıs sorunundan bıkmış olan dış dünyanın bu gibi hareketler karşısındaki tepkisi, daha önceki hallerde de görüldüğü gibi bir-iki günlüktür. Nitekim, aradan geçen bir hafta sonra bugün belli başkentlerde veya yabancı basında Türkiye ile KKTC arasında elçilerin teatisinden söz eden pek yoktur.

Kuşkusuz, Rum tarafı, her zamanki gibi, dünyanın "ilgisizliğinden" şikayetçidir. Türk tarafının "gereği gibi cezalandırılmamasından" düş kırıklığı içindedir.

Kipriyanu eğer gerçekleri görse ve geçmişin deneyimlerinden yararlı olsa, herhalde böyle bir düş kırıklığına uğramaz.

Ama ne yazık ki, Kıbrıs Rum yönetimi ve Papandreu hükümeti bu olaylardan hâlâ gereken dersi çıkarmamakta ve geçmişte işledikleri hataları tekrarlamakta kararlı görünmektedir.

Kipriyanu bugün Atina'ya giderek, Başbakan Papandreu ile, önümüzdeki dönemde izleyecekleri "ortak strateji"yi saptamaya çalışacak.

Bu stratejinin ilk aşaması, BM Güvenlik Konseyi'ne yapılacak başvuru ile ilgili. Kipriyanu ve Papandreu her nedense, hâlâ Türk tarafını baskı altında tutmak için Birleşmiş Milletler ile Amerikan Kongresi'ni birer "baskı aracı" olarak kullanmaktan umutlarını kesmemişler.

Haydi diyelim ki, bütün bu forumlarda, kendi görüşlerini destekleyen kararlar çıkartabilsinler. Bu pratikte neye yarar?

ABD Kongresi sonunda Maraş'ı, askerî yardım programına şart olarak bağlarsa dahi, Reagan yönetimi bunu kabul etmeyecek. Bir kaç gün önce Washington'da yönetimin bu konuda yaptığı açıklama kesin.

Güvenlik Konseyi de, her şeye rağmen Rum görüşleri doğrultusunda bir karar alırsa bile, bunun uygulama şansı (daha önceki bazı kararlar gibi) yok.

Olsa olsa bu tür girişimler ve kararlar, Kıbrıs Türklerini federasyona açık, geçici olarak ilân edilen bağımsızlığa, artık kesin ve kalıcı bir çözüm olarak bakmaya itecek.

Zaten son zorlamalar, şimdiden çok kişiye "bu iş bitti artık" dedirtmeye başladı bile.."

10. Aralık.1984 tarihli Milliyet Gazetesi'nde "Zirve İçin Umutlar Sönüyor" adlı yazının içeriği şöyle idi :

" Kıbrıs konusunda 10 gün ara verilen üçüncü tur görüşmelerinin yeniden başlayan Oda Diplomasisi'nde, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri De Cuel- lar ile Rum toplumu lideri Kipriyanu arasındaki ilk görüşmeden bir sonuç alınmadığı belirlenmişti. Kendisine yoğun baskı yapıldığından şikayet eden Kipriyanu, Cuellar'a karşı öneriler verdi ve çözüm paketiyle sorumluluğu yeniden Denктаş'ın üzerinde bırakmak için harekete geçti. Birleşmiş Millet-

ler Genel Sekreteri De Cuellar, bugün KKTC Başkanı Rauf Denktaş ile yeniden görüşerek Kipriyanu'nun önerilerini gözden geçirecekler.

New York'tan Lefkoşe'nin Rum kesimine ulaşan haberlere göre Kipriyanu'nun Perez De Cuellar'la yaptığı görüşmede ele alınan başlıca noktalar şunlardır:

1. Türk tarafının veto hakkı sınırlandırılsın ve merkezi hükümetin çalışmalarını kolaylaştırmak için veto hakkının kullanılabilceği konulara açıklık getirilsin. Kıbrıs'ta işlemez bir sistemin kurulmasını önlemek gerekiyor.
2. Ada'da bulunan Türk askeri güçlerinin geri çekileceği bildirilmekteydi. Ancak ne zaman geri çekileceklerdi? Görüşmeler Türk askeri güçleri Ada'da bulunurken biz onların nefeslerini ensemizde hissederken mi yapılacaktı?
3. Rumların yerleştirilmeleri, Ada'da dolaşım özgürlüğü gibi konulardaki öneriler açık değildi. Bunların açılması gerekmektedir.
4. Denktaş üç bakanlıktan başka, başında Rum bulunan her bakanlıktan bir Türk bakan yardımcısı istiyordu. Bakanlar Kurulu'nun bu şekilde oluşumu mahzurlu olup tartışma konusuydu.
5. Toprak konusunda orantının açıkça belirlenmesi ve yaşayabilir bir çözümün odak noktası olan temel özgürlüklerin güvenlik altına alınmasıydı.

Başbakan Papandreu'ya yakın bir kaynakda, "çözüm yine Denktaş'ın elinde, veto konusunda geri adım atarsa Türk Askerlerinin geri çekilmesi mümkün olursa ne ala. Olmazsa sorun yine çıkmaza girecek. ABD, Türk-Yunan sorunlarının çözümünün Kıbrıs meselesine bağlı olduğunu biliyor. Belki Denktaşve Anakara üzerindeki baskısını artırırrsa bir çözüm olabilir" diye görüşlerini ifade ediyordu.

Denktaş anlaşma taslağının bir bütün olduğunu belirterek "17 Ocak'ta ya Perez De Cuellar'ın getirdiği plân değiştirilmeden kabul edilir, ya da çözüm gene sonuçsuz kalır" diyordu.

26.Nisan.1984'te Tanıma Konusunda Fransa Hükümeti şu şekilde açıklamada bulunuyordu :

" Fransa'nın diplomatik yollardan Türkiye'ye "KKTC'yi gelecekte de tanımayacağı, bunun Rumlar'a karşı sempaticiden değil, dünyada örnek olay olarak alınıp bir çok sorun çıkartmasından korkulduğundan dolayı olduğu ve hoşgörülmesini istediği" yolunda mesaj gönderdiği öğrenildi.

Ankara'daki üst düzey yetkililere ulaşan haberlere göre, Fransız yetkililer Türk diplomatları ile son zamanlarda yaptıkları çeşitli görüşmelerde, "Rumlar'a karşı bir sempatinin olmadığını" belirttiler. Aynı yetkililer KKTC'nin tanınması halinde dünyada Kıbrıs olayına benzer bir çok olayın ortaya çıkabileceğini öne sürdüler ve "Fransa böyle bir durumda kamuoyunun baskısı altında ezilir. Bu davranışımızı yanlış anlamayın. Rumlar'a karşı özel bir sempaticimiz yoktur. Bizi hoşgörün" dediler.

Diplomatik gözlemciler, Mitterrand'ın özel temsilcisi Manach'ın Türkiye'ye ziyaretinden hemen sonra Fransızların yaptıkları bu girişimi "Fransa son zamanlarda, Türkiye ile ilişkilerini gerginlikten kurtarmak istiyor. Kıbrıs konusundaki genel tutumunu değiştirmemekle birlikte Türkiye'yi de gücendirmek istemeyen bir tutumun içinde gözüküyor", biçiminde yorumluyorlar.

Ankara'daki üst düzey yetkililerinden alınan bilgilere göre, Sovyetler Birliği, Kıbrıs konusunda Türk tezlerine aykırı görüşleri sürmesine karşın, görüş ayrılıklarının Ankara ile ilişkilerini bozmaması için özen gösteriyor.

Sovyetler Birliği'nin tutumunun henüz tam belli olmadığını belirten diplomatik kaynaklar, "ancak ilk izlenimiz Türkiye ile ilişkilerini bozmamak eğiliminde olduğudur" diyorlar.

Mümtaz Soysal 14.Aralık.1983 günü Zirve Konusundaki düşüncelerini Milliyet Gazetesi 'ndeki "Eşitlik ve Kişilik" adlı yazısında şöyle açıklıyordu :

" Zirve tarihi yaklaştıkça, dış baskılarla zorlanan uzlaşmaya ilişkin tartışma da anlam kazanıyor. Türkler, hem Kıbrıs'ta, hem Türkiye'de çetin bir soru ile karşı karşıyadır : Büyük devletlerin desteğiyle Birleşmiş Millet-

ler'de bulunan çözüm Türklerin çıkarlarıyla ne ölçüde bağdaşmaktadır?

Vaktiyle, "Düvel-İ Muazzama"nın Girit için bulduğu çözümler konusunda sorulmuş olması gereken soruya çok benzeyen bir sorudur bu.

Önce, haksızlık etmemek için, zaten daha önce kabul edilmiş olan Federasyon ve iki kesimlilik dışında, uzlaşmayla Kıbrıs Türklerine sağlanan yeni bir takım kazançların bulunduğunu kabul etmek gerekir.

1. Kipriyanu, Denктаş'la masaya oturmaktadır. Oysa, daha önce, asker çekilmedikçe ve bağımsızlık geri alınmadıkça bunu yapmayacağını, ancak "Evren'le" konuşabileceğini söylemişti. Bağımsızlık ilânı, genellikle sanılanın aksine, bu bakımdan etkili olmuştur.
2. Federasyonda: asıl yetkilerin federe devletlere ait olduğu ve yaratılacak ortak federal otoritenin ancak Anayasa'da sayılan yetkilere sahip olacağı kabul edilmiştir. Oysa, Rum tarafı şimdiye kadar hep federe devletlerin kalıntı yetkilerle yetinmelerini savunmaktaydı.
3. İki toplum arasındaki ekonomik eşitsizliğin sorumluluğu başkalarınınca de benimsenmiş ve Türk kesiminin güneye dengeye getirilmesi için kurulacak fona hem federal devletin, hem de öbür devletlerle uluslararası kuruluşların katkıda bulunmaları kabul edilmiştir.

Ama, bunlara karşılık, sorunun özünü meydana getiren eşitlik ilkesinden önemli sapmalar olmuştur : Cumhurbaşkanı hep Rumlardan olacak, hükümette ve alt mecliste 7'ye 3 oranı uygulanacak, yasama konusundaki uzlaştırma komitesinde 3 Rum, 2 Türk bulunacaktır. Eşitsizliğin Türklere karşı sonuç doğurmaması için ancak bir takım veto kuralları ya da "çoğunluğa Türklenden de şu kadar katılan olmazsa olmaz" cinsinden mekanizmalar yaratılmıştır.

İlk bakışta, şimdiki sayımlara göre, Ada nüfusunun yüzde 23'ünü meydana getiren Türklerin Rumlarla yönetim eşitliği istemelerini yadırgayabilir ve varılan uzlaşmaları, tıpkı 1960'takiler gibi, yeterli sayabilirsiniz.

Ama, o zaman, Kıbrıs davasının özünü anlamamışsınız demektir.

Çünkü, o dava, Türkler açısından bakıldığında, bir çoğunluğun yönetiminde

güvenceli bir azınlık statüsü elde edebilmek davası değildir. Evet, bir "Kıbrıslılık" vardır ama, bir "Kıbrıs ulusu" yoktur. Kıbrıslılık, iki ayrı "ulusal topluluk"tan oluşur ve o iki ulusal topluluğun kendi anavatanlarıyla, Yunanistan ve Türkiye ile özel yakınlıkları, özel benzerlikleri, birbirlerine olan yakınlıklardan ve benzerliklerden ağır basar.

Basmasaydı, olanlar olmazdı. Ne ENOSİS davası olurdu, ne de Türkiye 1974 çıkarmasını yapmak zorunda kalırdı.

Öyle bir ortamda, eşitlik kavramı, sayısal eşitsizliğin yaratacağı durumların panzehiridir. Toplular toplum olarak tam eşit haklara sahip olmadıkça, sayıca çok olan toplumdaki bireylerin az olan toplumdaki bireyleri küçük görmesi, dışlaması, ezmesi, yalnız teorik bir düşünce değil, yaşanmış bir gerçek. Elde tutulan toprak da, her şeyden önce, bu mutlak eşitliği sağlayabilmek için elde tutulmuştur. O sağlanmadıkça, toprağın elden çıkarılması bütün yapılanların anlamını sifıra indirir.

Ama, en başta Türkiye'nin kendisi Kıbrıs Türkleri'nin Kıbrıs Rumları'yla eşit sayılmaları konusunda yeterince hassas ve ısrarlı davranabilmiş değildir.

Çok yakın ve canlı bir örnek mi istersiniz?

Reagan, Kıbrıs'taki "Rum Cumhuriyeti'ne ve Ankara'daki Türkiye Cumhuriyeti'ne "esnek davranın" mektupları göndermiş, Lefkoşe'deki KKTC'yi yok saymıştır. Şimdiye kadar "toplumlararası görüşmeler"den söz eden ve oradaki Türk devletinin "bağımsız"lığını tanıyan bir Türkiye, Reagan'ın bu mektubunu "asıl muhatabına, yani Denктаş'a gönderilmek üzere" nazikçe geri çeviremez miydi- Washington, KKTC'yi resmen tanımayabilir, ama Denктаş'ı eşit koşullarla toplumlararası görüşmeleri sürdüren bir lider olarak da mı tanımaz?

Ankara'nın politikası nasıl bir politikadır ki, savunması gereken temel ilkeyi bilmez ve hatta onu kendi eliyle, göz göre göre yıkar?

Denktaş ve Kipriyanu'nun 17.Ocak zirvesi için sunduğu öneri paketini 17.Aralık.1984 tarihinde Denktaş kabul ediyor. Rum tarafı ise çekinceleri olduğunu belirtiyordu :

Denktaş ve Cuellar'ın anlaştığı noktalar şunlardı :

- 1 - Türk tarafının toprağı yüzde 29,5 olacak.
- 2 - Senatoda yarıyarıya temsil edilecekler.
- 3 - Temsilciler Meclisi'nde her iki toplum 70/30 oranında temsil edilecekler. Federal devleti ilgilendiren önemli konularda karar alınabilmesi için her iki toplum temsilcilerinin kendi aralarında yekünlerinin bir fazlasının kabul etmesi gerekiyor. Hangi konularda bu yöntemin uygulanacağıda saptandı. Ağırlıklı konularda asgari üç Türk temsilcisinin olumlu oyu gerekiyor.
- 4 - Lefkoşe havaalanı açılacak. Ekonomik ambargo kalkacak.
- 5 - Türk askerlerinin çekilişi garantiler sorunu ile birlikte ele alınacak.

İki tarafın karşılıklı olarak verdikleri ödünlerrinin ana hatları ile şöyle sıralandığı belirtiliyordu.

Türk tarafının ödünleri :

- 1 - Türk toplumunun elinde tuttuğı toprak oranı yüzde 10'un altına düşüyor.
- 2 - 1960 Anayasası'nda olduğu gibi sürekli olarak Cumhurbaşkanı Rum, Cumhurbaşkanı yardımcısı Türk oluyor. Denktaş Cumhurbaşkanlığı'nın bir Rumların , bir Türklerin elinde olması şeklindeki rotasyon yönteminden vazgeçiyor.
- 3 - Türk tarafı 1960 Anayasası'nda var olan yasama ve yürütme organları üzerindeki veto hakkının ek maddelerle güçlendirilmesi talebini terk ediyor.
- 4 - Magosa Limanı çevresinde Türk tarafının istediğı emniyet bölgesinin alanı daha da küçültülüyor ve burası Maraş ve Oteller bölgesi ile birlikte Rumlara bırakılarak ilk aşamada 12 bin kadar Rum göçmenin bu bölgeye geri dönmesi sağlanıyor.

Rum tarafının ödünleri :

- 1 - Kipriyanu görüşmelere başlamak ve Denктаş'la yüz yüze masaya oturmak için Türk tarafının bağımsız devlet ilânı kararını geri alma koşulundan vazgeçiyor.
- 2 - Rum tarafı güçlümerkezi hükümete dayalı federasyon modelinden vazgeçiyor. Merkezi yönetimin daha gevşek olduğu bir iki bölgeyi federasyonu kabul ediyor.
Demokratik Halk Partisi genel Başkanı İsmet Kotak, Perez De Cuellar'ın sunduğu ve tarafların kabul ettiği anlaşma taslağında eşitlik bulunmadığı inancını belirtiyordu. İsmet Kotak verdiği demeçte şöyle diyordu:
"Bana göre; 1 - Eşitlik kalmadı.
2 - Ortaklık dengesiz kuruldu.
3 - Federal yapı iki devlet ve eşitlik temeline dayandırılmadı.
4 - 1960'ın işlemeyen mekanizması Kıbrıs Türk Halkı için güvence olamaz!"
- 3 - Federal hükümete içişlerimize müdahale için gerekçe yaratacak çok yetki verildi.
- 4 - Garanti ve ittifak anlaşmalarının geçerliliği ve Ada'da bulundurulacak Türk gücü, karara bağlanmadığı için ilk fırsatta Rum ve Yunan ikilisi bundan da kurtulmanın yollarını arayacaktır" (73)

Zirve Anlaşması İmzaya Hazır : Cenevre'de Türk ve Rum toplumu temsilcileri Necati Münir Ertekün ve Andreas Mavromatis'in B.M. Genel Sekreter Yardımcısı Picco ile yaptıkları toplantıda doruk öncesi taslağa son şekli verilmişti.

Necati Münir Ertekün, Cenevre'de mutabakata varılan ana noktaları şöyle özetledi :

- 1 - Federal cumhuriyet bağımsız, bağlantısız, iki kesimli bir cumhuriyet olacak.
- 2 - Cumhuriyetin toprağı iki federe devletin topraklarından oluşacak.
- 3 - Federe cumhuriyetin resmi dilleri 1960 Anayasası'nda olduğu gibi Türkçe ve Rumca olacak.

- 4 - Cumhuriyetin bayrağı ve Anayasası'na ek olarak federe devletlerin ayrı bayrak ve anayasaları olacak.
- 5 - Federe Devleti ulusal günlerde kendi bayraklarını kullanmakta serbest olacaktır.
- 6 - Kıbrıs Türk güvenlik kuvvetleriyle Rum muhafız ordusu dağıtılacak, federe devlet kendi polis gücünü geliştirecek.

Kıbrıs Türk halkını eski günlere götürmeyecek bir anlaşma imzalamak yolunda olduklarını belirten Denktaş, Türk halkının siyasi eşitliğini ve Türkiye'nin garantisini tanımayan bir anlaşmanın 17 Ocak zirvesinde kabul edilmeyeceğini söyledi ve şunları ekledi :

" Küçük bir Ada'da devamlı surette iki düşman halkın varolması, devamlı surette Türkiye'nin silah elde bizi koruma yükümlülüğünü sürdürmesi herhalde normal bir şey değildir. Ve Türkiye'nin başlangıçtan itibaren arzusu, doyurucu, kalıcı bir barışa ulaşmaktır.

Kıbrıs sorununun çözümü amacıyla 17 Ocak'ta New York'ta yapılacak zirve öncesi Türk ve Yunan Başkentlerinde diplomatik trafik yoğunlaşıyor. Denktaş-Evren'le görüşürken, Kipriyanu'da Atina'ya giderek görüşmeler de bulunuyorlardı.

Denktaş yaptığı basın toplantısında "Bizim için Türkiye'nin etkin bir garantisi olmayan anlaşma, o anlaşmanın sadece kağıdı kadar değerlidir" diyordu.

Türkiye'nin garantörlüğünün 1960 Anlaşmasından daha fazla olması gerektiğini belirterek, "Rumlar, silah zoruyla ulaşmak istedikleri hedefi, şimdi masa başında elde etmek istiyorlarsa, ben bunu veremem. Çünkü halkım razı değildir. Çünkü bu halkımın imhası anlamına gelir. New York'a Rumlar'la Federal bir Cumhuriyet eksersizisi için gittiğini belirten KKTC Cumhurbaşkanı "Bir şey vermeye değil, ortak noktalarda, Federal çatı altında eşit şekilde yaşamak eksersizisini yapmaya gidiyorum" diye konuşuyordu.

Çankaya toplantısında "Anlaşma taslağında" boş bırakılan üç tarihte gerekli düzenlemelerin yapılması'da ele alındı. Bunlar :

- 1 - Birleşmiş Milletler gözetiminde, Rum yönetimine Maraş ve 6 bölgenin açılması,
- 2 - Birleşmiş Milletlerce Lefkoşe Havaalanının trafiğe açılmasına ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılması,
- 3 - Geçici Federal Hükümet'in kuruluşunun tarih olarak belirlenmesi:

Rum Lideri, Atina'ya uğrayıp görüşmelerde bulunuyor ve Kipriyanu-Karamanlis-Papandreu görüşmelerinde Yunanistan'dan şu desteği alıyordu :

- 1 - Kıbrıs'ta bulunan Türk askerlerinin geri çekilmelerine ilişkin bir takvimin belirlenmesi ve çekilmeyi sağlayacak mekanizmanın oluşturulması.
- 2 - Serbest yerleşim, serbest dolaşma ve mülk edinme özgürlüklerinde tatmin edici tavizler elde edilmesi.
- 3 - Anayasal konularda (Federal hükümette bakanlıkların dağılımı ve Türk Bakanların veto hakkının alanı ve kullanılma biçimi gibi hükümlerle) istenilen en üst düzeyde tavizlerin sağlanması.
- 4 - Türkiye'nin garantör devlet statüsünün devamının önlenmesi, bu mümkün olmadığı takdirde garantör devletlerin sayısını arttıracak ve garanti-lerin niteliğinde değişiklikler yapılmasını hedef alarak, Türkiye'nin garantörlüğünün "nötralize edilmesi" (74).

Türk Hükümeti ise bu karara karşılık, Türkiye'nin garantisi olmadan Kıbrıs Türk Toplumunu yaşayamaz. Kıbrıs için çeşitli yönlerden gelen baskılar dolayısıyla "ver-kurtul" politikası uygulanamaz. "Kıbrıs Türk Toplumunu, yeni kurulmasına çalışılan federal devlette eşit haklarla yerini alabildiği takdirde amaçlarına varmış olacaktır" diyordu.

Sami Kohen Zirve konusundaki görüşlerini Milliyet Gazetesi'nde şöyle açıklıyordu :

" Önümüzdeki perşembe günü başlayacak olan Kıbrıs Zirvesi öncesi, Denктаş, Ankara'da Türk Hükümeti'yle, Kipriyanu da Atina'da Yunan Hükümeti'yle, New York'ta izleyecekleri strateji üzerinde tam bir anlaşmaya varmış buluyorlar.

Bu iki lider, New York'a bazı temel konularda farklı görüşlerle gidiyor demektir.

Bu aşamada, iki taraf anlaşma şansları üzerinde aynı duyguları paylaşıyor. Bunun diplomatik ifadesi "ihtiyatlı iyimserlik" veya matematiksel karşılığı "50-50" dir. Açıkçası, bunun anlamı, sonucun kestirilemeyeceğidir.

Kuşkusuz, zirvenin gerçekleşmesi, görüşmeler için BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın hazırladığı ve tarafların ilke olarak kabul ettikleri bir anlaşma taslağının bulunması, önemli bir gelişmedir. Ancak, esas pazarlık şimdi başlayacaktır. En büyük pürüz de, daha işin başında tarafların öncelikle neyi görüşecekleri konusundaki görüş ayrılıklarıdır.

Denktaş, önce Perez de Cuellar'ın sunduğu ve basına sızdığı için artık herkesçe bilinen anlaşma tasarısının imzalanmasında ısrar ediyor. KKTC lideri, bu iş yapıldıktan sonra, anlaşmanın boşluklarını doldurmak ve ayrıntıları saptamak için, çeşitli çalışma grupları kurulmasını istiyor. Kipriyanu ise, önce metindeki ifadelerle açıklık getirilmesinden ve anlaşmanın ondan sonra imzalanmasından yanadır. Perez de Cuellar, herhalde bu iki farklı tutumu uzlaştırmakta güçlük çekecektir.

Ancak, esas pürüzler, gerçek pazarlık başladığında ortaya çıkacaktır. Ankara ve Atina'da hafta sonu yapılan temasların ve son demeçlerin ışığında, Türk ve Rum tarafının kendileri için hayati saydıkları bazı hususlarda sonuna kadar ısrar edecekleri anlaşılıyor.

Türkler için, Türkiye'nin garantörlüğü bunun başında geliyor. Bu hakkı açık bir şekilde öngörmeyen herhangi bir anlaşma, Türk tarafı için geçerli sayılmayacaktır. O kadar ki, Denktaş, "Rumlar bunu kabul etmeyeceklerse New York'a gitmeye bile hacet yok" şeklinde konuşmuştur. Gerçek şudur ki, Rum tarafı, Türkiye'ye müdahale hakkını verecek bir garantiye taraftar değildir. Bu garantiyi, BM Güvenlik Konseyi veya uluslararası bir çerçeveye içine sokmak çabasıdır.

Rumların en çok önem verdikleri ve New York'ta ısrarla üzerinde duracakları husus ise, Ada'daki Türk kuvvetlerinin geri çekilmesinin öncelikle

takvime bağlanmasıdır. Rumlar, bu sağlanmadan anlaşmanın öngördüğü diğer noktalara (geçici bir hükümetin kurulması ve devletin federal çatısının kurulması gibi) geçmek niyetinde görünmüyorlar. Türk tarafı ise, Türk birliklerinin çekilmesi işinin ancak anlaşmanın belirli maddelerinin uygulanmaya başlamasıyla gerçekleşebileceğini savunuyor.

Bunun yanı sıra, iki tarafın önem verdiği başka konularda da derin görüş ayrılıkları var. Rumlar, dolaşma, yerleşme ve mülk edinme serbestisinin tam olarak sağlanmasını istiyor. Türkler bunun sınırlandırılmasında ısrar ediyor. Türk tarafının üzerinde önemle durduğu diğer bir nokta da başkanlık sisteminin dönüşümlü olmaması halinde dışişleri bakanının mutlaka bir Türk olmasıdır.

Bunlar, tarafların ödün veremeyeceği başlıca konular olarak ortada duruyor. Kuşkusuz, önümüzdeki günlerde uzlaştırıcı formüllerin bulunması için yoğun çabalar harcanacaktır. Ama şu anda, zirvedeki başarı şansı en iyimser bir tahminle "50-50" olarak görülüyor".

Haluk Ülman Hürriyet Gazetesi'nde "Zirve" yi şu şekilde işliyordu :

" KKTC Devlet Başkanı Rauf Denktaş ile Kıbrıs Rum Lideri Spiros Kipriyanu'nun, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın girişimiyle, 17 Ocak'ta New York'ta yapacakları doruk toplantısı yaklaşırken, varılacak anlaşmanın içeriği ve niteliği konusunda, çeşitli yorumlar yapılıyor, eleştiriler yazılıyor.

Bu eleştiriler, başlıca, imzalanacak anlaşma ile Rumlara Toprak ödünü vermeye hazırlandığı ve benimsenen "devlet yapısı" içinde eşitlik ilkesinden sapılacağı noktalarında toplanıyor.

Bunlara katılmak, doğrusu bana zor görünüyor. Çünkü, eğer Kıbrıs sorunu gerçekten bir uzlaşma ile çözülmek isteniyorsa, buna ancak karşılıklı "al-ver" ile varılacağı açıktır. Bütün sorun, verilenlerin Kıbrıs Türklerinin varlığını, malını ve canını ve de Türkiye'nin güvenliğini tehlikeye düşürecek boyutlarda olmamasıdır. Yok, eğer "Kıbrıs'ta en geçerli çözüm

bugünkü durumun devamıdır, yani iki ayrı Kıbrıs devletidir" deniliyorsa, tabii o başka... Benim bildiğim kadarıyla, eleştirileri yapanlar da dahil, -işin garibi, bu satırların yazarı hariç- bunu söyleyen yok...

Yola bir kez görüşme diye çıktınız mı, onun gereğini yapmaktan başka çare yoktur.

Kaldı ki, toprak konusundaki tutum yeni bir tutum değildir. Çünkü, Kuzey Kıbrıs yöneticileri ve Türkiye, gene benim bildiğim kadarıyla, şimdiye kadar hep sınır düzeltmelerine açık olduklarını söyleyegelmişlerdir. Üstelik, bu düzeltmelerin yüzdelere göre değil, verimlilik, ekonomik yaşayabilirlik ve mülkiyet ilkelerine göre yapılabileceğini belirtmişlerdir. Düzeltmeden söz edip de sonra sıra buna gelince, ayağa kalkmak ve yüzdelere karşı çıkarken şimdi işi yüzdeye vurup kıyamet koparmak, bir parça kendi kendimizle gelişki olmuyor mu- Önemli olan, Türklere kalacak toprakların yüzdesi değil, saptanan ilkelere uygun olup olmadığıdır. Onu da, New York'ta değil, ondan sonra başlayacak görüşmelerde anlayacağız.

Ama ben, Rumlara karşı bunca yıl ölüm-kalım savaşı vermiş olanların, bu konuda en az bizim kadar duyarlı ve dikkatli olacaklarına inanıyorum. Denktaş ve arkadaşlarının kendi toplumlarına benimsetemeyecekleri bir sınır çizgisine "evet" diyebileceklerini düşünmek için, onları iyi tanımamak gerekiyor.

Yeter ki biz, gereksiz baskılarla onları bunaltmayalım.

Önemli Olan Eşitlik

" Devlet yapısı"na gelince, Dönüşümlü Devlet Başkanlığı'ndan vazgeçildiği için kıyamet koparmaya, bilmem gerek var mı? Asıl olan, Türklerin "eşitlik" haklarını saptayacak bir devlet mekanizması kurmaktır ve bunun Devlet Başkanlığı'nın sıraya bindirilmesi değil. Eşitlik, federal devletin her düzeyinde Türklere tanınacak haklar ve yetkilerle sağlanır. Devlet Başkanlığı konusunda ısrar etmiyorsak, bu haklar ve yetkiler konusunda uyanık durmak gereği vardır. Ama onlar da New York'ta değil, orada saptanan ilkelere doğrultusunda, daha sonra belirlenecek.

"Efendim, böyle bir yapı 1960'ta kuruldu, ama işlemedi. Şimdi işleyeceği nereden biliniyor?" denilecek. Bugün Ada'daki durum 1960'taki durum değildir. Bugünkü durum korundukça, yani Ada'daki Türk toplumunun Rum toplumundan fizik ayrılığı sürdükçe ve bu toplum Türkiye'nin güvencesi altında oldukça, isterse işlemesin.. "Öküz öldü, ortaklık bitti" demek, artık işten bile değildir. Bu ise Türklerin değil, Rumların tasası olmak gerekir.

Zaten Türkler için sorunun düğümü de budur, yani fizik ayrılığın devamı ve Türk güvencesinin sürmesi... Fizik ayrılığın devamı, toprakların yüzölçümünden çok, dolaşım, yerleşim ve mülk edinme özgürlüklerinin Türkler yararına düzenlenmesinde yatıyor. Türk güvencesinin sürmesi ise Ada'daki Türk askeri varlığının korunmasına bağlıdır. Zaten Denktaş'da bunu bildiği için, bu iki konuya her şeyden çok önem verir görünüyor. Gerisi, eğiliminize göre, beğeneceğiniz ya da beğenmeyeceğiniz ayrıntıdır."

17 Ocak zirvesi'nde Kipriyanu taslak müzakerelerinin Genel Sekreter'in yönetiminde cereyan ettiğini belirterek Denktaş ile birlikte ikinci bir pazarlığa girmek istiyordu. Rum lider ayrıca, güvence anlaşmasına da karşı çıkarak "Güvence Anlaşmasında Türkiye ve Yunanistan'ın garantör olmasına da karşıyız" diyordu.

Kıbrıs Rum toplumu lideri Kipriyanu, dolaylı görüşmeler sırasında hazırlanan anlaşma taslağını imzalamaya yanaşmayınca ve bu taslaktan sadece kendi işine gelen kadarını koparıp, gerisini yeniden görüşme konusu yapmaya kalkışınca, New-york'taki doruk toplantısı başarısızlıkla sonuçlandı.

Kafalarda bıraktığı soru, Genel Sekreter'in yapılacağını umduğunu söylediği yeni zirve toplantısının yapılıp yapılamıyacağıdır. Denktaş haklı olarak ortaya yeni bir durumun çıktığını belirtiyor ve Rumlar anlaşma taslağını imzalamadıkça toplantılarla oyalanacak zamanı olmadığını, önce KKTC'nin işlerini bir düzene sokmak gerektiğini vurguluyordu.

Kipriyanu ise, anlaşma taslağını hâlâ bir gündem olarak niteliyerek, her zaman her yerde görüşmelere açık olduğunu belirtiyordu. Böylece tarafların eninde sonunda yeniden masa başına oturmaları gerekiyordu.

Ancak bundan sonraki toplantılara da fazla umut bağlamamak gerekiyordu. Çünkü bütün olup bitenler, Rumların Kıbrıs'ta Türk toplumuna "eşit ortaklık hakkı" ve "etkin güvence" tanımak istemediklerini, asıl amaçlarının ne yapıp yapıp eskiye dönüşü sağlamaya çalışmak olduğunu açıkca ortaya koyuyor.

Gerisi onlar için, günlük koşullara göre belirledikleri geçici durum alışlarıdır. Kanıtsa, zirvenin son gününde zirveyi kurtarmak için Kipriyanu'nun yaptığı önerilerdir. Kipriyanu, görünüşü kurtarmak ve zirvenin başarısızlığını Türk tarafına yüklemek çabasıyla taslağı imzalayabileceğini bile söylüyordu. Fakat, yalnızca bir gündem tasarısı olarak ve de istediği yöne çevirerek.

(Gerçekten; ancak tek bir konuda, o da Türklerin aylama ile ilgili olarak taslakta belirlenmiş olan haklarının kuşa çevirilmesi koşuluyla, tek bir çalışma grubunun kurulmasına razı olabileceğini söylemesini, Toprak, Türk askerlerinin geri çekilmesi, üç özgürlük 'dolaşım, yerleşim ve mülk edinme' ve güvence konularının görüşülmesini bir başka yüksek düzey toplantısına ertelemeye kalkışmasını başka türlü yorumlamak olanağı yoktur.)

Böylece, taslağı bir yerden delmeyi başarırca, onun arkasından öteki toplantılarda, kimbilir ne istekler gelecektir? O bunun hesabındaydı.

Rumların bu tutumu ortadayken, Kıbrıs sorununun bir anlaşma ile çözülebileceğini düşünmek için iyimser yaradılışlı olmak gerekir. Bu sorunun görüşme ile çözümlenmesini isteyenler karşısında "görüşmeden kaçıyor" imajını yaratmamak gerek. Ama, sorunu görüşmelerle çözeceğiz diye de fazla iyimserliğe kapılıp bir çözümlene içine girmek gerek.

Bir yandan görüşmeleri sürdürme yolları ararken, diğer taraftan'da KKTC'yi güçlendirmeye çalışmamız gereklidir. New York zirvesinden sonra bir açıklama yapan Denктаş zirvede tartışılan konuları şöyle açıkladı:

"Birinci Konu; federal cumhuriyetti. Biz bunu kabul etmiş durumdaydık. Rumlar kabul etmiyordu. Zirveye gelmekle kabul ettiklerini sandık. Fakat Kipriyanu iki kesimli kelimesinden bir şey anlamadığını söyledi. Bana bunun anlamını sordu ve deyim üzerinde Rum görüşünü kabul ettirmek istedi, başaramadı.

En önemli madde, iki tarafın siyasal eşitliğidir. Kipriyanu bunu da kabul edemeyeceğini, Rumların % 75'den fazla olduğunu söyledi.

Kıbrıs Türkleri'nin kendi federe devletinde varlıklarını güvence içinde sürdürmeleri için "3 özgürlük" dediğimiz "dolaşım, yerleşim ve mülk edinme" hürriyetlerinin özel şekilde ele alınması pakette öngörülmekteydi. Kipriyanu, sanki bunlar Rumlara tanınacak farkmış ve kısıtlama olmazmış gibi yorumlayarak geldi.

Rumların toprak olarak Perez de Cuellar'dan ne istediklerini bilmiyorum. Ama Cuellar bize, yüzde 30'un altına inmemiz halinde veto, çift meclis, Türk garantisinin güçlendirilerek devamı gibi şeylerin Rumlar tarafından kabul edileceğini açıklıyor. Kesinlikle harita üzerinde konuşulmadı. Biz iyi niyet göstererek yüzde 29,90'a düştük. Hatta 29,75'e kadar inebileceğimizi anlattık" diyordu. Denktaş, Kipriyanu'nun "evet" dediği maddeleri de şöyle açıklıyordu :

" Kipriyanu bana biz Federasyon istemedik, ama Federasyon'a razı olduk. Bu deyiimi anlamıyorum, ama kabul ediyorum. Cumhurbaşkanı yardımcısının veto hakkını kabul etmiyorduk, onları da kabul ediyorum. Tek meclis tatıyorduk, çift meclise razı olduk. Bu mecliste veto hakkı tanımiyorduk, şimdi görüşmeye hazırız. Garanti istemişyorduk. Şimdi Türkiye'nin garantisi dışında uluslararası garanti- lere razı oluyoruz" diyor. Bunlar az şey değil. Ama 3 özgürlük en önemlisi. Türkiye'nin garantisi, hem de güçlenerek verilercek garantisi çok daha önemli- dir" diyordu.

Dışişleri Bakanlığı Zirve'nin başarısızlıkla sona ermesinden sonra Denktaş- ın "ikinci bir zirveye değil, diyalogun devamına evet" dediğini hatırlatıyordu.

Kıbrıs'lı siyasi parti liderleri de "Cumhuriyeti kökleştirme çabalarına hız verilmeli, bugünkü noktadan daha geriye gidilmemeli, tüm dünyada yoğun ay- dınlatmaya girişmeli, anayasa yapılmalı ve seçimlere gidilmeli" şeklinde konu- şular.

New York'taki Kıbrıs pazarlığının içyüzünü şöyle açıklayabiliriz.

" Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez de Cuellar, New York'ta bir süredir Rauf Denктаş ve Spiros Kipriyanu'dan bir şeyler kopartmaya çalışıyor. İki liderle ayrı ayrı görüşen Genel Sekreter'in amacı, toplumlararası görüşmeleri yeniden başlattırabilmek. Ancak bu defa, tarafların masaya oturdukları zaman önlerinde, ana noktaları üzerinde iki liderin anlaşmaya vardığı bir "belgenin" bulundurulması. Böylece toplumlararası görüşmeler, eskiden olduğu gibi havanda su dövülmeden, somut verilerin ayrıntıları üzerinde yapılabilecek ve daha kolaylıkla sonuç alınabilecek. Genel Sekreter iki liderin işini kolaşlaştırabilmek için, bir anlaşma taslağı hazırlamıştı.

İşte New York'ta Kipriyanu ve Denктаş ile sürdürdüğü görüşmeler bu "belge" veya üzerinde anlaşmaya varılacak "temel ilkeler" in saptanabilmesi için yapılıyor.

Bugüne kadar tarafların karşılıklı olarak vardıkları anlaşma veya anlaşmazlıklar da şöyle :

1. Nasıl bir Kıbrıs : İki Liderin anlaşmaya varabildikleri nokta. Toplumlararası görüşmelerin "iki bölge, iki toplumlu, federal, bağımsız, bağlantısız ve silahsızlandırılmış" bir Kıbrıs için toplanması.
2. Toprak : Türk tarafı New York görüşmeleri sırasında, halen elinde tuttuğu Ada'nın yüzde 37'sinin yüzde 5'ini geri verebileceğini belirtti. Denктаş yüzdelerle konuşmuyor ancak, BM Genel Sekreteryası, Denктаş'ın geri verebileceğini belirttiği yeni yerleri hesaplayınca, 1981'deki yüzde 2'lik oranın yüzde 5'e çıktığını gördü.
Türk tarafının ileri doğru bir adım atmasına ve "Bu oranı müzakerede ederim demesine rağmen, Kipriyanu yüzde 37'lik toprağın yüzde 25'inin geri verilmesinde ısrar ediyor ve tutumunda hiçbir esneklik göstermiyor.
3. Meclislerde temsil : BM Genel Sekreteri, iki lidere verdiği anlaşma taslağında " İki toplumun eşit politik statüye sahip olmasını ve kararların uzlaşıyla çıkması" fikrini ortaya atmıştı. Denктаş Genel Sekreter'in bu fikrine uygun şekilde şu öneride bulundu: "İki meclisli bir sistem kurulmalı ve birinci mecliste Türk ve Rumlar sandalyeleri yarıyarıya paylaşmalı, ikincisinde ise temsil yüzde 70-30 olabilir.

Ancak, federal kanunlar sadece, mecliste bulunan Türk parlamenterlerin yarısından bir fazlasının olumlu oy vermesi halinde çıkabilir. Aksi halde kanunlaşmaz."

Rumlar bu öneriyi kesinlikle reddediyorlar. 50/50 ve 70/30 oranlarını kabul etmekle birlikte, Türk parlamenterin oylama biçimini reddediyorlar ve 70/30 oranında çoğunlukta oldukları meclisin kesin karar vermesi gerektiğini belirtiyorlar.

4. Silahsızlanma: Genel Sekreter'in taslağı, federal devletin kurulması yolunda ciddi ilerleme olduğunda "geçiş dönemi hükümeti" kurulması ve bu hükümetle birlikte Türk ordusu belirli bir takvim içinde geri çekilirken, "Rum ordusunun da aynı şekilde dağıtılmaya" başlanmasını öngörüyor. Ada'nın dışı karşı savunması eski garantör güçler tarafından karşılanacak.

Türk tarafı BM Genel Sekreteri'nin bu önerisini kabul ederken, Rumlar "geçiş dönemi hükümetini" reddediyorlar.

Garantiler konusu henüz New York'ta ele alınmamışsa dahi, Rumların eski garantileri istemediği biliniyor.

5. Maraş'ın geri verilmesi : Rumlar Lefkoşe Havaalanı'nın Birleşmiş Milletler yönetiminde uluslararası trafiğe açılmasını kabul etmediklerinden dolayı, Türk tarafı da Maraş'ın BM denetiminde Rum oturumuna açılmasıyla ilişkin önerisini askıda tutuyor.

26 Kasım'da Perez de Cuellar taraflarla yeniden görüşmeye başlayacak. Ancak bir anlaşmaya varılabilmekle olasılığı çok zayıf görülüyor. "Ne Türk, ne de Rumların anlaşmaya niyeti var. Ortada dönen oyun, hangi tarafın kötü kişi olmadan, BM tarafından suçlu gösterilmeden aradan sıyrılacak manevra etrafında dönüyor" diyen bir BM yetkilisine göre, şu ana kadar Denктаş, Kipriyanu'dan biraz daha fazla iyi puan almış durumda.

Eğer bir mucize olur da, taraflar anlaşmaya varabilirlerse, ortaya çıkacak belge, bir doruk toplantısında merasimle onaylanacak

Türk yetkililer, Kipriyanu'nun yaklaşımını "bizi yine eskisi gibi kendi egemenliklerine almak istiyorlar. Biz de bunu kabul edemeyiz. BM Genel Sekreteri'nin ortaya koyduğu önerileri bile reddediyorlar" derken, Rum temsilcilerin tepkisi aynen şöyle : " Türk tarafı Kıbrıs'ı sürekli biçimde ikiye

bölmek ve veto hakkını elinde tutarak federal hükümeti felce uğratmayı planlıyor."

İşte New York'taki görüşmelerin vardığı nokta...

Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu, nihai çözüme varıldığında Ada'daki Türk Silahlı Kuvvetleri'nin tümünün Kıbrıs'tan çekilmeyeceğini ifade ederek, "Kademe, kademe bütün kuvvetlerimizin çekileceği öne sürülüyor" doğru mu? sorusuna "1960 anlaşmasında bile böyle bir şey yoktu. Binaenaleyh Türkiye'nin direkt garantisi olmadan Kıbrıs Türk toplumunun yaşaması mümkün değildir" diyor, direkt garanti- nin de Kıbrıs'ta muhafaza edilecek Türk Silahlı Kuvvetlerinden oluşacağını ifa- de ediyordu.

New York'ta 17-20 Ocak tarihleri arasında yapılan zirvenin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra BM Genel Sekreteri 22.Nisan.1985 tarihinde yeni bir öneri paketi sunuyordu. Cuellar kopan diyalogun yeniden sağlanması için, Ocak'taki New York zirvesine getirilen önerileri tek bir metin haline sokarak Kipriyanu ve Denктаş'a sunuyordu. Kipriyanu belgeyi kabul ediyor. Denктаş ise 23 Haziran'daki seçimlerden önce hiç bir şey söyleyecek durumda olmadığı için kesinlikle reddediyordu.

Belge esas bakımdan Ocak'taki uzlaşmanın bir çok hükmünü içermekle birlik- te, bazı noktalarda Türk tarafının verdiklerinin de gerisine gitmekte.

Örneğin toprak tavizlerinin "ancak yüzde 20'nin üstünde" olabileceği biçimi-indeki uzlaşmaya karşılık, yeni metin de yüzde 29 civarında bir toprak tavizinin söz edilmekte ve Türk tarafının elinde kalacak topraklar yüzde 29'un altına düşmüş olacak.

Ayrıca, federasyonun ikinci meclisi durumundaki senato'da yasaların kabulü için daha önce Türk üyelerin % 30'unun olumlu oyu" şart koşmuşken, şimdi bu şart ancak önemli konular için konulmakta öbür konular bakımından kaldırılmakta- dır.

Önemli olan bir değişiklik de "federal devlete ait olduğu açıkça belirtilmemiş olan bütün yetkiler, federe devletlerindir" biçimindeki temel kuralın kaldırılmasıdır.

Ayrıca, zirve uzlaşmasında Başkan yardımcısına bütün yasalar bakımından tanınmış olan "veto" yetkisi yumuşatılmakta, bunun ancak "önemli" konularda işleyebilmesi öngörülmektedir. Öbür konularda, başkan yardımcısının yetkisi tam bir veto olmayacak, "yasaların yeniden gözden geçirilmesini isteme" yetkisinden ibaret sayılacak böylece, meclislerin basit çoğunlukla kendi görüşlerinde ısrar edebilmeleri mümkün kılınmaktadır.

Teklif paketinin metni şöyle :

1. Kıbrıs Federal Cumhuriyeti'nin uluslararası kişiliği olacak, federal yönetim, tüm ülke üzerinde egemen olacaktır.
2. Federal Cumhuriyet'in halkı, Kıbrıs Rum Toplumunu ve Kıbrıs Türk Toplumundan oluşacaktır. Federal Kıbrıs Cumhuriyeti'nin federal yasa ile düzenlenen tek bir vatandaşlığı olacaktır.
3. Federal Cumhuriyet'in toprakları, federe devletlerin iki bölgesini kapsayacaktır.
4. Federal Cumhuriyet'in resmi lisanları, Yunanca ve Türkçe olacaktır. İngilizce dili de kullanılabilir.
5. Federal Cumhuriyetin tarafların üzerinde anlaşacağı tarafsız bir bayrağı ile milli marşı olacaktır. Her bölge veya federe devlet, federal bayrağın başlıca unsurlarını kullanarak, kendi bayrağına sahip olabilir. Federal bayrak, federal bina ve yerlerde kullanılacak, buralara başka bayrak asılmayacaktır.
6. Federal hükümet, Federal Cumhuriyet'in bayramlarını kutlayacaktır. Her bölge veya Federe Devlet, Federal Bayramlar gibi, kendileri tarafından saptanacak diğer bayramları da kutlayabilecektir.

Bu öneri paketine karşılık Denктаş şunları söylüyordu :

" Eğer Genel Sekreter sırf Rum tarafı ile yaptığı temaslar sonucunda yeni bir belge çıkarmışsa, bugünkü durumda bizim buna eğilecek vaktimiz yok.

Bu tek taraflı bir girişimdir. Türk tarafına danışılmadan yapılmıştır. Genel Sekreter'in böyle bir girişimi yararlı olmaz. Türk tarafının güvenini de kaybeder. Bu da zararlı olur. Bizce bu Türk tarafına rağmen ve Türk tarafının açıklamış olduğu kesin görüşleri dikkate almadan Kipriyanu'nun katlettiği bir zirve paketine hayat üfleme operasyonudur ki, bizim açımızdan geçersiz sayılır.

Neden kabul Edilemez?

- 1 - Genel Sekreter, sadece Rum tarafı ile görüşerek, Türk tarafının artık ölü saydığı bir belgeyi bir takım değişiklikler yaparak yeniden canlandırıp yeniden kabul ettirme çabasıdadır. Bu her şeyden önce "yöntem" açısından Türkler'in kabul edemeyeceği bir tutumdur.
- 2 - Cuellar, bu girişimi ile New York Zirvesi'ndeki davranışı nedeni ile çok güç duruma düşen Spiros Kipriyanu'nun yeniden itibar kazanmasına çalışıyor.
- 3 - Genel Sekreter, yeni paketini Rumlara kabul ettirmenin faturasını Türk tarafına ödetmek istiyor.
- 4 - Perez de Cuellar'ın, Türk tarafına danışmadan, sadece Rum tarafı ile görüşüp oluşturduğu bu belge Türklere yeni bir takım ödümler kabul ettirmeyi amaçlıyor. Yeni taslağın New York Zirvesi'nde sunulan taslaktan hayli farklı olduğu ortaya çıkıyor. Bu fark sadece toprak konusunda değil, aynı zamanda Türklerin anayasal hakları ve statüsü ile, hatta yöntem ile de ilgili.

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, Yunanistan'da yapılacak erken seçimleri yine Papandreu'nun kazanması halinde, Kıbrıs Rum kesimi lideri Spiros Kipriyanu'nun Kıbrıs'a ilişkin politikasını sürdüreceğini, Papandreu'nun kaybetmesi halinde Kipriyanu'nun derhal istifa edeceğini söylüyordu. Denktaş, ayrıca KKTC'nin ülkeler tarafından tanınmasını ABD'nin engellediğini öne sürdü.

KKTC'de yapılacak seçimlerin, iki kesimli federal bir cumhuriyetin kurulmasını tehlikeye düşürmeyeceğini, aksine güçlendireceğini belirten Denktaş, New York'ta yapılan doruk toplantısı nedeniyle kendi halkından da eleştiri aldığını vurguladı ve "Tam güvenen arkadaşlarım bile, acaba doğru mu yapıyor? dediler. Eğer Kipriyanu anlaşmayı imzalasaydı Türk halkının hakları alabildiğine korunacaktı" diyordu.

Denktaş açıklamasında ayrıca, KKTC'nin uluslararası platformda tanınmamasından ABD'yi sorumlu tuttu.

ABD'nin, KKTC'yi tanımak isteyen ülkelere, "Durunuz, fırsat veriniz. Tanırsanız anlaşma olmaz" uyarısında bulunduğunu belirten Denktaş, "Bu, yanlış bir değerlendirmedir. Çünkü, ülkelerin bizi tanıdığı nispette, anlaşma daha yakın olacaktır. Rumlar, bunları kimse tanımıyor görüşüne kapılırsa anlaşma ihtiyacını duymayacaktır. Eğer 3-5 ülke bizi tanırsa, Rumlar, 'Aman durunuz, Biz federasyonu tanımaya razıyız' diyeceklerdir" dedi.

KKTC Cumhurbaşkanı, ABD'nin İslâm âlemini de durdurduğunu öne sürerek, "Maalesef, İslâm âlemi fakir bir âlemdir ve Amerikan yardımına muhtaçtır. ABD, bu parayı siyasi çıkarları için kötü bir şekilde kullanmıştır" şeklinde konuştu.

Rum tarafı ise, yaz başında yeni bir görüşme yapma olasılığının çok yüksek olduğunu belirtiyor ve şöyle diyordu. "Bütün anayasal ve toprak sorunları hemen hemen çözülmüştür. Sadece iki anlaşmazlık noktası bulunmaktadır. Bunlardan biri Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'ı terk etmesi, ikinci ise Kuzey Kıbrıs'a yerleştirilen Türkiye'li Türkler'in ülkelerine geri dönmesidir" diyordu (75).

Denktaş, Cuellar'ın önerilerine karşı çıkıyor ve bunun iki nedene dayandığını söylüyordu. Denktaş, yeni öneri ile Kıbrıs'taki toprak bölünmesinde yeni ödünlerin yer aldığını, ayrıca Anayasa konusunda daha önce zirve toplantısında varılması istenen hedeflerden uzaklaşıldığı kanısında olduğunu belirtiyor ve bir kez ödün vermeye başladık mı bunun arkasını almanın olanağı yok şeklinde beyanat veriyordu (76).

Hasan Cemal, 24 Nisan'da Cumhuriyet Gazetesi'ndeki "Kıbrıs'ta Top Yeniden Bizde" adlı makalesinde şöyle diyordu :

" Görülen odur ki Kıbrıs sorununda top belki umulandan daha kısa sürede yeniden Türk tarafına gelivermiştir. BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın "yeni paketi" Kipriyanu tarafından benimsenmiştir; aynı tutumun sergilenmesi şimdi Sayın Denktaş'tan da rica ediliyor...

(75) Milliyet, 25.4.1985

(76) Cumhuriyet 26.4.1985

İki lider arasında roller dört ay içinde yeniden değişmiş gibidir.

Ocak ayında başarısızlıkla sonuçlanan New York Zirvesi'nden sonra uzlaşmaz taraf olarak sivrilen, Denктаş'tan çok Rum lideri Kipriyanu olmuştu. Böylesine bir izlenim büyük ölçüde olmasa bile Batının Kamuoyu'odaklarında uç verebilmişti.

Nitekim Amerika Dışişleri Bakanı Shultz, Türkiye'ye yardımın ele alındığı ilgili Kongre Komisyonunda, Türk tarafının Rumlara göre daha esnek, daha uzlaşmaya yatkın gözüktüğünü belirtmişti. Ama aynı Shultz, hemen şunu da eklemeyi unutmamıştı :

"Bu demek değildir ki, Türk tarafı bir anlaşma için hemen hazırdır"

Amerikan Dışişleri Bakanı, "Evet, ama..." diyerek Washington'un bilinen görüşünü yinelemişti.

Son gelişmelerin Shultz'un özetlemiş olduğu mantık çerçevesinde kaldığı söylenebilir.

Şöyle ki:

BM Genel Sekreteri, New York zirvesine sunduğu üç ayrı belgeyi önce teke indirgemiş, sonra da Türk tarafının sırtından yeni bazı ek ödümler öngörmüştür. Ancak, anlaşılan, Cuellar'a göre yapılan değişiklikler, ödün olarak değil, Kipriyanu'nun evetini sağlamaya dönük kozmetik değişiklikler olarak değerlendirilmelidir..

Başkente ulaşan haberlere bakılacak olursa, BM'nin Sayın Genel Sekreteri, aynı zamanda hayli aceleci gözükmektedir. Havası şöyle özetleniyor:

-- Sayın Denктаş da Kipriyanu gibi kabul etsin yeni paketi. Hemen çalışma gruplarını kurup işe koyulalım. Daha sonra kısa bir zirve de yaparız. Zaman yitirmeye ne gerek var...

Bir başka deyişle Sayın Genel Sekreter, topu bir vücut çalımıyla kısa sürede yine Türk tarafına atıvermiştir.

Türk tarafının "ben bu işte yokum" demesi mümkün müdür?

Bunun pek kolay olduğunu sanmıyoruz. Nitekim Dışişleri koridorlarında esen hava şöyle tanımlanabilir :

Perez de Cuellar'a Türk tarafının, "Yeni pakettipten reddediyorum, seninle konuşacak hiçbir şeyim yoktur" diyebilmesi pek kolay değildir. Çünkü Türk tarafının New York'ta çekmiş olduğu sınır çizgisini artık yok sayması ya da ondan geriye gidebilmesi söz konusu olamaz...

Başkentte geçerli bir başka eğilim ise, "iş yokuşa sürmeden zaman kazanmak" diye özetlenebilir. Kıbrıs gibi nazik, karmaşık bir konuda her sözcüğün, her virgülün önemi olduğu açıktır. Bu bakımdan Cuellar'ın ayrıntı gibi gördüğü değişikliklerin dikkatle incelenmesi ve değerlendirmenin zaman alması son derece doğaldır...

Ne zamana kadar?

En azından KKTC'de yapılacak 23 Haziran seçimleri sonrasına değin. Hem de haziran içinde Yunanistan'da yapılacak erken seçimlerin sonucu alınana kadar...

Ankara'dan bakınca durum böyle gözüküyor. Washington'un da desteğine sahip olan yeni paketin başkentte en üst düzeyde görüşülmesi bekleniyor.

Sayın Denктаş'a gelince..

BM Genel Sekreteri'nin 23 Haziran öncesinde "yeni paket" sunması KKTC Başkanını rahatsız etmiştir..

Ayrıca Sayın Denктаş, New York zirvesinden sonra "verdiğimiz ödümler artık geçerli değil" demişti. Oysa yeni pakette daha da fazlası var gibi gözüküyor.

Kısacası, "salamdan bir küçük dilim daha mı? diye Ankara ve Lefkoşe"ye sorabilir miyiz.

E - KUZAY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDE ANAYASA

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Profesörü Mümtaz Soysal, KKTC Anayasası'nın değerlendirilmesi konusundaki fikirlerini şu şekilde değerlendiriyordu :

" Bu anayasayı yapanları kutlamak gerekir. Yaptıkları düzenleme bu koşullar içinde, bütün şakıncalarıyla birlikte, başarıları, başarısızlıklarından fazla olan bir düzenlemedir" dedi.

Prof Soysal, Anayasa'nın tartışılabilir olmasının, Türk toplumunun demokrasi açısından en başarılı yanı olduğunu vurgularken, özetle şunları söyledi: " Herkes, tüm etkenlere göre, kendi bakış açısından bunu değerlendirecek ve oyu kullanacaktır. Bu oy kullanma, halk oylamasının serbest bir ortamda gerçekleşmesi, sanıyorum ki, Anayasa'nın kendisinden de daha önemli bir konudur. Dışa görüntü bakımından, toplumun kendi kişiliğini kazanması bakımından daha başarılı olan yönü, bu tartışmanın olabilmesidir."

Yapılan düzenleme ile güçlü bir yürütme sağlanamayacağını kaydeden Soysal, Türk toplumunun bir arayış içinde olduğunu söyledi, Türk toplumu açısından uzun süreli bir değerlendirme yapıldığı takdirde, burası için "Başkanlık" sisteminin getirilmesinin daha doğru olacağını sözlerine ekledi.

1 - Kıbrıs'ta Anayasa Oylaması

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilk Anayasası'nın 5 Mayıs'ta halk oyna sunulması kararlaştırıldı. 164 esas ve 13 geçici maddeden oluşan, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayalı lâik bir cumhuriyet öngören KKTC Anayasası'na halk oylaması sonucu, büyük bir çoğunlukla kabul edilmesi bekleniyordu.

Onsekiz yaşını doldurmuş 92.000 seçmenin bulunduğu KKTC'de, Moskova çizgisindeki Cumhuriyetçi Türk Partisi ile bu partiye bağlı işçi ve gençlik kuruluşları dışındaki tüm siyasal partiler ve örgütler, Anayasa'ya "evet" diyeceklerini açıkladılar.

KKTC'nin ilk anayasası 50 üyeli bir cumhuriyet meclisinin oluşturulmasını öngörüyor.

Anayasa'da genel seçimlerle, cumhurbaşkanlığı seçiminin beş yılda bir yapılması hükmü de yer alıyor. Anayasa, geçerli oyların yarısından bir fazlasıyla kabul edildiği takdirde, Resmi gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girecek.

Kıbrıs Rum Yönetimi, KKTC Anayasası'nın halk oyuna sunulmasını BM' e protesto etti. Rum Dışişleri Bakanı Yakovu, Genel Sekreter Perez de Cuellar'a bir mektup göndererek, Kuzey Kıbrıs'ta yapılacak tüm seçimleri protesto ettiğini, yeni oldu bittilerin sonuçsuz bırakılmaması için gerekli önlemlerin alınmasını ve mektubunun BM' e resmi bir belge olarak dağıtılmasını istedi.

İngiltere'de yayınlanan "The Times" gazetesi, KKTC'deki halk oylamasını Rumların eleştirmeye hakları olmadığını yazdı.

KKTC Anayasa taslağının halk oyuna sunulmasına ilişkin bir yorum yayınlayan gazete, Rum kesimindeki siyasal bunalıma anayasanın neder olduğunu hatırlattı ve "Kıprıyanu, Rum meclisinin güvenini tümüyle yitirdi, ancak Meclisi fesh etmiyor ve istifaya da yanaşmıyor" dedi. Gazete çözüme varıldıktan sonra da, Türk Ordusu'nun Ada'da kalması görüşünün giderek yaygınlık kazandığını kaydetti ve KKTC Anayasası yüzde 70 evet oyuyla kabul edildi. KKTC'nin ilk anayasası için yapılan halk oylaması yüzde 60 dolaylarında bir katılmayla gerçekleşti. Böylece yüzde 30 dolayındaki hayır oyuna karşılık KKTC Anayasası onaylanmış oldu.

Yeni Anayasa, demokrasi hukuk ilkelerine dayalı parlamenter bir cumhuriyet öngörüyor. Yeni anayasa'ya göre, KKTC'de her beş yılda bir Cumhurbaşkanı ve parlamento seçimi gerçekleştirilecek. Bu arada, KKTC'de Cumhurbaşkanı seçimi 26 Mayıs'ta yapılacak.

15.Kasım.1983'te kurulan KKTC'nin ardından oluşturulan Kurucu Meclis, esas görevlerinden biri olan Anayasa'yı kurum ve kuruluşlarla halktan aldığı öneriler ışığında 8.Şubat.1985'te görüşmeye başlamış ve 12.Mart'ta bu çalışmasını sonuçlandırmıştı.

Anayasa'nın kabulüyle 23.Haziran seçimlerinin yolunun açılmış olduğunu ifade eden Denktaş, "Bu büyük olayı iyi değerlendirmeliyiz" şeklinde konuştu (77).

KKTC' de yapılan anayasa halk oylamasından "hayır" oylarının sanılanın üstünde olması muhalefet partilerinin memnun olmasına yol açtı.

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, anayasanın kabul edilmesinden sonra bir açıklama yaparak, "Cumhuriyetimiz temeline oturdu" dedi. Denktaş şöyle konuştu: "Anayasamızın oylaması tamamlanmıştır. Halkın oylamaya katkısı yüzde 77'ye yakındır. Bu olumlu, iyi bir katılma oranıdır. Halkımız bir imtihan vermiştir. Oylamaya katılanlar arasında yüzde 70 evet oyu, anayasa gibi teknik ve heyecan uyandırmayan bir konuda her yönüyle övünülecek bir sonuçtur."

Denktaş, "Şimdi seçim dönemine girildiğini, anayasanın arkada kaldığını" hatırlatarak "Ümit ederim ki, anayasa ile ilgili çekişme ve münakaşa da arkada kalmış olsun.Bir dönem kapatılmış, yeni bir dönem açılmıştır" diye konuştu.

KKTC'de anayasa halk oylamasına ilginin çok yüksek olmaması, buna karşılık hayır oylarının yüzde 30'u bulmasının nedenlerini izah eden gözlemciler, bir kısım halkın "Nasıl olsa evetler çoğunlukta olacak kanısıyla sandığa gitme ihtiyacı hissetmediğine" işaret ediyorlar.

Bir başka değerlendirme ise oy kullanmama nedenleri ya da hayır oylarının çeşitli durumlarda kişisel nedenlerden kaynaklanan kırgınlıklar ve kızgınlıklarla ilgili olduğu biçiminde. Buna ters bir başka yaklaşıma bakılırsa, hayır oyu verme niyetinde olan bazı KKTC yurttaşları, "Anayasa'ya hayır demenin, Rumları sevindireceği " düşüncesiyle, istemeyerek evet oyu kullandılar şeklinde. Oy verme oranının düşüklüğüne ya da beklenen ölçüde olmamasına bir başka izah ise şöyle :

"İktidara, karşı duygular içinde olan, ancak anayasaya hayır demeyi de içine sindiremeyenlerin bir kesiminin sandık başına gitmemesi katılma oranını olumsuz yönde etkileyen faktörler arasında bulunuyor" (78).

Denktaş, 6.Mayıs tarihinde Gazeteci Cengiz Çandar'la Zirve konusunda bir mülâkat yaptı. Ele alınan konu ise Zirve'ydi.

Cumhurbaşkanı, 23.Haziran'da genel seçimlerin olduğunu, bu tarihten önce Rum tarafı ile bir Zirve toplantısında buluşmasının söz konusu olmadığını kesin bir dille açıkladı. Seçimlerden sonra Türk tarafının zirveye açık olduğunu belirtti. 17.Ocak New York zirvesindeki anlaşma taslağının artık geçersiz olduğunu vurguladı.

Denktaş'a Çandar'ın soruları ve yanıtlar şöyle :

- New York zirvesinin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından ülkenize dönüp anayasanın hazırlanıp halkoyuna sunulacağını, daha sonra ise genel seçimler yapılacağını ilân etmişsiniz. New York'ta açıkladığınız adım halk oylaması ile atılmış oluyor. Bu arada son diplomatik çabalara bakılarak 23 Haziran genel seçimlerinden önce Kipriyanu ile yeni bir zirve ihtimalinin bulunduğu söylentisi var. Böyle bir ihtimal söz konusu mudur?

DENKTAŞ - Böyle bir ihtimal yoktur. Genel Sekreter bizim böyle bir toplantıya katılmayacağımızı bilmektedir. Böyle bir toplantıya katılmamız için bize herhangi bir baskı yapılmamıştır, çağrıda bulunmamıştır.

- Yani 23 Hazirandan önce bir zirvede buluşmayacağınıza ilişkin olarak kategorik bir hayır diyebiliyormusunuz?

DENKTAŞ - Kesinlikle hayır. Yetkimiz yoktur, katılamayız.

- Peki anayasa halk oylaması ve genel seçim tarihleri çok önceden belli olmuş olmasına rağmen, bugünlere denk gelen ve BM Genel Sekreteri'nden kaynaklanan yoğun faaliyet, diplomatik girişimleri nasıl izah ediyorsunuz?

DENKTAŞ - Tahminimce bu dönemde bizim baskılar karşısında zayıf olduğumuz ve gelecek tekliflere hayır diyemeyeceğimiz hesaplanmıştır. Bu bir, İkinci-si, operasyon Kipriyanu'yu içinde bulunduğu durumdan kurtarma operasyonudur. Üçüncüsü, genel sekreterin Haziran başında Güvenlik Konseyi'ne rapor vermesi gereklidir. Girişimlerine devam ettiğini göstermek istiyor.'

Fakat bizim tutumumuz gerçekçi bir tutumdur. Seçimlerden önce bir şey yapamayız. Genel Sekreter Cuellar ile normal temaslarımızı devam ettiririz. Bağlayıcı olmayan görüşlerimizi duyurmanın ötesinde bir şey yapamayız.

- Bu sözlerinizden 23 Haziran seçimlerinden sonra yeni bir zirvenin mümkün olduğu sonucunu çıkarabilir miyiz?

DENKTAŞ - Biz buna hazırız. Daima hazır olduk. Yeni bir paketin hazırlanabilmesi böyle bir temasın yararlı olacağı görüşündeyim.

- Temastan kastınız zirve mi?

DENKTAŞ - Evet, bu temas Kipriyanu'nun tefsir yoluyla yozlaştırdığı, ya da reddettiği ilkelerin yeniden tespiti için yapılabilir.

İşe nereden başlayacağımızı tespit için "böyle bir temas veya zirve" gündemsiz olabilir. Veya genel sekreterin yapacağı ikili temaslar neticesinde belirlenecek bir gündemle yapılabilir.

Biz bu temaslara açtık. Referandum bizi barış yolunda daha da güçlendirmiş olacaktır. Çünkü halkın iradesi belirlenmiş olacaktır. İki kesimli federal bir cumhuriyeti öngören çalışmalara başlamış olacağız.

- Bu sözlerinizden yeni bir zirvenin, yeni bir anlaşma paketi hazırlamak göreviyle karşı karşıya bulunacağı sonucu çıkıyor. Bir başka deyimle New York zirvesindeki anlaşma taslağını ortadan kalkmış saymış olmuyor musunuz?

DENKTAŞ - Biz zaten söyledik, Kipriyanu tarafından reddedildiği an ortadan kalkmıştır. ancak prensipleri tefsir yoluyla BM Genel Sekreteri Cuellar'ın

belgesini reddetmiş olduğu için şimdi ilk yapılacak olan aynı prensipleri alıp tefsir'de olumlu yönün gelip gelmediğini anlamaktır. Öndan sonra bir paket hazırlanabilir.

Aynı safsata yorumları işitmek için doruğa gidilmez. Yorumlar gerçekçi olmalıdır.

KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş, "Yakın süre içinde bir Denktaş-Kipriyanu zirvesinin toplanabilmesi amacıyla sürdürülen uluslararası diplomatik baskılar nedeniyle 23.Haziran genel seçimlerinin erteleneceği" yolundaki söylentileri de kesinlikle yalanladı. Denktaş, bu konudaki soruyu " Toplumun içine bunu maksatlı yayıyorlar. Anayasayı geçirmeyiniz ki, şimdiki durum daha uzasın diye düşünenler ve bunu isteyenler var" dedi. Bu söylentilerin iç politikadan çok dış gelişmelere dayalı olarak yayıldığı kendisine hatırlatıldığında şu karşılığı verdi : "Bunu söyleyenler ne bizi biliyor, ne davayı biliyor. Biz yolu gözünü kapalı yürümedik. Her şey belli bir siyaset sentezinin icabıdır. Şimdiye kadar halka verdiğimiz sözü tuttuk. Seçimleri ertelemek meclisin yetkisine girer, ama seçimleri erteleyecek bir aritmetik çıkarsağına sanmıyorum" . Denktaş, oylanana KKTC Anayasası'nın geçici 6. maddesinde Cumhurbaşkanlığı seçiminin, Cumhuriyet Meclisi seçimleri ile birlikte aynı gün yapılmasının öngörüldüğü belirtildiğinde aynı maddede şu hüküm bulunduğunu hatırlattı :

"Ancak kurucu meclis , koşulların gerektirdiği hallerde, cumhurbaşkanlığı seçiminin değişik bir günde yapılmasını karara bağlayabilir."

Bu hatırlatmadan sonra diyalog şöyle sürdü :

"- Cumhurbaşkanlığı seçiminin yakında yapılacağına ilişkin söylentiler var.

DENKTAŞ - Ben istiyorum. Uygunu da budur. Fonksiyon ayrımlarını yapmak için, Bu makamı parti içi çekişmelerinin dışında bırakmak için bunu gerekli görüyorum.

- Seçimlerin erteleneceği söylentileri de zaten cumhurbaşkanlığı seçimlerinin, genel seçimlerden önce yapılması ihtimaline dayandırılıyor. Siz

cumhurbaşkanı seçilirsanız, uluslararası baskılar nedeniyle 23.Haziran genel seçimler tarihinden önce, 'nasıl olsa mandate elde ettim, bir zirveye katılabilirim' diyemezsiniz?

DENKTAŞ - Hayır. Mandate (bir konuda yetki elde etme)'nin tamamlanması için yetkili bir hükümetin ve meclisin seçilmesi lazım. Başkanlık sistemi değildir ki ben artık yetkiliyim deyip ortaya çıkayım."

.....

"Batı, Lübnan'da ve Kıbrıs'ta Hıristiyanların Güç Duruma Düşmesine Göz Yumamaz."

Bu sözün söylenmesindeki amaç, New York Zirve'sinde tüm uyumsuzluğu göstererek, Kıbrıs sorununu çıkmaza sürükleme sorumluluğunu üstlenmiş olmasına rağmen, BM Genel Sekreteri Cuellar'ın "Rum tarafını kayıran" son önerilerini hazırlamaktan kaçınmamış olmasına ve topu yine Türk tarafına geçirmek isteğine bir açıklama getirmek.

Perez de Cuellar damgalı son önerilerin ardında da, KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın deyimiyle, "Kıprıyanu'yu içine düştüğü durumdan kurtarma" niyeti yatıyor.

Ortada, resmi ve yeni bir belge yok. Fakat Türk ve Rum basınına ayrıntılarıyla sızan BM Genel Sekreteri kaynaklı bir girişim var. Hatta bu girişim, Kıprıyanu tarafından benimsenmiş durumda.

KKTC Liderliğinin, Perez de Cuellar'ın son girişimine karşı tepkisi, kendisine, üstelik diplomatik nezaketi aşan ağır bir dille bildirilmiş durumda. BM Genel Sekreterinin Kıbrıs Özel Temsilci Vekili James Holger'in Türk tarafını yumuşatma girişimlerine karşılık KKTC yöneticileri, yumuşamama konusunda kararlı 17.Ocak New York Zirvesi öncesinde Cuellar tarafından hazırlanan anlaşma taslağındaki; Türk tarafının ödünlerinin oluşmasında önemli rol oynayan Türkiye, bu kez Denktaş'a ödün vermeyen Politikasında kesin desteğini uzattı. KKTC ileri gelenlerinin görüşlerine göre, Türkiye'nin de çekilebileceği bir sınır var. O sınıra çekilmiş olunmasına rağmen Rum tarafının görüşlerinde hiç bir değişiklik olmaması ve New York Zirvesi'nin, çeşitli başkentlerden gelen iyimser sinyallere rağmen fiyaskoyla sonuçlanması, Türkiye'yi de New York Zirvesi sonrasında

izlediği "ödün vermeyi kabul etmeme" politikasına getirdi. Şayet son öneri paketi konusundaki yoklamalar sonuç vermezse, 17.Ocak anlaşma taslağının geçerli olup olmadığı sorusu da şu şekilde yanıtlanabilir. Denктаş geçerli değil diyor. Çünkü 17.Ocak Zirvesi'nden önce Cuellar, eğer anlaşma taslağı New York Zirvesi'nde imzalanmazsa, Türk tarafının belgede yer alan ödünlerrinin de kendiliğinden iptal edilmiş addedileceğini varsayarız"diyordu. Ancak bu vaad ne derece tutulur bilinemez. 23 Haziran'dan sonra New York kaynaklı bir baskı mekanizmasının devreye sokulacağı konusunda, herkes hemfikir.

Bu süreç içinde Türkiye'nin tutumu, tayin edici rol oynayacak. Genel Sekreter paravanası ardında mevzilenen güçler (özellikle ABD-İngiltere) Cuellar'ın Rumlara destek çıkmasına rağmen, KKTC'de anayasa ve Cumhuriyet Meclisi seçimlerine fazla ses çıkaramadılar. Fakat seçimler zinciri bittikten sonra, sonuç almaya yönelik asıl formüller ortaya atarak harekete geçeceklerine de kesin gözlerle bakılıyor.

Anayasa, Halk oylaması, Cumhurbaşkanlığı ve Cumhuriyet Meclisi seçimleri, diğer ülkeler için "kendi evine çeki düzen verme mevzuu."

Kıbrıs gibi nüfusunun ve yüzölçümünün çok ötesinde Uluslararası politikada rol sahibi bir toprak parçasında, ister Türk, ister Rum toplumu'nun iç siyasal gelişmeleri ise, kendiliğinden uluslararası diplomasi denklemlerinin içine giriyor.

Anayasanın hazırlanışından halkoylamasına kadar geçen sürede, Denктаş'ın "hayır" yanlılarının hiç değilse bir bölümüyle arasındaki yaklaşım farkı da bu noktada belirdi. KKTC Cumhurbaşkanı, ülkesindeki ve dışındaki her olaya, bir gün oturacağını bildiği uluslararası diplomatik kumar masasına ne şekilde etki edecek diye bakıyor. Oysa, muhalifleri için anayasa tartışmalarının farklı bir işlevi vardı. Bunların bir kısmı için, anayasa, demokratik hak ve özgürlükler bakımından ne getiriyor, ne götürüyor sorusuna yanıtı. Ama büyük bir bölümü için bir genel seçim provası güçlerinin denek taşıydı.

Bu olgu sonuçlara da yansdı. "anayasaya hayır"ın başını çeken en soldaki CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi) KKTC'de bir ideolojik kutbu temsil ediyor. CTP Kıbrıs Türk partileri arasında partiye en çok benzeyen bir organizma. Amacı, büyük sermayenin temsilcisi olarak gördüğü iktidardaki UBP'yi (Ulusal Birlik Partisi) ve Denktaş'ı aynı safta göstermekti. Ve halkın, 10 yıllık bir iktidar sonucu, başka hiçbir neden olmasa bile yıpranacak olan UBP'ye muhalefetini "Hayır" oylarına kanalize etmekte. Bunu büyük ölçüde başardı.

KKTC partilerininin dörtte üçünü meydana getiren 7 parti, anayasaya "evet" denmesini kararlaştırmıştı. Bunların bir bölümü için "evet" in gerekçesi, "şu anayasa aradan çıksın da, işimize bakalım, yani seçime gidelim" idi; bir kısmı için anayasaya evet demek pek hoş gitmese bile "Anavatan ile ters düşmemeye" gösterilen özendi. Bir kısmına bakılırsa, "anayasaya evet" demek bir ulusal görevdi; böylece seçimlerdeki rakiplerini "ulusal göreve sırt çevirmiş, Rumlarla aynı çizgide davranan" unsurlar olarak topluma teşhir etme kozu.

"Evetçi"lerin anayasa konusuna bu farklı yaklaşımı ve konunun aslında bir genel seçimler ön provası olarak ele alınması, kendisini "anayasaya evet" mitinglerinde gösterdi. "evet" yanlısı dört parti mitinglere katılmadı ve mitinglerin ağır topu Cumhurbaşkanı Denktaş, kürsüde yanı başında sadece UBP'yi ve Türkiye-li göçmenlerin partisi YDP'yi (Yeni Doğuş Partisi) buluverdi. Miting meydanları da büyük ölçüde oy kullanma hakkından yoksun öğrenciler ile tatil edilmiş kamu kuruluşları personeliyle doldu.

7 partinin "evet"inin sonucu yüzde 70, CTP ve bir kısım meslek kuruluşlarının üyelerinin "hayır"ı ise yüzde 30 olarak ortaya çıkınca, gerek Cumhurbaşkanı gerekse 23.Haziran Cumhuriyet Meclisi seçimlerinin nasıl cereyan edeceği kritik bir bilmeceye dönüştü.

Denktaş Cumhurbaşkanlığı makamını birbirleriyle kıyasıya bir çekişmeye tutuşmuş partilerden ayırmak ve bir ulusal lider kimliğiyle uluslararası siyaset arenasına çıkabilmek için tarafsız ve partilerüstü bir aday olarak Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılmak istiyor. Ancak, anayasa halkoylaması sonucunun bilinen şekilde alınmasından sonra CTP'nin lideri Özker Özgür'ü aday göstermesi bekleniyor. 1981 KTFD genel seçimlerinden ana muhalefet olarak çıkan ve son anayasa

halkoylamasında "evet" oyu vereceğini açıklayan TKP'nin (Toplumcu Kurtuluş Partisi) de Alpay Durduran'ı Denктаş'ın karşısına aday olarak dikmesi söz konusu. "Evetçi" partilerden bazıları da kendi adaylarını çıkarabilir.

İktidardaki Ulusal Birlik Partisi'nin ise canıgönülden Denктаş'ı destekleyeceği şüpheli. Cumhurbaşkanı'nın oğlu Raif Denктаş ve partisi SDP (Sosyal Demokrat Parti), UBP'ye karşı amansız bir muhalefet yürütüyor. UBP, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin, genel seçimlerden önce yapılmasının Kıbrıs Türk toplumu tarafından Raif Denктаş'ın UBP'ye tavır aldığı biçiminde yorumlanmasından ya da en azından muhalefet partileri tarafından böyle bir propoganda kozu olarak kullanılmasından kaygılanıyor. UBP'nin kimi çevrelerinin bunun faturasını Cumhurbaşkanı Denктаş'a ona esaslı bir destek sağlamayarak ödetmek yolunu seçecekleri söyleniyor.

Böylece Denктаş, hem yeri doldurulamaz hem de bir parti desteğine dayanmayan, tabansız bir lider olmak gibi garip bir konumda duruyor. 9 Haziran'da yapılması beklenen cumhurbaşkanlığı seçimlerinde adaylardan biri yüzde 51 oranında oy toplayamazsa, en çok oy alan iki aday daha sonra ikinci turda boy ölçüşecekler.

Rauf Denктаş'ın ilk turda yüzde 51 oy toplayamaması ihtimali, şimdi, ciddi olarak belirmiş durumda. "Ne çıkar, ikinci turda seçilir" denebilir. Ancak, böyle bir gelişme, Denктаş kadar yakın gelecekte diplomasi ve müzakere kulvarlarına girildiğinde Kıbrıs Türk toplumu için bir zaaf yaratacak. Bugüne dek Raif Denктаş'ı uluslararası baskı mekanizmaları karşısında taviz vermesi için kim baskılar altına sokmuşsa, o, ikinci turda seçilmek zorunda kalmış bir cumhurbaşkanını manevra yeteneği daha da azalmış bir yönetici olarak görecektir.

Kıbrıs Türk toplumunun önündeki çetin dönemeç Cumhurbaşkanlığı seçimiyle sınırlı kalmıyor. 23.Haziran Cumhuriyet Meclisi seçimlerinin ortaya nasıl bir parlamento kompozisyonu ve hükümet çıkaracağı da çok önemli. Ve şu anda o da tam bir bilmece. Seçimlere 10 parti katılıyor. Yüzde 8'lik barajı aşabilen, Cumhuriyet Meclisi'ne girecek. Hangi partiler ve kim, nasıl aşacak? Yanıt bekleyen soru bu. Şimdiden bir koalisyon hükümetleri döneminin açılacağı sezilebiliyor. Bir ihtimal de Cumhurbaşkanı ve anavatanın tercihlerine çok aykırı bir meclis arit-

metiğinin ortaya çıkması ve hükümet kuracak duruma gelmesi.

Bu tür gelişmelerin (eğer gerçekleşirlerse) kaçınılmaz uluslararası yankıları olacak. Şimdiden sezilen, KKTC'nin , Kıbrıs'ın, Kıbrıs sorununun, Türkiye'nin, Türk-Amerikan ve Türk-Yunan ilişkilerinin çok canlı yaz ayları yaşayacağı. Bu arada, Yunanistan genel seçimlerinin Haziran'da yapılacağını akılda tutmakta yarar var.

Her ne olursa olsun, Kıbrıs Türk toplumu, anayasa için halkoylamasında yüzde 30'luk bir hayır oyu ile, Üçüncü Dünya Ülkelerinin bir çoğunun yüzde 90'ın üzerindeki inandırıcı olmayan seçim sonuçlarıyla kıyaslandığında demokratik yapısını ve siyasi şahsiyetini kanıtladı. Böyle bir toplum, önündeki çetin engelleri de aşabileceğine dair iyimserlik sağıyor.

SONUÇ

1 - Kıbrıs'ta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin tarihi, hukuki, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlere dayanmaktadır.

Kıbrısta Türk Milletinin bir uzantısı olan Kıbrıs Türkleri'nin varlığı, her şeyden önce KKTC'nin kurulmasının baş nedenidir. Zurich ve Londra Antlaşmalarına dayanan 16.Ağustos.1960 tarihli Lefkoşe Antlaşmaları, Kıbrıs'ta bulunan bu iki topluma Türk ve Rum Toplumlarına, idari özerklikten daha ileri, herbirine ayrı ayrı ve her ikisine de müştereken kullanmak üzere devlet yetkileri tanımıştır. Hüsnüniyetle (de bonne foi) uygulanması gereken Lefkoşe Antlaşmalarının ve ona bağlı olarak hazırlanan Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın devamlı ihlâli, hukuk dışı tutuma karşı, haklı ve adil olanı savunmak için, Kıbrıs Barış Harekâtı ile yeni bir durumu yaratmak zorunlu olmuştur. Anayasa ve Antlaşmaların ihlâli, Türk Toplumuna önce geçici Türk Yönetimi ve daha sonra da Kıbrıs Türk Federe Yönetimi kurmasına neden olmuştur.KKTC Türk toplumuna tanınan devlet yetkilerini hukukileştirmekten başka bir şey değildir. Bu kuruluş kademe- li olarak, tarihi oluşumun hazırladığı bir sonuçtur.

Kıbrıs Türk Toplumunun politik organizasyonu zaman süreci içerisinde, toplum gereksinimlerine göre ayarlanan bünyesel ve biçimsel evrelerden geçmiştir. 1963-1967 devresinde Türk toplumu merkezi bir "Genel Komite" tarafından yönetilmekte idi. Aynı zamanda Türk Cemaat Meclisi de görevine devam etti. Temsilciler Meclisi Türk üyeleri de bazen ayrı olarak toplanmakta ve elzem olan konularda yasama görevini yerine getirmekte idi.

1967 Aralık ayında Temel Kuralların kabul edilmesi ile Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi kuruldu. Temel Kurallar, Yönetiminin yasama, yürütme ve yargı organla-

rının esas teşkilâtlanmasında gerekli olan düzenlemeyi yapmış oldu. Aynı zamanda 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası'nın kuralları temel kurallarla etkilenmiş biçimde yürürlükte tutuldu.

1974 Barış Harekâtından sonra yönetim yeniden, "Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi" olarak isimlendirildi.

Kıbrıs Türk Federe Devleti ise, Kıbrıs Cumhuriyeti ülkesinin Kuzey kesiminde, etkin kontrol icra eden, Otonom Kıbrıs Türk Yönetiminin 13.Şubat.1975 tarihli bildirisini ile kurulmuştu. Bu girişimin amacı, bu bildiri de özetle şöyle belirlenmişti: Temel maddeleri antlaşmalarla saptanmış bulunan Kıbrıs Cumhuriyeti anayasası'nın iki toplumlu ve iki bölgeyi bir federal yapıyı öngöreceği biçimde aynı usulle değiştirilmesine kadar geçecek süre içinde Kıbrıs Türk Yönetimi'nin yeniden düzenlenmesi ve teşkilâtlanması ve Kıbrıs Türk Toplumunun sosyal ve iktisadi hayatının yeni ve sağlıklı bir düzene tabi kılınmasını sağlamak ve ayrıca, Federe Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasına yol açacak düzenlemenin hukuksal esasını yaratmak.

1975 yılından beri sürdürülmekte olan toplumlararası görüşmelerde Rum tarafı kendisini, "Kıbrıs Hükümeti" olarak görmüş ve uygulamakta olduğu abluka ambargo sonucu Türk toplumunu siyasal ve ekonomik alanda yalnızlığa itme çabalarını sürdürmüştür. Uluslararası forumlarda sanki Kıbrıs'ta bir halk varmış ve Türk toplumu bir azınlıkmiş izlenimi yaratılmak istenmektedir. Rum yönetimi, Türk toplumunun Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki ortaklık hakkını reddetmiş ve Birleşmiş Milletler'de kendi tezi doğrultusunda kararlar alma yönüne gitmiştir.

Rum tarafının bu tutumu üzerine, Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve egemenliğinde eşit hak sahibi olan Türk toplumu 15.Kasım.1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini kurmuştur.

Bağımsızlık ilânı Kıbrıs Türk Halkı'nın kendi kaderini tayin etme (Self-Determinasyon) hakkına dayandırılmıştır. Kararda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilânının iki eşit halk arasında ortaklığın bir federasyon çatısı altında yeniden kurulmasını ve sorunların çözülmesini engellemeyip kolaylaştırabileceği inancı belirtilirken, iki halk arasındaki tüm sorunların barışçı ve uzlaşıcı

bir politika ile çözülmesi için, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin gözetimi altında eşit düzeyde görüşmelerin yürütülmesinin yürekten istendiği de kaydedilmiştir.

Bağımsızlık Bildirisinde, Kıbrıs'ta bir federasyonun kurulmasında ön şartların tamamlandığı bildirilirken, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin başka hiçbir devletle birleşmeyeceği ve Cumhuriyetin Tesis, Garanti ve İttifak Antlaşmalarına bağlı olduğu beyan edilmekte idi (79).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurmanın siyasi nedenleri de vardır. Kıbrıs'ta bulunan bu iki toplumun artık içiçe yaşaması olanak dışıdır. Devamlı ve istikrarlı bir şekilde barış ve güvenlik içinde yaşamının yolu, yan yana iki ayrı devlet kurarak yaşamının sonucu Federal devleti kurmak ve yaşatmaktır.

Türk ve Rum Toplumlarının yan yana iki ayrı Devlet kurarak yaşamalarının bugün için coğrafi şartı da gerçekleşmiştir. Kıbrıs Barış Harekâtı sonucu, Kıbrıs ikiye ayrılmıştır. Artık coğrafyanın ayırdığı bu sınırlar, Viyana tarafından Kuzey, Türklerin yerleştiği bölge olarak kabul edilmiştir. Kuzey Kıbrıs Türk Federal Devleti coğrafi sınırlara da dayanmaktadır.

KKTC'yi kurmanın bir diğer nedeni de, Kıbrıslı Türklerin sosyal ve kültürel verilere de dayanarak bağımsız ve özgür yaşama azim ve kararlarıdır. Kıbrıslı Türklerin bağımsız ve özgür yaşama kararı, devlet kurarak gerçekleşmiştir.

2 - Kıbrıs'ta, devamlı barış ve güvenlik sağlamak için Lefkoşe Antlaşmalarına dönüş olanak dışıdır. Bu antlaşmalarla sağlanan düzen, yeterli müeyyideler ve tedbirlere sahip olmadığından Kıbrıslı Rumlar tarafından hep ihlâl edilmiştir. Türk Toplumunu, meşru müdafaa durumunda kalarak yeni düzene ulaştırılmıştır. Kıbrıs Barış Harekâtı sonucu ortada yeni bir durum ve yeni bir düzen vardır. Yeni duruma cevap veren yeni düzeni Kıbrıslı Türkler, KKTC Anayasasını yaparak oluşturmuşlardır.

Yeni durumun yarattığı yeni şartlara uygun yeni düzenin, Rum bölgesinde kuruluşu, Rum toplumunun yetkisindedir. Rum Toplumunu yeni duruma cevap veren

(79) Kıbrıs'ın Tek Meşru Devleti = K.K.T.C. , Boğaziçi Üniversitesi Seminer Notları, Mayıs 1984.

yeni düzeni gerçekçi açıdan ele alıp değerlendirirlerse, Kıbrıs'ta barış ve güvenliğin kurulması ve devamı kolaylıkla sağlanacaktır.

3 - Kıbrıs'ta kurulacak yeni düzen gerçekçi ve adil bir düzen olmalıdır. Kıbrıs'ta barış ve güvenliği sürekli sağlayacak bir düzen olmalıdır.

Bu yeni düzenlemede dikkate alınacak en önemli nokta, KKTC'nin varlığı ve Anayasa ile ortaya konan kurallara saygı gösterilmesi zorunludur. Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Anayasası, Kıbrıs Türklerinin iradelerini simgeliyen, bir hukuki yapıttır. Anayasanın temel ilkelerinin karşısında olan her türlü yeni düzenleme çabaları Türk Toplumuna huzur ve güvenlik getirmeyecektir.

Kıbrıs Türklerine yaşamlarında garanti sağlayacak en önemli bir noktada, 16.Ağustos.1960 Lefkoşe'de imza edilen Garanti Antlaşmasına benzer garantilerin sağlanmasıdır. Türk Milleti'nin Kıbrıs'ta bir uzantısı olan Kıbrıslı Türkler üzerinde Ana Vatanın, K.K.T.C. Anayasasında da belirtildiği üzere hukuki, doğal ve tarihi garantörlük hakkı vardır.

4 - Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını telâffuz etmek korkulacak bir olay değildir. Bağımsızlık haklı nedenlere dayanmaktadır.

K.K.T.C. Anayasası bağımsızlığı dile getirmektedir. Bağımsız olan bir devlet ancak bir milletlerarası antlaşma ile devlet birliğini kurabilir. Bu devletler topluluğunun adı alışılğelen bir deyimle, Federal Devlet olabilir. Ancak bu Federal Devlet çağımızın ihtiyaçlarına cevap veren, toplum gerçeklerini öngören bir Federal Devlet olmalıdır.

Şu anda, Kıbrıs'ta bir Türk Devleti vardır. Bu Devlet, Kıbrıs'ta bağımsız ve özgür yaşamak isteyen Kıbrıslı Türklerin kurduğu bir devlettir. İsmi nin Türk Cumhuriyeti oluşu da dikkate alınır sa, Rum Toplum u ile anlaş tığında iş lerinde serbest dış iş lerinde birbirine bağı lı, iki federe devletten meydana gelen Kıbrıs Cumhuriyetini kurmak amaç olacaktır. Anlaş ma almadığı takdirde iki toplum birlikte yan yana yaş ama kararını belirtmedikçe, Federal Devlet Kurulamayacaktır. Geriye kalan tek amaç KKTC'yi kuvvetlendirmek olacaktır.

Zaten KKTC'nin, bağımsızlık ilânını açıklamasındaki neden, eşit iki kesimli federasyonu Rum kesimine kabul ettirmektir.

Bağımsızlığın ilânı, ortaya milletlerarası plânda tanınma sorununu çıkaracaktır. Milletlerarası plânda Kıbrıs Türk Devleti'nin tanınması ise Politik niteliği olan bir sorundur. Bunun gerçekleşmesi, milletlerarası plânda Kıbrıs sorununun değerlendirilmesine, tanıtılmasına ve propaganda aracının iyi kullanılmasına bağlıdır. Milletlerarası plânda Kıbrıs Türk Devleti'nin tanıtılması ise zamanla bağdaşık olarak gelişme gösterecektir.

Kıbrıs sorununa bakış açısında dünya, gruplara ayrılmıştır. Bu grupları şöyle sıralayabiliriz :

Birinci Grupta : Dünyamızın hırçın delikanlıları, bağlantısızlar vardır. Bunlar bağımsızlıklarını kan dökerek büyük güçlüklerle kazanan ülkelerdir. Birbirlerini pek sevmeseler de, bazı konularda hemen birleşerek gözü kapalı kararlar alırlar. Unutmayalım ki; Makarios bağlantısızların öncülerinden biridir. Rum yönetimi hâlâ bu krediyi kullanarak, bağlantısızları istediği yöne çekebilmektedir. Onların gözünde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti; dev Türkiye'nin orduları ile girdiği minik bir Ada'dan haksız olarak koparılan parça da, gene bu orduların desteği ile kurulmuştur.

Kıbrıs'ın bağımsızlığı, bağlantısızlığı, toprak bütünlüğü zorla ortadan kaldırıldığı için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kabul etmeye imkân yoktur. Yapılacak tek şey, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni hemen bu işten vazgeçirerek eski günlere dönmektir.

İkinci Grupta : "Haklısınız ama..!" diyenler vardır. Bunlar Kıbrıs Türkü'ne sıcak duygular besleyen çoğu müslüman dost ülkelerdir. İşi bozan tek şey o "ama"dır. Aslında "ama"nın adresi açıktır. Bu Washington ve Amerikan Kongresi'dir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasının hemen ardından tanıma yoluna düşen Ürdün'de uluslararası forumlarda Kıbrıs Türkü'nün daima yanında olan Pakistan da hep bu "ama" önünde boyunlarını bükmüş, beklemeye başlamışlardır.

*Kuzey Rusya
AM
Sovyetler
Bunlar
Kuzey
Sovyetler*

Kıbrıs uğruna şu anda bir Amerikan ambargosunu göze alamıyorlar diye kimseyi kinamaya hakkımız olmadığını da kabul etmek zorundayız.

Üçüncü Grupta : Bunlar tuzu kuru batıdır. Kimi Amerika gibi oy' endişesiyle, lobi baskısı ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini isyancı gibi görüp, sesini kısmak hevesindedirler. Kimi kâr bir Yunan hayranlığı içindedir. Ve Yunan medeniyetinin sözde torunlarına yapılanları bir türlü içlerine sindirememektedirler.

Aslında en büyük grup umursamazlardır. Ne Rum yönetimi, ne de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, lobiler veya başka bir kurumla ilgileri yoktur.

Birleşmiş Milletler'de, Avrupa Konseyi'nde AET'de ve benzeri uluslararası forumlarda havaya göre parmak kaldırıp indirirler.

İşte Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bu birbirinden kopuk ama bazen ilişkiliymiş gibi gözükken, güç kabul eden inatçı topluluklara kendini kabul ettirmek durumundadır.

Uluslararası politika açısından Kıbrıs sorunu yalnızca Kıbrıs Türkleri'nin sorunu değil, aynı zamanda Türkiye'nin de sorunudur. Ve Türkiye dünyada önemli bir devlettir. Gücünü de büyük ölçüde bu önemden almaktadır. Türkiye önemli bir devlet olduğu için de elinde kendisini benimsetecek önemli kozları vardır. Türkiye kilit bir noktada bulunduğu için Doğu Akdeniz ve Orta Doğu'da etkin bir politika izlemek isteyen her devlet "Türkiye ne yapıyor? Ne istiyor? Onu kendi yanımızda tutabilmek için ne yapmalıyız? diye düşünmek zorundadır.

Bu bakımdan, Türkiye Kıbrıs Türkleri'nin arkasında durdukça, bu sorun Türkiye'ye bağlı, onun uluslararası durumunun ve öneminin bir türevi olarak gelişecektir.

Türkiye'yi yönetenleri Kıbrıs sorunuyla ilgilenmeye zorlayan nedenlerden biri güvenlik endişesidir.

Gerçekten, Ada Kıbrıs Rumları'nın asıl amaçları gerçekleşir de Yunanistan'a bağlanırsa, Türkiye'nin güvenliği büyük ölçüde etkilenir. Türkiye'nin hiçbir

zaman güvenemediği bir ülkenin, Orta Anadolu'ya ve Doğu Anadolu'ya uzattığı bir parmak olur.

Bu Ada, uluslararası politika açısından, Akdeniz'in Güneydoğusunda, yani iki süper devletin Orta Doğu üstünlüğü için birbirleriyle amansız bir yarışa girişmiş oldukları bir bölgede "Uçak Gemisi"dir. Bu bakımdan, iki süper devlet-
de, eğer olabilirse bu Ada'nın kendilerinin, ya da kendilerinden yana olanların elinde olmasını isterler.

O nedenledir ki, "ENOSİS" denilince korkan, Sovyetler Birliği'dir. Çünkü "ENOSİS", Ada'nın Yunanistan'ın bir parçası olması, dolayısıyla NATO'nun da bir parçası olması demektir. Buna karşılık, bağımsız değil ama, bağlantısız bir Kıbrıs'tan korkan da, bu bağlantısızlığın günün birinde Bağlantısız devletlerin bir kesiminin olduğu gibi Sovyet yanlılığıyla biteceğini düşünen Birleşik Amerika'dır. Bu bakımdan Ada'daki Türk varlığı aslında hem Sovyetler Birliği, hem de Birleşik Amerika için bir güvencedir. Çünkü Sovyetler Birliği Ada Türkleri'nin sayesinde "ENOSİS" olamayacağını, Birleşik Amerika ise Ada'da Türkler olduğu sürece Rumların Kıbrıs'ı götürüp Moskova'ya sunamayacağını bilirler. Kıbrıs gelişmelerini günlük dalgalanmaların bazen korkutucu gözlüğüyle değil, bu gerçek açısından bakarak izlemek, değerlendirmek gerek.

Nereden Bir İyosun ?

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'de iki büyük gücü rahatsız etmemiştir. Özellikle Amerika'yı. Çünkü bugün Birleşik Amerika için sorun ülke Türkiye değil, Papandreu Yunanistanı'dır. KKTC'nin bağımsızlığı, onlara Papandreu karşısında önemli bir "manivela" veriyor. Papandreu KKTC olayı ile Washington'un yardımı olmadan başedemeyeceğini iyi biliyor. Üstelik, ya Papandreu süreleri dolunca Girit ve Yunanistan'daki ABD üslerini çıkaracak olursa, bunlar nereye taşınabilecektir.

O nedenle, ABD, KKTC'nin bağımsızlık ilânına olağanüstü yumuşak tepki göstermiştir; "Tanımazlık"tan, "Kınama" dan öteye gitmemiştir.

Sovyetler Birliği'de Cumhuriyet ilânı konusundaki fazla baskının Türkiye'yi Amerika'ya daha fazla yaklaştırmaktan başka bir işe yaramayacağını bilir.

İşte bu nedenle, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin arkasında Türkiye olduğu sürece bu yeni devlet tanınsa da tanınmasa da yaşayacaktır. *nereye kadar?*

En büyük arzumuz, Kıbrıs'ta sürekli barış ve güvenliği sağlayacak, adil ve insan haklarına saygılı, tarihi oluşuma cevap veren, Kıbrıs'a bütünü ile huzur ve güvenlik getirecek bir düzenin kurulmasıdır.

Nedir Bu düzen?

Sonuç nedir?

KAYNAKÇA

A - Kitaplar

- 1 - ARMAOĞLU, Fahir : Kıbrıs Meselesi (1954-1959) Ankara , 1961.
- 2 - BİRAND, Mehmet Ali : Diyet (Türkiye ve Kıbrıs Üzerine Pazarlıklar 1974-1979), İstanbul, 1979.
- 3 - BİRAND, Mehmet Ali : 30 Sreak Gün, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1984.
- 4 - Boğaziçi Üniversitesi Seminer Notları, Kıbrıs'ın Tek Meşri Devleti K K T C . 1984 Mayıs.
- 5 - Chatham House Memoranda, Cyprus The Dispute And The Settlement 1959.
- 6 - Foreign Policy, Cyprus 1974.
- 7 - CHP Genel Merkez Haber Bülteni, 1975, Ankara.
- 8 - EROĞLU, Hamza : Kıbrıs Türk Federe Devleti, Kuruluşu, Anayasası, Bağımsızlığı, Ankara, 1976.
- 9 - GÜRÜN, Kamûran : Dış İlişkiler ve Türk Palitikası (1939'dan Günümüze kadar) Ankara, 1983.
- 10 - GERÇEK BÜLTEN 61, Dış Dünya Haberleri Bölümü, Mart, 1967.
- 11 - GÜVENÇ, Nazım : Kıbrıs Sorunu, Yunanistan, Türkiye. İstanbul, 1984.
- 12 - HILL, George, : A History of Cyprus. Cilt IV.
- 13 - Keesing's Contemporary Archive, 1957-58, Cilt XI.

- 14 - Kıbrıs'ın Tarihi Gelişimi ve KKTC, Lefkoşe, 1984.
- 15 - Kıbrıs'ın Tek Meşru Devleti KKTC, Boğaziçi Üniversitesi Seminer Notları , İstanbul 1984.
- 16 - MANİZADE, Derviş: Kıbrıs, Dün, Bugün, Yarın. İstanbul, 1975.
- 17 - Meydan Larousse, Cilt 7
- 18 - Millet Meclisi Tutanakları, 1964.
- 19 - SARICA, Murat; TEZİÇ, Erdoğan; ESKİYURT, Özer : Kıbrıs Sorunu
Fakülteler Matbaası, 1975.
- 20 - ŞAHİNEER, Menter : Türkiye'nin 1974 Kıbrıs Siyaseti, İstanbul 1979.

B - Gazeteler

- Cumhuriyet
- Hürriyet
- Milliyet
- Tercüman
- Le Monde
- Forum Dergisi

*Buyle kaymak
ve diğer*